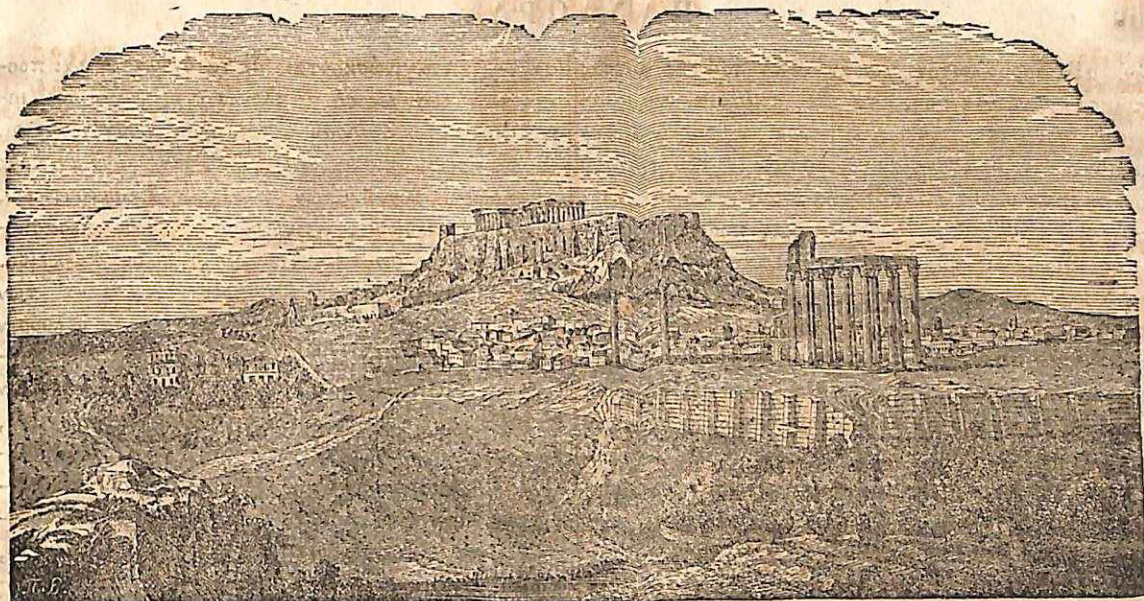

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 238.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ.

—oco—

Α'.

ΟΙ ΚΡΗΤΕΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΚΤΗΣΙΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ (1).

Ἡ Ἐνετοκρατία ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Μίνωος καὶ τοῦ Ῥαδαμάνθους ἀναμνηστικῶς τὰς περιπετειάς τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ Οὐλλέλλμου τοῦ Κατακτητοῦ. Τὴν αὐτὴν ἐπίμοιον καὶ ἀγρίαν καταδίωξιν ἐκ μέρους τοῦ κατακτητοῦ ὁ ἱστορικὸς παρατηρεῖ, τὴν αὐτὴν δ' ἐτέρωθεν καρτερικὴν καὶ μεγαλόψυχον ἀντίστασιν βλέπει ἐκ μέρους τῶν αὐτοχθόνων. Αἱ περιστάσεις τῶν τόπων τούτων συμβαδίζουσι παραλλήλως, πλὴν τοῦ δικαίωματος τῆς κυριότητος, ὅπερ πρὸς μὲν τοὺς Νορμανδοὺς περιήλθεν ἐκ δορυκτικῆς, πρὸς δὲ τοὺς Ἐνετοὺς, ὡς εἰδόμεν, ἐξ ἀπλῆς ἀγοράς. Καὶ τῷ ὄντι καθὼς ὁ Οὐλλέλλμος διανέμει τὰ κτήματα τῶν Ἀγγλοσαξόνων πρὸς τοὺς νεκλῦδας στρατηγούς καὶ βασιλεῖς αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ Ἐνετὸς τὰς γαίας τῆς Κρήτης διακλιροῖ πρὸς ὅσους τῶν ἀποδηρούντων τυχοδιω-

κτῶν οὐδόσωσι πίστιν τῇ Γερουσίᾳ, κατὰ δὲ πᾶσαν ἀνάγκην πόλεμον τοῖς Ἕλλησιν. Εἰς ἐμπέδωσιν τῆς ἐκείνων κατακτήσεως οὐδεμιᾶς ὠμότητος ἢ παρνομιᾶς φεῖδονται οἱ Νορμανδοί. Καταδιώκουσι τοὺς ἰθαγενεῖς εἰς σπήλαια καὶ φαράγγας καὶ φωλεοὺς ἀπροσίτους, παρὰ δίδουσιν εἰς στόμα μαχαίρας στρατὸν πολυάριθμον, ἢ καὶ λαὸν ὀλόκληρον ἐξολοθρεύουσιν, ἀνευ διακρίσεως φύλου καὶ ἡλικίας. Ἐὰν δὲ κατὰ τύχην σπεῖρά τις ἀνδρείων ἀπορράξῃ τὴν πορείαν τοῦ κατακτητοῦ, πάλιν σφαγὴ καὶ καταστροφή, πάλιν διωγμὸς ἐπέρχεται εἰς ὄρη, χαράδρας, πεδιάδας. Ἡ πᾶλη τοῦ ξένου καὶ τοῦ ἰθαγενοῦ στοιχείου διαρκεῖ χρόνον μακρὸν ὥστε, καὶ τοῦ κοινοῦ βρασκέματος ἐπὶ τέλους διχοτομημένου, αἰετοὶ τινες Νορμανδοὶ κινῶσι πόλεμον κατὰ τῶν αὐτοχθόνων ἀγρίων, καὶ λείψανα μαρτύρων ἀλλήλομαχοῦσιν, ὑπὸ σημαίαν διάφορον ἐπιστρατεύοντα.

Καὶ ταῦτα ἐκαστέρωθεν μὲν ἱστορικῶς ἄλλα διὰ τὴν εἰς μὲν τὴν Ἀγγλίαν ἢ κατακτητικὴν προαίτιον τοῦ χρόνου τελειοῦται καὶ καθιεροῦται, εἰς δὲ τὴν Κρήτην ὁ μεταξὺ δεσποτῶν καὶ κατοικῶν ἀνταγωνισμὸς ἀσυχεράστως προεκτείνεται ἐπὶ πέντε ὅλας ἐκατονταετηρίδας, σχεδὸν ἕως τέλους Ἐνετοκρατίας καὶ Ὀθωμανικῆς ἀλώσεως.

Αὐτόδηλος καθ' ἡμᾶς ὁ λόγος διότι εἰς Ἀγγλίαν ὁ Οὐλλέλλμος μετεβίβασεν οὐ μόνον τοπάρχας καὶ στρατὸν, ἀλλὰ καὶ θρόνον αἰμα. Χρησέουσιν ἐν Γαλλίᾳ τὴν πατρικὴν ἡγεμονίαν κατακλιπώ-

(1) Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου συγγραφεῖς, ἐπιγραφειμένης τῇ Παθῇ τῆς Κρήτης ἐπὶ Ἐνετῶν. Ἡ διήγησις ἀρχεῖται ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ Π. Κεφαλαίου.

τὴν μὲν δορυάλωτον χώραν ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἐποίησε πατρίδα του, τὰ δὲ τιμάρια τῶν βαρόνων τῆς κατακτήσεως ἐσπυσε νὰ θέσῃ ὑπὸ τὴν ἄμεσον καὶ δραστηρίαν προστασίαν τοῦ σιδηροῦ του σκήπτρου. Τὸ παράδειγμα τοῦτο δὲν ἐμιμήθησαν οἱ λιανοδαίται ἔνδοι. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ Κρήτη διαφέρει τῆς μεγάλης Βρετανίας ὑπὲρ ἑποψίν τοπογραφικὴν εἶναι νῆσος, ἢ ἡ φύσις δὲν ἐσχημάτισεν εἰς δουλείαν εὐκόλον. Τέμεται ὑπὸ ὁρέων καλυπτόντων τὰ τέσσαρα πέμπετα τῆς ἐπιφανείας της, καὶ κατοικουμένων ὑπὸ φυλῆς δωρίδος, φυλῆς ἀνδρείας, ἀτιθάσσου, καὶ εἰς ἀποστασίαν ἀνέκαθεν ἐπὶ ῥέπου. Ὁ ὅρος οὗτος διέφυγε τὸν ἀπληστον ἀγοραστὴν ἕως ἀπ' ἀρχῆς. Πλὴν δὲ τούτου, ἔσφαλον οἱ ἔνδοι καὶ κατὰ τι οὐσιώδες ἄλλο, ἴσως τὸ σπουδαιότερον ἐνεπιστεύθησαν ἐκ προοιμίων τὴν κατοχὴν καὶ κυβερνήτην τῆς νήσου πρὸς ἀποίκους Ἰταλοὺς, ἕως ἀπὸ πρώτης ἀφίξεως στενὰ συμφέροντα καὶ ἀμέσους σχέσεις συνάψαντας πρὸς τοὺς αὐτόχθονας, τουτέστι παρέδωκαν τὴν τύχην τοῦ ἐπικληθέντος *Βασιλείου τῆς Κρήτης* πρὸς τινὰς ἱππότες τυχοδιώκτας, τὸ πλεῖστον ἀπειροπολέμους καὶ ἀπειροκάλους, οἵτινες ὀλίγον κατ' ὀλίγον σφετερισθέντες τὴν πᾶσαν ἀρχὴν, πρὸς τὴν πορφυροπέδιλον Δούκα τῆς ἔνδοις δὲν ἔφρισαν, παρὰ ἀπλὴν καὶ ἀνίσχυρον τῆς ἡγεμονίας τὴν διατύπωσιν. Ὅσα δὲ παρήχοντο ὁ χρόνος, καὶ ἡ μητρόπολις εἰς ἀλληλοεθνεῖς διχονοίας περιεπλέκετο, τοσούτω μᾶλλον ἐλεπτύνετο τὸ νῆμα, ὅπερ τοὺς ἀποίκους τούτους Ἰταλοὺς συνήπτε πρὸς τὴν πατρίδα καὶ καταγωγὴν αὐτῶν. Προβάδην οἱ ἀποικοὶ οὗτοι ἐνετοπίσθησαν οἱ δὲ ἀπόγονοί των, κατὰ μέγα μέρος ἐξελληνισθέντες, ἄλλην πατρίδα, παρὰ τὴν Κρήτην, δὲν ὠμολόγησαν. Τοιοῦτοτρόπως, ἕκαστος νέος ἀποικισμὸς, ἀντὶ τοῦ ἐπικρατύνει τὴν ἔνδοιαν κυριαρχίαν, ὑπέσκαψε τὰ θεμέλια αὐτῆς. Διὸ καὶ τὸ δῖαμα τὸ Ἰταλικὸν ἤθελε βέβαια λάβει ἐν Κρήτῃ ταχύτερον τὸ τέλος, ἢ οἱ Παλαιολόγοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχον ἰκανὴν δύναμιν ναυτικήν ἢ ἀντιτάξαι πρὸς τὴν τότε θαλασσοκράτορα Δημοκρατίαν, καὶ ἂν, ἄλλως τε, ἡ ἀπαρχαλὺτος τῶν Δουκῶν Κρήτης ἀνικανότης, μεταχειρισθεῖσα πᾶν ἀθέμιτον μέσον πρὸς παγίωσιν τῆς ξενοκρατίας, δὲν εἶχε τρέψει πολλὰς τοὺς ἰθαγενεῖς στασιάρχας καὶ ἐπληρχηγούς εἰς ἀργυρωνήτους προδότας καὶ λειποτάκτας.

Εἴπομεν, ὅτι διαρκούσης τῆς τελευταίας ἀνταρσίας, οἱ Κρήτες, ἀποδιώξαντες τοὺς ἱππότες καὶ πεζοὺς ἔνδοις ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Σπάθας (Ψακοῦ), ὅπου κατεῖχον πλούσια τιμάρια, ἐπανεκτήσαν τ' ἀρχαῖά των προνόμια. Ἀλλὰ, τῆς ἀνταρσίας αὐτῆς διαλυθείσης, πάλιν ἡ κεντρικὴ κυβερνήσις ἀπέκλεισε τοὺς Γραικοὺς τῆς ἀνακτιθείσης ἰδιοκτησίας, καὶ τὰ σφετερισθέντα αὐτὰ ὑποστατικὰ διὰ Δουκικοῦ ψηφίσματος ἀπένευσε πρὸς ἀποίκους νεοσυλλέκτους. Ἐβδόμηκοντα νέοι ἱππότες μεταναστεύουσιν εἰς Κρήτην ἐν τῇ περιστάσει

ταύτῃ. Ἀναγινώσκονται δὲ τὰ ὀνόματα καὶ πρόνομια αὐτῶν εἰς τὸ δίπλωμα τῆς περιβολῆς (investiture) (1). Ὁμοσαν οὗτοι, ὡς οἱ προγενέστεροι, νὰ τηρήσωσι πίστιν καὶ εὐλάβειαν αἰωνίαν πρὸς τὸν Δούκα τῶν ἔνδοι καὶ τοὺς διαδόχους του, νὰ φυλάττωσι δὲ, περιφρουρῶσι, καὶ ὑπερασπίζωσι τὴν νῆσον ἀπέναντι οἰουδήποτε πολέμου. Καὶ ὅρκος μὲν ἐπεβλήθη πρὸς τὰ τέκνα τῶν ἱπποτῶν αὐτῶν, ὅτι τ' αὐτὰ κηθήκοντα θέλουσιν ἐκ διαδοχῆς τηρήσει, ἡ δὲ πώλησις τῶν ἀπονεμομένων τιμαρίων καὶ δουλοπαροίκων ῥηταῖς διατάξεσιν ἀπηγορεύθη. Ἐπὶ τέλους, εἰς ἐπίμετρον ἀσφαλείας, χρεὸς ἀπαραίτητον ἐπεπιστεύθη τοῖς νεοσυλλέκτοις ν' ἀνοικοδομήσωσιν ἐκ βάρων καὶ περιτειχίσωσι τὴν πόλιν Κυδωνίαν, πρὸς τὸ ῥηθὲν ἀκρωτήριο γεινοτεύουσιν τοῦ ὅπερ καὶ ἐγένετο, τῆς πόλεως ἀνοικοδομηθείσης ὑπὸ τὸ ἰταλικὸν ὄνομα Canea, ἢ La Canea, ὁμοιόφθογγον τοῦ νεοελληνικοῦ Χανιά (2).

Ἐνῷ ταῦτα εἰς Κρήτην διεπράττοντο, ἐν προνοίᾳ πάσης ἄλλης ἐνδεχομένης ἐπαναστάσεως, συμβάντα σπουδαῖα κατ' ἄλλον τρόπον προέβαινον ἀπειλοῦντα ἐξ ἀνατολῆς τὴν καθεστῶσαν οἰκονομίαν τῆς Εὐρώπης.

Ὁ θρόνος τῶν Βαλδουίνων ἐτοιμόρροπος ἐσείετο. Ὁ Λατινικὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος, διὰ βίας καὶ προδοσίας ἰδρυθεὶς, ἐκλονεῖτο καθάπερ δόναξ, ὃς τὸ στέλεχος συνέτριψε καταιγίς. Πεντήκοντα ἐτῶν δυναστεία, οἴμοι! εἰς οὐδὲν ἄλλο ἐχρησίμευσεν, ἢ εἰς τὴν κεραίωσιν τῆς Γραικικῆς ἐπικρατείας, καὶ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς Ὀθωμανικῆς κατακτήσεως· δυναστεία νέα μὲν τὴν ἱλικίαν, ἀλλὰ γράφει ἤδη καὶ ἐκτετηκυῖα τὴν δύναμιν. Ἐλεεινὴ, οἰκτίστη ὑπὲρ πάντα λόγον ἦτο πραγματικῶς ἐν τῇ τότε χρόνῳ ἡ ἐσωτερικὴ τῆς βασιλευσύνης κατάστασις. Ὁ μὲν ἀπόγονος τοῦ Α'. Βαλδουίνου καὶ δεῦτερος τὴν σειράν, Ἰνδάλμα βασιλεὺς μᾶλλον ἢ αὐτοκράτωρ, τὰ δὲ ταμείον, πάντως κενόν, ὁ δὲ στρατὸς γογγύζων, καὶ αὐτομόλων, τὰ δὲ λοιπὰ τῆς πολιτείας ἐν ἀταξίᾳ. Καὶ ἔσω μὲν τῆς πόλεως, δυσμενέστατον ὑπήκουον, διὰ τὰς ἐθνικὰς ἀναμνήσεις, ὑπήκουον τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἀποστασίας κχαροδοῦν, ἔξω δὲ, ἡ φίλοι ψοφοδεεῖς, ἡ σύμμαχοι ἀνίσχυροι. Τούναντίον, ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας, ὑπ' ἀνδρῶν φρονίμων διεπομένη, καὶ ὑπὸ τῶν συμπαθειῶν σύμπαντος τοῦ δεδουλωμένου γένους ἐνισχυομένη καὶ βοηθούμενη, ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἐπερὼνέτο. Ἀλλ' ἐπεβοήθουν αὐτῇ καὶ οἱ καιροί. Τοῦ ἀειμνήστου Δούκα Βατάτσου παρὰ τὸ Νύμφαιον ἀποβιώσαντος, ἐλάμβανεν ὡς ἐπίτροπος τὰς ἡνίας τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἕτερος ἀνὴρ τολμητίας καὶ μεγαλεπήβολος, ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος, ἑγγονος μὲν μητροθεν τοῦ βασιλεὺς Ἀλεξίου τοῦ Ἀγγέλου, πρῶτος δὲ τῆς βασιλικῆς ἐκείνης καὶ πολυπαθοῦς τῶν Παλαιολόγων γενεᾶς. Ὁ Μιχαὴλ, εἰ καὶ πλα-

(1) Corn. Creta Sacra. T. 2. p. 274.

(2) Daudulus, in Chron. L. X. Cap. VI. P. V.

γίως ἐκ βασιλέων καταγόμενος, ἐγεννήθη ἰδιώτης, ἀλλ' ὁ νοῦς του πέφυκεν ὄντως βασιλικὸς ἐν ἀκμῇ τοιαύτῃ, ὄντως πρὸς τὸ ἔθνος σωτήριος. Μία τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἥτις κατ' ἰδίαν περιποιήθη τὸ βρέφος εἰς τὰ σπάργανα, ἐβεβαίον ὅτι ἄλλο μέσον παρὰ τὸ ἐπόμενον βαυκαλήμα δὲν ἐνῆργει πρὸς κατάπαυσιν τῶν θρήνων αὐτοῦ. Κατὰ δυστυχίαν, οὔτε τὸ ἀφελὲς τῆς γλώσσης, οὔτε τὸ μέτρον ἐτίρησεν ὁ χρονογράφος· ἀλλὰ πειρώμεθα ἡμεῖς νὰ ἐπισκευάσωμεν αὐτὰ ἐπὶ τὸ πιστότερον.

« Σίγα, Μιχαὴλ μου, σίγα, καὶ θὰ γένης αὐτοκράτωρ, Ἄπο τὴν χρυσὴν τὴν Πύλιν νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν Πόλιν! Σίγα, πεπρωμένος εἶσαι ἔνδοξα νὰ κατορθώσῃς! »

Τὸ βαυκαλήμα τῆς παρθένου ἐξέφραζε τὴν διάπυρον εὐχὴν ἀπάσης τῆς Ἑλληνικῆς γενεᾶς, προεμύνη τὴν ἐτοιμίαν πτώσιν τῶν Βαλδουίνων. Γνωστὰ τὰ τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Ἐντρομος ὁ Λατίνος αὐτοκράτωρ ἐξεγερθεὶς ἐν μεσῷ τῆς νυκτός, ἄλλο τι, παρὰ τῆς ζωῆς τὴν σωτηρίαν, δὲν ἐπεθύμησε. Καὶ τούλάχιστον οἱ εἰς Νίκαιαν ἄλλοτε καταφυγόντες Ἕλληνες βασιλεῖς, ἔσωσαν καὶ μετ' ἐαυτῶν ἐκόμισαν τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας. Ἀλλ' οὗτος, φοβηθεὶς καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ στολὴν, ἐξέβλε κατὰ τὴν ἀπόδρασιν πᾶν ὅτι πολῦτιμον, ἀπερρίψε καθ' ἑδὸν καὶ διάδημα, καὶ σκήπτρα, καὶ πορφύραν. Οἰωνὸς ἐμφαίνων, ὅτι ἀνεπιστρέπτει ἀπῆρχετο ἡ Λατινικὴ κατάκτησις τοῦ Βυζαντίου! Οὕτως ἔληξεν ἐλεεινὴ ἡ ἐλεεινὴς ἐγκαινισθεῖσα ληστρικὴ τῆς Δ'. Σταυροφορίας ἐπιχείρησις. Τὰ βασιλικά σύμβολα τῶν Βαλδουίνων, ἐπὶ λόγῃς ἐξαρτηθέντα, διῆλθον ἐν τωθεσμοῖς καὶ χλευάσμασι τὰς ἀγυῖας Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ χαρμύσινος τῆς ἐπανακτήσεως ἀγγελία διέτρεξε πάσας τὰς ὁδοὺς Ἑλλάδος μετὰ ταχύτητος ἡλεκτρικῆς. Οἱ καταπιεζόμενοι ὑπὸ τὸν Λατινικὸν ζυγὸν λαοὶ ἀνέλαβον θάρρος, καὶ ἐλπίδα. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ἱερότερος τῶν Εὐβοέων, προσεταιριζόμενος ἄλλους πολλοὺς τῶν συμπολιτῶν του, ἀποστατεῖ τῆς ἔνδοις κυριαρχίας, καὶ καταλαμβάνει ἄκραν τινὰ τῆς νήσου ὀχυράν, ὅθεν, συχνάκις ἐφορμῶν, λήϊζεται τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς κώμας τῶν Ἰταλῶν. Μετ' ὀλίγον δὲ γίνεται ἐγκρατὴς καὶ τινος πολυχνίου, ἐξ οὗ καὶ πρὸς μάχας ἐμφανεῖς παρατασσόμενος ἀποτόμως ἀντιτίθεται πρὸς τὸν ἔνδοι στρατάρχην. Ἀλλὰ, φοβηθεὶς ἀκολουθῶς μὴ οὗτος ἐνδυναμωθείς τὸν χειρῶν ἐπὶ τέλους, ἔσπευσε νὰ στείλῃ προσβῆαι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ, ἐπιζητῶν βοήθειαν· συγχρόνως δὲ, φρουρὰν ἐπιστήσας εἰς τὸ πολυχνιον, αὐτὸς ἐκείνος αὐτοπροσώπως ἦκει πρὸς τὸν βασιλέα, ὑποσχόμενος νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν νῆσον ὅλην εἰς τὸ κράτος τῶν Βυζαντινῶν. Ἡ ἐπινοηθεῖσα αὕτη ἐκστρατεία ἐξετελέσθη, καὶ κωδοκλήμας μέχρι τινός. Ὁ ἱερότερος, ἀγαθὸν εἰς Εὐβοίαν Γραικικὸν στρατὸν, ἐκυρίευσεν ἐξ ἐπιδρομῆς τὴν πόλιν, καὶ τοὺς μὲν τῶν Λατίνων ἀπέκτεινεν, ἄλλους δ' ἠχμαλώτισεν, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς νήσου ζῶντα χειροῦται, καὶ κομίζει εἰς Κωνσταντινούπολιν. Περιέρχον τὸ τέλος τοῦ ἔνδοι τοῦ-

του, κατὰ Γρηγορὸν (1). α Εἰσελθὼν ἐν τοῖς βασιλείοις, διηγείται ὁ ἱστορικὸς οὗτος περὶ τοῦ αἰχμαλώτου, καὶ στὰς πρὸ τῆς πόλεως ὡς δεσμῶ χρεῶν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν μὲν βασιλέα (τὸν Μιχαὴλ) καθήμενον ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου, περὶ δ' αὐτὸν πᾶσαν τὴν Σύγκλητον μετὰ λαμπροῦ καὶ κοσμοῦ τοῦ σχήματος ἱσταμένην, τὸν δ' ἱερότερον, τὸν γῆρας καὶ πρότρετα δούλον, νῦν μετὰ λαμπρᾶς μὲν τῆς ἐσθῆτος, σοβαροῦ δὲ τοῦ ἥθους εἰσιόντα, καὶ ἐξιόντα, καὶ πρὸς οὓς βασιλεῖ κοινωνοῦν, ἀπορρήγνυσιν εὐθὺς τὴν ψυχὴν καὶ πίπτει πρηνὴς ἐπ' ἐδάφους ἐξαίρνης, μὴ δυνάμεν ἐνεγκεῖν τὸ τῆς βιαιᾶς τύχης παράλογον. »

Ἰπὸ τῆς πρώτης ταύτης ἐπιτυχίας ὁ Μιχαὴλ ἐμψυχωθείς, ἐξαρτῶν πλεῖστον ναυτικόν, καὶ παρασκευάζει στρατὸν θαλάττιον, συνταθειμένον ὑπὸ Ἰζακῶν, οὓς ἀποστέλλει κατὰ Λατίνων διὰ τούτων δὲ ταχέως προσλαμβάνει τινὰς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἐν αἷς τὴν Ἀἴμον, καὶ Χίον, καὶ Ρόδον, ἄλλας δὲ τοῖς Ἰταλοῖς δουλεύουσας κακοποιεῖ. Αὐτοκρατορικά διαγγέλματα προσεκάλουν καὶ Εὐβοεῖς καὶ Κρήτας καὶ Ναξίους, καὶ ὅσους ἄλλους τῆς ἀνθρωποφιλίας βασιλείας λαοὺς νὰ συνδράμωσι τὸν ναύαρχον Φιλανθρωπὴν εἰς πᾶσαν πολεμικὴν ἐπιχείρησιν, ἀποβλέπουσαν τοῦ Λατινικοῦ ζυγοῦ τὴν ἀπορρίψιν, καὶ τὴν ὁλομελῆ ἀποκατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Ὄθεν καὶ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐξήκοντα τριήρεις ἀπεβίβασαν τῷ 1261 τὸν ῥηθέντα Γασμουλὶκὸν καὶ Ἰζακωνικὸν στρατὸν εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Κρήτης παράλια, παρόντος καὶ τοῦ Ἰωάννου, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως.

Ἀμα ὡς ἔμαθον τὴν ἐχθροπραξίαν οἱ ἔνδοι τῆς Κρήτης καὶ τῆς Εὐβοίας δὲν ἔμεινον ἀπρακτοί. Ὄθεν ἐξαρτύσαντες καὶ αὐτοὶ τριήρεις καὶ τετρήρεις ὑπὲρ τὰς τριάκοντα, καὶ συσκευάσαντες ναυτικὸν στρατὸν, καὶ πύργους ἐπιστήσαντες ξυλίνους εἰς τὰς πρῶρας τῶν πλοίων, ἡτοιμάσθησαν εἰς ἀντίστασιν. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ μάχη κατὰ τε ξηρὰν καὶ θαλάσσαν συνεκροτήθη, καὶ ἦν σύμψας ὁ στόλος ὁ Γραικικὸς ἐκινδύνευσεν νὰ ἀφανισθῇ. Ἀλλὰ τί ὁ ζήλος τοῦ στρατηγοῦ δὲν ἐνεργεῖ! Ὁ αὐτάδελφος τοῦ Μιχαὴλ Ἰωάννης, ἰδὼν ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τὴν ναυτικήν αὐτοῦ δύναμιν, ἀμέσως ἀποπηδᾷ τοῦ ἱπποῦ, καὶ μετὰ δακρύων πολλῶν ῥίπτων χαμαὶ τὰ σύμβολα τῆς δεσποτικῆς ἀξίας, εὐχεται καὶ ὑπόσχεσται εἰς Θεὸν νὰ παραιτηθῇ διὰ βίου τῆς περιβλεπτοῦ θέσεώς του, ἐάν ὁ στόλος διασωθῇ. α Γυμνός, ἀνεσῶσεν, ἐξήλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνός καὶ ἀπελευθέρωμαι σήμερον! » Αἱ παρακλειούσες τοῦ Φιλανθρωπῆνος, καὶ τὰ δραστήρια μέτρα ὅσα ὁ Ἰωάννης ἐπενόησε πρὸς σωτηρίαν τῶν πλοίων καὶ τῶν πληρωμάτων, αὐτὸν μόνον ἔσωσαν τὸν κινδυνεύσαντα στόλον ἀπὸ τῆς ἐπικειμένης καταστροφῆς, ἀλλὰ περιπλέον παρέσχον καὶ τὴν νίκην. Ἐνν πρὸς νὰ δώσωμεν πίστιν εἰς τὸν Γρηγορὸν, πλὴν δύο

(1) Νικήφ. Γρηγορ. Β. Δ'. β. σελ. 97. Ἐκδ. Βόν.

ταβάλλη τὴν παράλογον ἀνταρσίαν. Τί παρεκίνησε τὸν Καλλέργην εἰς ἐπιχείρησιν οὕτως ἀναξίαν καὶ ἀνελευθέραν; Τίνες μακιαβελλικαὶ θωπεύσεις παρέσυρον αὐτὸν εἰς τοιαύτην ὁδὸν ἀνθελληνικήν; Μαρτυρήσουσι τὰ ἐφεξῆς. Ἐν τοσούτῳ, ἐνωθεὶς ὁ ἀρνησιπατρὶς οὗτος τῷ στρατεύματι τοῦ Δουκὸς Ἰωάννου Βελενίου, κινεῖ πρὸς ἀπάντησιν τῶν Χορτατσῶν παρὰ τὸν Ἀποσελίμην (Ἀρμισόν) ποταμὸν, ἐκεῖ δὲ, κροτῶν μάχην πεισματώδη καὶ πολύωρον, ἐκδιώκει τοὺς Κρήτας ἄχρι τῆς πεδιάδος τοῦ Λασιθίου, καταλαμβάνει τοὺς προμαχῶνάς των, τινὰς δὲ τῶν ζωγρηθέντων ἐκὼν ἄκων παραδίδει εἰς τὴν λύσσαν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ πόλεμος ἤρξατο σύμφωρος πρὸς τὸν Ἀλέξιον. Ἀλλ' εἰ καὶ διὰ τοῦτο μεγάλως ἐχάρησαν οἱ Ἕνετοί, τ' ἀποτελέσματα, ὅμως, τῆς συμπλοκῆς ταύτης οὐδόλως μετέβαλον τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων. Οἱ ἀντάρται, ἐπανελθόντες ἐφεξῆς εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν πολυαριθμότεροι, τὴν μὲν πτέρυγα τοῦ Βελενίου κατετρόπωσαν, τὸν δὲ Καλλέργην ἠνάγκασαν εἰς ἄτακτον ὑποχώρησιν, αἰχμαλωτίσαντες καὶ τὸν συγγενὴ ὑπάσπιστήν του, νέον εἰκοσαετῆ καὶ ὡραιότατον, ὅστις ὑπὸ τῶν ἐπιπλήξεων τοῦ Γεωργίου Χορτάτσου μεταπεισθεὶς, αὐθορμήτως ἠσπάσατο καὶ ἐξυπνρήτησεν εἴτα τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας. « Φίλε συμπολίτα, προσέθηκεν αὐτῷ ὁ λαμπρόψυχος Γεώργιος, πειρώμενος διὰ τῆς πειθοῦς τῶν λόγων νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν ὑπάσπιστήν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς· ἐὰν τὸ θέαμα τῆς δεινοπαθοῦσας πατρίδος δὲν πλήττῃ τὴν ψυχὴν σου, ἐὰν ἡ ταπεινώσις τῆς πατοῦου θρησκείας δὲν ἐξάπτῃ τὸν ζῆλόν σου, ἐὰν ἡ δόξα, ἥτις περιμένει καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα μας δὲν θέλῃ τὴν φιλοτιμίαν σου, στρέψε καὶ τὸν ὀφθαλμόν σου πρὸς τὰ ὄντα ταῦτα, καὶ λάβε παράδειγμα φιλοτιμίας ἐξ αὐτῶν! » Τοῦτο δὲ εἰπὼν, προσεφώνησεν ὀνομαστί τρεῖς νέας Κρήσας, αἵτινες προσῆλθον ἀνδρικῇ τῇ παρρησίᾳ, κροτοῦσαι τόξον, καὶ τὴν λόγχην πάλλουσαι. « Ὅταν ἡ πίστις, ἐξηκολούθησεν ὁ Γεώργιος, ἔχῃ τοιοῦτους στρατιώτας εἰς ὑπηρεσίαν τῆς, δύναται μὲν ἡ νίκη ν' ἀναβληθῇ, ἀλλὰ θάττον ἢ βράδιον ἐπιτυγχάνεται. » — Ἐωρτάζετο τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ μνήμη τοῦ προφήτου Ἡλίου. Οἱ ὀπληρχοὶ μετὰ πλήθους παρακολουθοῦντος, ἀναβάντες εἰς τὴν μονὴν τὴν καλουμένην Κρουσταλένια, ἐκεῖ, ὑπὸ τὴν σκιάν ὑψιπέδων δρυῶν καὶ κυπαρίσσεων, παρὰ τὸν φλοίσβον ὁροσερὰς πηγῆς, ἐτέλεσαν τῆς νίκης τὰ εὐχαριστήρια. Εἴτα δὲ εἰς συμπόσιον καθίσαντες, κῆσαντο ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἑλληνικῆς καὶ καταστροφῆς πολεμίων, κῆσαντο εὐελπιστοῦντες εἰς τὸ μέλλον, καὶ τὰς καρδίας εἰς Θεὸν ἀνατιθέμενοι, ὡς πεπωμένοι ἦτο μάλλον ἐπιτυχῶς ὀπληρχοὶ μεταγενέστεροι νὰ εὐχρηθῶσιν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Λαύρας μετὰ παρέλευσιν πεντακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν.

Αἱ ἐκ Κρήτης ἀγγελίαι δὲν ἔπαυον ἐν τοῦτοις αὐξάνουσαι τὴν ἀδημονίαν τῆς μητροπόλεως· διὸ καὶ φλογώδεις ἐπιπλήξεις ἐξετοξεύθησαν παρὰ τῆς Γερου-

σίας πρὸς τοὺς κατὰ καιροὺς ἄρμοστὰς, καὶ αἰτιάσεις ἀπετάθησαν ἀκατάπαντοι πρὸς τοὺς ἀνδρῶν καὶ ἄφρονες ἱπποτάς. Καιρὸς ἦτο πλέον νὰ ληφθῶσι κατὰ τῆς ἀποστατούσης νήσου μέτρα ἡρωϊκώτερα· τὸ ἐνεδέχοντο καὶ αἱ περιστάσεις. Ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ, οὐδὲν ἀποτελεσματικὸν ἐλπίσας παρὰ τῶν συμμάχων του Γενουητῶν, εἶχεν ἀναγκασθεὶ νὰ συνέλθῃ μετὰ τῶν Ἕνετῶν εἰς ὁμολογίαν πενταετοῦς ἀνακωχῆς, ἡ δὲ ἐκστρατεία τοῦ Ἀγίου Λουδοβίκου ὑπὲρ τῶν Ἀγίων Τόπων εἶχεν ἄλλως τε κατευνάσει τὴν ἀμυνοβαίαν ἐχθρῶν τῶν Ἕνετῶν καὶ Γενουητῶν, οἵτινες ἦσαν κεκλημένοι συμφώνως νὰ προμηθεύσωσι τὰ πρὸς μεταβίβασιν τῶν Σταυροφόρων Γάλλων ἀναγκαῖα πλοῖα. Ἐδοῦντο λοιπὸν τὴν Δημοκρατίαν οἱ καιροί. Ἡρόστευε τότε εἰς Χάνδακα ὁ Δουξ Μαρίνος Ζένος (ΚΗ'), ἀνὴρ πολλὰς μὲν ἔχων τὰς ἀξιώσεις, μικρὰν ὅμως τὴν ἱκανότητα. Ὁ φίλος οὗτος τοῦ Καλλέργου, καὶ εἰς ἄκρον μισέλλην, λαμβάνει λοιπὸν παρὰ τῆς Γερουσίας διαταγὴν νὰ στρατεύσῃ κατὰ τῶν Χορτατσῶν ἀνυπερθέτως, καὶ μεθ' ὧν νέων ταγματῶν ἀπεστέλλοντο ἐκ τοῦ Ἀδριατικοῦ· παραγγέλλεται δὲ νὰ μὴ ἀποθέσῃ τὰ ὅπλα, πρὶν ἢ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς ἀντιμαχομένους αὐτοὺς, οἵτινες, *audacia facinorum primi inter Cretenses ἀνεδεικνύοντο*, καὶ παραδειγματικῶς εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα τιμωρήσῃ τὸ ἄπιστον καὶ εὐτράπελον γένος τῶν Γραικῶν, *nationem fidei admodum incertam et mobilem, novis que semper studentem* (1).

Ἐτρεχε τὸ ἔτος 1272. Ὁ Ζένος καταστρατεύει αὐτοπροσώπως εἰς Ἡράκλειον, διευθυνόμενος πρῶτον πρὸς τὸ φρούριον τοῦ Βονιρατίου (Μονιφράτσι) ὅπου ἐστάθμευεν ὁ ἐχθρός. Αἱ δυνάμεις του, συνδεδυασμέναι πρὸς τὰς τοῦ Ἀλεξίου Καλλέργου, ἦσαν καὶ κατηρτυμέναι εἰς ἐφόδια, καὶ ἀνώτεραι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπαναστατικῶν. Οὐδέποτε στρατὸς τοσοῦτος καὶ τηλικούτος ἐκίνησεν εἰς τὰ ἐνδότερα ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀποστασίας, οὐδὲ σχέδια ροδερώτερα φόνου, σύλου, καταστροφῆς προδιετέθησαν ποτε κατὰ τῶν κατοίκων. Ἀλλ' οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Μεσάρρας, τοῦ Μαλεβιζίου, τοῦ Λασιθίου, οἱ *ρίζιται* τῆς Ἰδης καὶ τῆς Λάμπης, οἱ χωρικοὶ τοῦ ἱεροῦ ὄρους, καὶ ὅσοι ἄλλοι σπευστικῶς συνέδραμον εἰς τὸ Βονι-

(1) Καὶ ἔτι πρὸ τῆς Σταυροφορικῆς ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως ἐξεβράχθη τῶν δύο τούτων ἔθνων ἡ ἀντιπάθεια εἰς ἀμοιβαίας ὕβρεις. Οἱ ἡμέτεροι συγγραφεῖς δὲν καθυστεροῦσιν εἰς ἀσχημονισμὸν κατὰ τῶν Ἰταλῶν. Ἰδοὺ πῶς ὁ κοσμιώτατος μητροπολίτης Εὐστάθιος ἐκφράζεται περὶ αὐτῶν ἐν τῇ πρὸς Μανουὴλ τὸν αὐτοκράτορα λόγῳ περὶ Θεσσαλονίκης (σελ. 412): « Ἐκθῆσομαι δὲ πρὸς πλατεῖαν ἀφήγησιν καὶ ὅσα ἡ Ἀδριανὴ πονηφόλυς, ὁ χέρυδρος ὄφρις, ὁ τελευτωδὴς βάρταχος, μάλιστα μὲν οὖν (ἵνα μὴ ἐκ τῶν δυστυχημάτων προσονομάσῃ τοὺς ἄνδρας) ὅσα τὰ πειρατικὸν ἔθνος τὸ ἐξ Ἀδριάδος, τὸ ὑπουλον, τὸ κακόβουλον, ἐβουλεύσατο μὲν, ἔμεινε δὲ εἰς ἄπρακτον· καὶ ἐνεκὸς μόνον μὲν, οὐκ ἐτελεσφόρησε δὲ, ἀλλ' εἰς κενὸν ὤδινε· καὶ ἐμνησθήσατο μὲν, οὐ μόνον δὲ εἰς τέλος ἐβεβίβασεν, ἀλλὰ καὶ ἐπικαταστραφείας αὐτῷ τὰς μηχανὰς ἐθέασατο, κτλ. »

Ράτιον, εἰδοποιηθέντες παρὰ κατασκόπων περὶ τῆς περιοδίας τοῦ Δουκὸς, τρέχουσι μὲν ὁρμῇ καὶ προκαταλαμβάνουσι στενὰ τινα πλησίον τοῦ Μαλεβιζίου, Γράβαις ὀνομαζόμενα, ἐκεῖ δὲ εἰς ἐνέδραν ἐγκαθήμενοι, περιμένουσι τὴν διάβασιν τοῦ στρατοῦ. Ὁ ὑπερόπτης Δουξ μετὰ τοῦ στρατοῦ ἔφθασαν ἀνυπολόγητοι εἰς τὸν τόπον τοῦτον μετ' ὀλίγας ὥρας. Ἦτο πρῶτα, περὶ ἀνατολὴν ἡλίου. Οἱ Κρήτες, ἀναπαδόντες ὡς λέοντες ἀπὸ τῆς ἐνέδρας, ἐπιπίπτουσιν αἰφνης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τὰ μὲν σώματα τῶν ἐπιλέκτων κατασπαράττουσι, τὸν δὲ Ζένον ἀποκτείνουσιν, ἐκ δὲ τῶν ἱπποτῶν, ἄλλους μὲν σφάπτουσιν, ἄλλους δὲ ζωγοῦσιν. Ὀλίγοι τῶν ἀξιωματικῶν ἐξέφυγον τὴν αἰχμαλωσίαν, ἡ τὸν θάνατον· ἡ συσκευὴ ὅλη κατελείφθη, τὸ δὲ αἵσχιστον, ἡ ἀγέρωχος σημαία τοῦ Ἀγίου Μάρκου περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Γραικῶν. — Τοιουτοτρόπως, ἡ κατὰ τῶν Ζένων κατὰ τοῦ βασισθέντος καὶ μαρτυρήσαντος νεανίσκου ἐπληρώθη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δουκὸς αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν σφαγὴν οὐκ ὀλίγων ὁμογενῶν του.

Ἡ δευτέρα αὕτη ἀποτυχία, χείρων τῆς πρώτης, ἐκορύφωσε τῶν Ἕνετῶν τὴν μανιώδη ἀγανάκτησιν, ὥστε ἐν τῇ μητροπόλει, συνεκροτήθη ὑπὸ τὰ μέγαρα τοῦ Δουκὸς καὶ ὀχλαγωγία θορυβώδης. αἰτιασθεῖσα τὴν ἀσυγχώρητον ἀναληψίαν τῆς κυβερνήσεως· τίς μετὰ τοιαύτην ἦτταν, καθ' ἣν ἡ Δημοκρατία ἐταπεινώθη, ἀπολέσασα καὶ σημαίαν, καὶ στρατηγὸν, καὶ τάγμα ὁλόκληρον, τίς ἀμφίβαλλε πλέον εἰς Ἕνετίαν περὶ τῆς ἐπικειμένης τοῦ Κρητικοῦ βασιλείου ἀποβολῆς; Τίς δὲ ἐν τῇ ἀποβολῇ ταύτῃ δὲν προέβλεπε τὴν παντελῆ παρακμὴν τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἕνετοκρατίας διὰ τῆς διαδόσεως τῆς ἀντιμαχίας καὶ ἀρηνιάσεως εἰς τὰ ἐπίλοιπα κτήματα; Προφανέστατος ὁ κίνδυνος. Συνεπληροῦντο ὀκτωκαίδεκα περίπου ἔτη ἀφότου αἱ βάσεις τοῖς ἀποικιακῆς αὐτῆς ἐξουσίας ἐκλονήθησαν. Ἡ φιλοτιμία τῶν δημοκρατῶν ἦτο καίρως προσβεβλημένη κατέναντι καὶ φίλων καὶ πολεμίων. Ὄφειλεν οὖν ἡ Γερουσία νὰ προσφύγῃ ἀναποδράστως εἰς τὰ ἀκρότατα ἐπιχειρήματα, ὥφειλε πρὸς παλινὸρθωσιν τῆς τιμῆς τοῦ κράτους νὰ θέσῃ εἰς πρᾶξιν πᾶσαν νόμιμον ἢ παράνομον προσπάθειαν.

Κατὰ τύχην κακὴν, αἱ πολιτικαὶ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας περιπέτειαι δὲν ἐπέτρεπον πρὸς τὸν Μιχαὴλ νὰ τείνῃ χεῖρα βοηθητικὴν καὶ ἐπικουρίαν παρρησιώδη πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς, οἵτινες δυσανασχετοῦντες ὑπὸ τὸν Λατινικὸν ζυγόν, πρὸς τὸ Βυζάντιον, ὡς πρὸς ταμεῖον ἐλπίδων, ἔστρεφον ἱκετευτικὸν τὸ βλέμμα. Ὁ Μιχαὴλ εἶχε μὲν τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐπεμβάσεως. Ἡ θέσις του κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον ἦτο λίαν ἀκροσφαλῆς. Ἡ ἐπικράτεια τῶν Κομνηνῶν ἐτύγχανεν εἰσέτι πολλὰ χροῦ καθερματισμένη εἰς κλήρους ἡγεμονίσκων ἀλλογενῶν. Καὶ τα μὲν ναυτικά τῆς Ἕνετίας καὶ τῆς Γενούης κατεκράτουν τοῦ Αἰγαίου, τοῦ Ἑλλησπόντου, τοῦ Βοσπόρου, μέχρι τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Κρι-

μαϊκῆς χερσονήσου, ὁ δὲ Πάπας ἀφ' ἑτέρου δὲν ἔπαυεν ἐπιμόνως ἀπαιτῶν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν παρεσβεσμένων ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἑκκλησιῶν. Ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις νέος χεῖμαρρος Σταυροφόρων ἐσβέβαλλεν ἐν Ἀνατολῇ, ἄλλας περιπλοκάς ἐνδεχομένας προμηνύων. Εἰ καὶ πρόθυμος οὖν ὁ Μιχαὴλ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν, ὅμως, οὔτε δύναμιν εἶχεν ἱκανὴν, μάλιστα θαλασσίαν, πρὸς τὴν τούτων σωτηρίαν, οὔτε τῆς τότε Εὐρώπης ἡ οἰκονομία ἐνεδέχετο τῶν εὐχῶν του τὴν κατόρθωσιν.

ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην, ἡ Αὐλὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν ἸΓ' ἐκατονταετηρίδα εὐρίσκειτο ὡς πρὸς τοὺς λατινοκρατούμενους Γραικοὺς εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν κινδυνώδη καὶ χαλεπὴν θέσιν, εἰς ἣν ἡ σήμερον Ἑλλάς εὐρίσκεται ὡς πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῆς Τουρκίας. Ἐπιποθεὶ μὲν ἐγκαρδίως τοῦ Πανελληνίου τὴν πολιτικὴν συγκρότησιν, ἀλλὰ στρατῶν καὶ στόλων στερουμένη, τοὺς ἀγῶνας αὐτῆς περιορίζει εἰς πλαγίας ἐμφυχώσεις καὶ εὐχάς.

Ἐν ἔτει 1274 ὁ διάδοχος τοῦ φανεθέντος Ζένου Μαρίνος Μαυρογένης, ἡ ἐπὶ τὸ ἐνετικώτερον Μωροζίνης (1), πολὺς μὲν τὴν διοικητικὴν ἐμπειρίαν, ὁρμώμενος δ' ἐκ γένους Ἑλληνικοῦ τὴν ἀρχὴν, ἔρχεται εἰς Κρήτην διατεταγμένος κατὰ τὸ σύνθημα νὰ ἐνεργήσῃ πᾶν τὸ δυνατόν πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἀταξίας. Πανοῦργος ὢν τὸ ἦθος ὁ ἀνὴρ οὗτος, καὶ ἴσως διὰ τὴν μηχανορραφικὴν ἐπιτηδεύματα πρὸς τοιοῦτο θέατρον ἀπεσταλμένος, συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν φιλίαν ἀναμέσον Ἰταλῶν καὶ Γραικῶν ἐκδίδων χάριτας, ἀμνηστίας, καὶ φιλοδωρήματα, καρπούμενος τὸ εὐαπάτητον καὶ ὑποθάλπων τὸ κενόδοξον τῶν ἐντοπιῶν, πειρώμενος παντοιοτρόπως νὰ κολακεύσῃ τὰς ἀδυναμίας τινῶν ἀρχηγῶν. Ἀλλ' εἴτε διότι οἱ Κρήτες εἶχον ἐκ μακρᾶς ἤδη πείρας ἀποβάλλει πᾶσαν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν εἰλικρίνειαν καὶ φιλανθρωπίαν τῶν κυρίων των, εἴτε δι' ἄλλους λόγους πρὸς ἡμᾶς ἀγνώστους, ἀπέτυχε καὶ ἡ μελιχρία αὐτῆ τοῦ Μαυροζίνου ἀποστολῇ, ὡς εἶχον ἀποτύχει αἱ τραχύτεραι ἄλλαι τῶν προκατόχων του. Οὐδὲ κατ' ὁμολογίαν τὴν σημαντικὴν ὁ τὸν Μωροζίνην διαδεχθεὶς Πέτρος Ζένος (1276). Ἐπὶ τῆς ἀρμοστείας μάλιστα τοῦ δευτέρου τούτου τὰ τῆς Ἕνετίας προέβησαν ἐπαισθητῶς ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἐπειδὴ οἱ ἰθαγενεῖς ἐπιθάρρηναντες, τοσοῦτον ἐτόλμησαν, ὥστε καὶ πολιορκίαν ἐκ δευτέρου στήσαι περὶ τὴν πρωτεύουσιν. Ὁ δὲ Γεώργιος Χορτάτσος, ἥδη καὶ εἰς Ἰταλίαν ἐξάκουστος ἐπὶ στρατηγικῇ δεξιότητι γενόμενος, ἤθελε τότε, τῇ ὁμολογίᾳ τῶν Ἕνετῶν αὐτῶν, κωλύσει τὸν Χάνδακα, καὶ οὕτως ἴσως περατώσει τὸν πόλεμον, εἰμὴ βοηθήματα προέφθανον κατεπιγόντως ἐκ θαλάσσης. Καὶ τῆς μὲν τύχης ἐν τῇ

(1) Ἀνεξακρίβωτος ἡ καταγωγή, ἀλλὰ τὸ ἐπώνυμον Ἑλληνικὸν προδήλως. Μαυρογένης, Maurogeni, Moroseni, Morosini. Καὶ ἄλλας Ἑλληνικὰς ἐπωνυμίας περιέχει τὸ Ἑνετικὸν ἀρχοντολόγιον.

συγκυρία ταύτη πάλιν ἐναντιωθείσης, ἡ πολιορκία διελύθη· ἀλλ' ἐντεῦθεν οὐδὲν ἐφάνη πλέον πρὸς τοὺς Κρήτας ἀκατόρθωτον. Τὸ δὲ τόλμημα τοῦ στρατηγοῦ καθ' ὅλον τότε τὸ Αἰγαῖον διαθρυλλήθη, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς δημώδεις ὕμνους, ὧν τὰ ἔχνη, κατὰ δυστυχίαν, χρόνου δάκτυλος ἐξήλειψε.

Τὸν Πέτρον Ζένον διεδέξατο μετὰ τὴν συνήθη τετραετίαν ὁ Μαρῖνος Γραδίνικος, ἀφικόμενος ἐξ Ἐνετίας μετὰ τριῶν πολεμικῶν τριήρων, ἐροδίων παντός εἶδους, καὶ στρατοῦ ἐξησκημένου, ἐν ἀκμῇ δὲ τοιαύτῃ προτεθειμένος νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν παιθὴν τοῦ πολέμου δραστηριώτερον. Ὅθεν, ἄμα φθάσας, συγκαλεῖ τὸ σῶμα τῶν ἱπποτῶν, οἷς ῥήμασιν ἐντόνοις ἀναμνηστικὰ τὰ πρὸς τὴν Δημοκρατίαν ἀνέλαθεν θυολογηθέντα στρατιωτικὰ καθήκοντα, τὴν ἄμεσον αὐτῶν ἐκτέλεσιν ἀπαιτῶν· τακτοποιεῖ τὰ μικτὰ τάγματα τῆς νήσου, διορίζων ἀξιωματικούς· ἀλλοδαπούς· τοιχοκολλεῖ καὶ διακηρύττει διατάξεις, ποῦ μὲν τρομακτικὰς, ποῦ δὲ τὴν συγγνώμην προϋποσχόμενὰς· ἀποκηρύττει ὡς ἐνοχον προδοσίας σύνολον τὴν οἰκογένειαν τῶν Χορτάτσων, καὶ προτείνει βραβεῖον πεντακοσίων δουκάτων διὰ τὰς κεφαλὰς τῶν δύο ἀδελφῶν· ἐπὶ τέλους, καὶ οὗτος τὴν διχόνοιαν παρὰ τε τοῖς ὀπλαρχηγοῖς καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἐπιδιώκων, τούτους μὲν ἐπαγγέλλεται χρηματικὰς χορηγίας, ἐκεῖνοις δὲ τιμᾶρια καὶ ἐπισκοπὰς, ἄλλοις δὲ ἀξιωματικὰ πολιτικά, τοῖς πᾶσι δὲ τὴν ἀμνηστειάν καὶ φιλορροσύνην τῆς Γερουσίας.

Τοιοῦτου εἶδους προπαρασκευαί, πολεμικὸν ἄμα καὶ πολιτικὸν ἔχουσαι, τὸν σκοπὸν, ἐτάραξαν τοὺς προύχοντας ἐγγυφίους, οἵτινες, ἐν τάχει συναθροισθέντες περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς εἰς τὴν Μοῆν τοῦ Ἀσωμάτου, συναπεφάσισαν, παρόντων κληρικῶν πολλῶν, καὶ αὐτοὶ τὸν τελευταῖον νὰ ἀναρρίψωσι κύβον, ἐπαναπειρώμενοι τοῦ τολμήματος ἐκείνου, ὅπερ ἀπέτυχε πρὸ δύο ἐτῶν, προσπαθόντες δηλαδὴ νὰ κυριεύσωσι τὸν Χάνδακα δι' ἐπρόδου. Συνελθόντες οὖν πρὸς τοῦτο, πολυπληθέστεροι ἢ τὸ πρῖν, καὶ μεσοῦντος Σεπτεμβρίου τὴν πόλιν ἐκ τοῦ πλησίον περικυκλώσαντες, ἐκαίρουλάκτησαν τὴν ἀρμολιδιόταν στιγμὴν τῆς ἐπιδρομῆς· τοῦθ' ὅπερ ἰδὼν ὁ Γραδίνικος, ἐξεβίβασε τοὺς Ἰταλοὺς παρὰ τὰ τεῖχη, καὶ ἀντιπαρέταξεν αὐτοὺς εἰς πυκνὴν γραμμὴν. Φανερόν ἐντεῦθεν, ὅτι νοήσας τὸν ἐχθρὸν σκοπὸν, προημύνετο διὰ μέτρου καταλλήλου. Ὡς ἐκ τούτου, φρόνιμον πρὸς τοὺς Κρήτας ἦτο νὰ ἐξοικονομήσωσι τὸν καιρὸν, ἀναβάλλοντες τὴν σύγκρουσιν εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν. Ἀλλὰ γνωστὸν τὸ θρασὺ καὶ ἀκατάσχετον τοῦ Κρητικοῦ χαρακτήρος. Τινὲς τῶν προμάρχων, ἀπειθοῦντες εἰς τὰ διατάγματα τοῦ ἀρχιστρατήγου, καὶ ἀνεπίμονοι τὸ ἀνακλητικὸν σημαίνοντες, ὁρμῶσιν εὐθυπόρως κατὰ τοῦ τάγματος ὅπερ ὁ Δούξ αὐτοπροσώπως ἐστρατηλάτει. Οἱ παρεπόμενοι ἀκολουθοῦσιν ἐκόντες ἀκόντες τοὺς προηγούμενους, ὥστε ἐν ὀφθαλμοῖς ῥιπή κροτεῖται ἐρροδὸς γενικὴ. Εἰς μάτην ὁ Γεώργιος Χορτάτσος, κρίνων ἐπικίνδυνον τὸ κίνημα, σκληπίζει τὴν ἀναγκάσειν τῆς

ὁρμῆς. Οὐδεὶς ὑπακούει ὁ στρατός του, παρασυρεῖς ὑπὸ τοῦ βέους, εἶχεν ἤδη ἐπιπέσει κατὰ πρόσωπον τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' οἱ Ἰταλοὶ, καθάπερ τοῖχος συμπεπυκνωμένοι ὄντες, δέχονται στερόφως καὶ ἀδιάσπαστοι τὸ κρούσμα. Ὡς δὲ εἶδον ἡραιωμένους ὁπλιστῶν ὑπὸ τῆς ἀποτυχούσης ἐπιδρομῆς τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ, τότε περιτροπάδην καὶ αὐτοὶ σύσσωμοι ἀντεφορμήσαντες, κόπτουσι τὴν ἐναντίαν δύναμιν, θραύουσι πᾶσαν τάξιν, καὶ τὸν στρατὸν διασπείρουσι ἐν τροπῇ.

Ἀποφράς ἡμέρα πρὸς τὴν Κρητικὴν ἐλευθερίαν! Οἱ δύο στρατηγοὶ Χορτάτσοι, ἀνεπίσχετον ἰδόντες πλέον τὴν συμπλοκὴν, ὤρμησαν καὶ αὐτοὶ ἡρώϊκως μετὰ τῶν συνετωτέρων, πρόθυμοι τὸν θάνατον νὰ συμπαραλάβωσιν ἐν τῷ κινδύνῳ τῆς πατρίδος. Ὁ Γεώργιος ἐπολέμησεν ἀνδρείως, καρτερικῶς, ἡγωνίσθη ὡς ἀπεγνωκὸς· μονομαχήσας δὲ μετὰ τινος πολεμίου, καὶ τρωθεὶς εἰς τὸν ὦλον, ἐπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου ἀναίσθητος. Οἱ Ἰταλοὶ ἐπήδησαν ἐπ' αὐτοῦ, βουλόμενοι νὰ τὸν συλλάβωσι ζῶντα. Καὶ βέβαια ἡγμάλωτίζετο, χωρὶς τῆς συνδρομῆς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Θεοδώρου, καὶ τοῦ νεωτέρου ἄλλου ἀδελφοῦ, οἵτινες σπεύσαντες μετὰ τινων ἱππέων, παρέλαβον αὐτὸν ἡμιθανῆ, καὶ ἔσωσαν ἀνελπίστως εἰς τὸ παρακείμενον προάστειον.

Ἡ ἀπώλεια ὑπῆρξε δυσκαταλόγιστος. Τὴν ἀτακτον τροπὴν διεδέξατο ἡ ἥττα. Ὁ Γραδίνικος πανστρατιά κατεδίωξε τοὺς ἐπαναστάτας ἕως ἀποστήματος τριῶν ὥρων ἀπὸ τοῦ Χάνδακος· ἀλλ' οἱ Κρήτες, ἀντὶ στρατοῦ, ἥδη δὲν εἶχον, παρὰ ἀσύντακτον καὶ τετρομασμένον ὄχλον, σπερούμενον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ στρατηγῶν. Διὰ μεγάλην, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων εἰκάζομεν, ἀπέδη τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ φθορὰ, ἀνεξίτητος δὲ ἡ σφαγὴ. Μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν τινων, συλληφθέντων καὶ πέντε ἐκ τῶν κυριωτέρων προεστώτων, ἀθυμία κατέλαβε τὰ πνεύματα, ὥστε καὶ τὰ λείψανα τοῦ στρατεύματος τῇ δε κακέιστε κατεμελίσθησαν, καὶ ἡ ὁμόνοια ἐξέλιπε, καὶ πᾶσα δύναμις ἀντιστάσεως ἐφ' ὅλην τὴν νῆσον ἐπομένως ἐξενεργίσθη.

Ἡ δὲ ἐκδίκησις τοῦ νικητοῦ ἀνδείχθη ἀξία τῆς κατὰ Γραικὸν πατροπαραδότου δυσμενείας, καὶ κακοβουλίας αὐτοῦ. *Vae victis!* Ἰδοὺ τὸ διάταγμα τῆς ἡμέρας. Καταβληθείσης διόλου τῆς ἀνταρτίας, ἡ πλατεῖα τοῦ Ἀρμολιδίου ἐγένετο θέατρον κρεουργίας καὶ σφαγῆς καθημερινῆς, ἐγένετο τόπος καταδίκης, ἐνθα οἰκογένειαι ὁλόκληροι, χωρὶς διακρίσεως φύλου καὶ ἡλικίας ἐθυσιάσθησαν ἀπανθρώπως, ἐξωλοθρεύθησαν εἰς ἐξιλέωσιν τῆς Ἑνετικῆς ὀργῆς· τόπος φόνου, ἐνθα καὶ γέροντες πολιοῖ, καὶ παῖδες, καὶ βρέφη ἐν δοκιμασίᾳ θανάτου συνεμαρτύρησαν τὸ μυστήριον τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας. Ὡς δ' ἂν ἡ ἐκατόμβη αὕτη μὴ ἐξήκει, στρατιά λυσσώδης καὶ ληστρικὴ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου κατὰστρατεύσασα, τὰ μὲν χωρία τῶν ἀρχηγῶν κατέσκαψε, τὰ δὲ σκευὴ παρέδωκεν εἰς τὸ πῦρ, καὶ τὴν καταστροφὴν εἰσέπολυσεν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅ-

ROBERTOS EMMET.

(Συνέχ. "Ἰδε φυλλὰς 235, 236 καὶ 237.)

—ooo—

Β'.

Ἐνθ' δὲ ὁ ἀδελφὸς τοῦ νέου Ροβέρτου ἐξήλειπεν ἐν τῇ φυλακῇ τὸ ὑποτιθέμενον πολιτικὸν αὐτοῦ ἔγκλημα, οὗτος δεκαοκταετῆς ὢν ἐστέφετο διὰ λαμπροτάτων ἐπιτυχιῶν ἐν ταῖς μαθηματικαῖς καὶ φυσικαῖς ἐπιστήμασι. Ἡ ζέσις περὶ τὴν μάθησιν, ἡ ἐπιθυμία τῆς νίκης δὲν ἦσαν τὸ μόνον μέλημα τοῦ ζωηροῦ τούτου νεός. Παρεδέχθη ἐκ νεότητος τὰς δημοκρατικὰς καὶ ἐπαναστατικὰς ἀρχὰς τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν τῶν Ἰνωμένων Ἰρλανδῶν, οἱ δὲ τρικυμιώδεις καιροὶ καθ' οὓς προώρισται νὰ ζήσῃ ἐνίσχυσαν ἐτι μᾶλλον τὴν ἰσχυράν καὶ καθάραν ψυχὴν του. Ὁ ἔρωσ τῆς πατρίδος ὑπῆρξε πάντοτε τὸ ἐνθερμότερον τῶν αἰσθημάτων του. Φαίνεται δὲ ὅτι, κατὰ θεῖαν πρόνοιαν, εἰς τοὺς ὀλιγώτερον ὑπὸ τῆς τύχης εὐνοούμενους τόπους, οἷοι ἡ Ἰρλανδία καὶ ἡ Πολωνία, ὁ πρὸς αὐτοὺς ἔρωσ τῶν τέκνων αὐτῶν εἶναι διάπυρος. Βεβαίως καὶ ὁ Ροβέρτος ἔμμετ ἐλεγεν ὅτι ἄλλοτε, ἐλέγετο καὶ περὶ τῆς Πολωνίας·

» Ὅσῳ πλέον ἡ μήτηρ δυστυχεῖ,
» Τόσῳ μᾶλλον πρέπει ν' ἀγαπῶσιν αὐτὴν
τὰ τέκνα της. »

Ἀνατραφεὶς ἐν μέσῳ τῶν φρικωδῶν σκηνῶν τοῦ 1798, ἐμίσησε τὸν ἀγγλικὸν ζυγὸν καὶ πρὶν ἢ μάθῃ νὰ συλλογίζεται· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ποτὲ μῖσος δὲν ὑπῆρξε νομιμώτερον.

Τὰ συνταράσσοντα αὐτὸν αἰσθήματα διηρμηνεύοντο διὰ στίχων συντεθέντων ἀναμφιβόλως τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, μὴ στερουμένων δὲ λυρικοῦ τινος οἴστρου. Αἱ στροφαὶ αὗται ἐπιγράφονται *Arbour Hill-Arbour Hill*, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος λόφου πλησίον τοῦ Δουβλίνου κειμένου, ἐφ' οὗ ἀπεκφαλίζοντο καὶ ἐθάπτοντο οἱ ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καταδικαζόμενοι. « Οὐδεμία στήλη ὑψοῦται ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης, ὅπου ἐθανατώθησαν πολλὰ εὐγενῆ θύματα. Ἀλλὰ τὸ αἶμα τὸ βέυσαν ἐνταῦθα χειμαῖρόν δι' ἡμᾶς κρᾶζει ἐκδίκησιν κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ τυράννου, τοῦ μηκτυρίζοντος μὲν τὴν ἀνθρωπίνην θλίψιν, ἐμπαίζοντος δὲ τὰ βέοντα θάλασσα. . . . Ἰδετε τὰς ἐρημωμένας ταύτας πεδιάδας, ποτισθείσας ἐκ τοῦ αἵματος τῶν τέκνων τῆς ἡμετέρας· τὰς ὑψουμένας φλόγας ἐκ τῶν κειμένων τούτων χωρίων· ἀκούετε τὰς τρομαγὰς ταύτας φωνάς; Ἐνταῦθα ἐκπνέει τις ταλαιπώρος ἐν μέσῳ βασάνων. . . . Ὡς θεία δίκη! ἐλευθέρωσον τὸν τόπον τούτον ἐκ τῆς βδελυρᾶς τυραννίας. Ἀνάλαβε τὴν πλάστιγγα καὶ τὸν θρόνον σου· ἀνάλαβε τὸ ξίφος σου, ἀλλ' ἐπίστρεψον ταχέως αὐτὸ εἰς τὴν θήκην του. Ἄς ὑψωθῇ ἡ ἐλευθερία ὑπὸ τῆς εὐσπλαγγίας παρακολουθημένη· εἴθε ὁ θρίαμβός της μὴ μολυνθῇ ὑπὸ αἵματος, καὶ ἡ κόνις τῶν τυράννων μὴ ἀναμιχθῇ μετὰ τῶν

ΣΠ. ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ.

(Ἔπεται συνέχεια.)

» ἡμετέρων μαρτύρων Καὶ σεις οἵτινες ἀ-
» ναπαύσεθε ἐνταῦθα εἴθε καταλείψετε ὄνομα ἱερόν!
» Ναὶ μὲν ἡ γῆ αὕτη δὲν εὐλογήθη ὑπὸ ἡγιασμένων
» προσευχῶν· ὁ ἐπίσημος ἥχος τῶν κωδωνῶν δὲν
» ἀντηγεῖ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν· οὐδὲν μνημεῖον
» ἀνυψοῦται ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης. Ἐνταῦθα δ-
» μως βέουσι τὰ δάκρυα τῶν πατριωτῶν, ἐνταῦθα
» ἀκούονται αἱ εὐλογίαι τῶν πτωχῶν, καὶ ἀνυψοῦσι
» μέχρις οὐρανοῦ τὴν φήμην τοῦ θανάτου καὶ τῶν
» ἀρετῶν σας »

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1798, ὁ Ῥοβέρτος
Ἐμμετ ἐγένετο μέλος τῆς ἱστορικῆς ἐταιρίας τοῦ
Δουβλίνου. Ἡ γνωστοτάτη αὕτη ἐταιρία ἐθεμελιώθη
τὸ 1770 πρὸς ἐξάσκησιν αὐτῶν νέων μαθητῶν τοῦ
Πανεπιστημίου εἰς τὴν τέχνην τοῦ λέγειν· αὕτη
ὑπῆρξεν ἡ σχολὴ ἐν ἣ ἐμορφώθησαν οἱ μεγάλτε-
ροι ῥήτορες τῆς ἱρλανδίας, καὶ τὸ στάδιον καθ' ὃ
ἀνεδείχθη κατὰ πρῶτον ἡ ἐμπειρία τῶν Κούρραν,
Γράτταν, Πλούγκετ, Τέμπλ Ἐμμετ, κτλ. Ἐσυχί-
τουν ἀντικείμενα θητικά, ἱστορικά καὶ πολιτικά, ὡς
τὰ ἑξῆς· « Ἡ κατὰκτησις ἔθνους βαρβαροῦ ὑπὸ πε-
» πολιτισμένου εἶναι δικαιολογητέα ὑπὸ τὴν ἐπο-
» ψιν τῆς ἡθικῆς;—Ὁ βασιλεὺς Κάρολος Α' δικαίως
» καταδικάσθη, ἢ ὁ θάνατος αὐτοῦ πρέπει νὰ θεω-
» ρηθῇ ὡς ἐγκλημα; » Καὶ ὁ μὲν πρόεδρος ἐθε-
» τε τὸ ζήτημα· ἕκαστος δὲ ὠμίλει καὶ ἀπεκρίνετο
κατὰ σειράν. Ἦτο ἀπηγορευμένον νὰ ἐνδιατρίβωσιν
εἰς ὑποθέσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς
ἡμέρας. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς πυρετώδους ἐξάψεως τῆς
ἐπικρατούσης τότε, καὶ ὁ ἀπώτερος ὑπαινιγμὸς ὡς
πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς ἱρλανδίας συνετάρασεν
ἀκρατήριον σεῖσμόν ἐν ὅλῳ τῷ πνεύμῳ τῶν
παθῶν τοῦ ῥήτορος. Ἡ πρώτη τοῦ Ῥοβέρτου Ἐμμετ
ὁμιλία ἔκαμε κρότον. Ἐκ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀνε-
δείξεν ὑπερτάτην ῥητορικὴν ἱκανότητα. Ἡ ἐταιρία
συνήχθη ἵνα παραδεχθῇ αὐτὸν εἰς τοὺς κόλπους
τῆς, καὶ τὸ τεθὲν ζήτημα ἦτο τοῦτο· « Πλήρης
ἐλευθερία ἐν τῇ συζητήσει εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν
ὑπαρξίν καλῆς κυβερνήσεως; » Ὁ πρόεδρος προει-
δοποίησεν ὅτι πᾶς ὑπαινιγμὸς ὡς πρὸς τὴν παρού-
σαν πολιτικὴν ἦτο ἀπηγορευμένος. Ὁ Ῥοβέρτος
Ἐμμετ κατὰ τὸν πρῶτον αὐτοῦ λόγον ἐπιτηδεύει
ἔμεινεν ἐντὸς τῶν διαγραφέντων ὁρίων· ὑπεστήριξε
τὸ φιλελεύθερον ζήτημα, ὡμίλησεν εὐφραδῶς περὶ
τῶν ἀρχαίων δημοκρατιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ Ῥώ-
μης, καὶ ἐτελείωσε διὰ ζωηρᾶς ἀπεικονίσεως τῶν
δυστυχημάτων ὅσα παράγει κυβερνήσεις στερομένη
τοῦ σωτηρίου ἐλέγχου τοῦ τύπου καὶ τοῦ βήματος.
Ἐἰς τῶν σπουδαστῶν, ὀνόματι Δεφρουά, ἐδοκίμασε
νὰ τῷ ἀποκριθῇ, καὶ ἀνῆρσεν ἐν πρὸς ἐν ὅλα αὐ-
τοῦ τὰ ἐπιχειρήματα. Ἀλλ' ὁ Ῥοβέρτος ἀπάντησεν
ἀμέσως διὰ λόγου αὐτοσχεδίου, ἐν ᾧ ἀπέδειξε
σπανιωτάτην ἱκανότητα, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ δόκτω-
ρος Μακάρτντεν παρόντος ἐν τῇ συνεδριάσει. « Ἐάν
ποτε, εἶπεν ἐπὶ τέλους, κυβερνήσις τις κακοιργούσα
προσβάλλῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συζητήσεως, ἀπό-
κείται εἰς τὸν λαὸν ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῶν σφαλ-
μάτων τῶν ἀρχηγῶν του, νὰ ἐξετάσῃ καλῶς τὰ

δεινὰ ὅσα πάσχει ἕνεκα αὐτῶν, τὴν θεραπείαν ἣν
δύναται νὰ ἐπιφέρει, καὶ μετὰ ταῦτα χρέος ἔχει
νὰ ἐξάγῃ ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης συμπεράσματα
πρακτικά. »

Τὸ δῶρον τοῦ λόγου ἐφαίνετο ἔμφυτον ἐν τῇ
οἰκογενείᾳ τῶν Ἐμμετ· ἡ εὐγλωττία τοῦ Ῥοβέρτου
ἀνεκάλυπτεν εἰς τὴν μνήμην ὅλων τῶν παρεστῶτων
τῆν τοῦ πρωτοτόκου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Τέμπλ Ἐμμετ.
Εὐγενὴς καὶ χαρὶς, ἀρμονικὸς καὶ τολμηρὸς, κομ-
ψὸς ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ του, ἀρμονικὸς τὴν φωνήν,
σεμνὸς καὶ σοβαρὸς τὸ ἦθος, ἐθελε τοὺς ἀκροατάς
του. Εἰς τὸ βῆμα πρὸ πάντων ἀναδείκνυται ὁ ἄνθρω-
πος ἐν ὅλῳ αὐτοῦ τῇ χάριτι καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ, καὶ δι-
καίως οἱ ἀρχαῖοι πρῶτον τῶν τεχνῶν ὀνομάζον τὴν
ῥητορικὴν. Ἡ εὐγλωττία του ἦτο ἀληθῶς ἐξαισία, ὡς
λέγει ὁ Γράτταν, ὁ ὁποῖος μάλιστα δὲν εἶναι ὑπο-
πτὸς μεροληψίας ὑπὲρ τοῦ Ῥοβέρτου Ἐμμετ· ἀλλὰ
καὶ ὁ Κ. Βούρως, ἀριστος δικαστὴς, συνειθίζε νὰ
λέγῃ, « ὅτι κατὰ τοῦτο ἦτο ἀνώτερος παντὸς ἄλ-
» λου καὶ ἐν ἄλλοις τόποις. Ἀνέπτυσεν εὐρύτητα
» ῥητορικὴν καὶ ἀπαράμιλλον ὕψος λόγου κατὰ τε
» τὸ πραγματικὸν καὶ τὸν τύπον. » Τοιαύτην δὲ εἶ-
» χεν εὐκολίαν περὶ τὴν συζήτησιν καὶ τῶν μᾶλλον ἀ-
» φηρημένων ὑποθέσεων, τοιαύτην λαμπρότητα φαντα-
» σίας καὶ τοιοῦτο διάπυρον πάθος, ὥστε καὶ οἱ δεινό-
» τροι τῶν ἐπικριτῶν ὡμολόγησαν τὴν ῥητορικὴν αὐ-
» τοῦ δεινότητα. Ἡ εὐγλωττία τοῦ Ῥοβέρτου Ἐμμετ
ἦτο ἀκαταμάχητος· εἴλκευ τοὺς ἀκροατάς· αἱ τολ-
μηραὶ, ἀπρόβλεπτοι καὶ ζωγραφικαὶ εἰκόνες ἐρχό-
μεναι σωρηδὸν ἐξωγόνουν τὰς κρίσεις αὐτοῦ. Καὶ
ὁ μὲν μόνον ἔμεινεν εἰς ἡμᾶς ἡ εὐγλωττία καὶ κατα-
νυκτικὴ ὑπεράσπισίς του.

Εἰ καὶ νέος τὴν ἡλικίαν πολλὰς ὁμῶς ἐδίδεν ἐλ-
πίδας. Εἶχε δὲ ἀκατανίκητον ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς
συγχρόνου αὐτοῦ γενεᾶς, ἥτις τὸν ἐθεώρει ὡς ἀρχη-
γόν τας. Ἡ πρόωρος αὐτοῦ εὐφυΐα, τὰ ἰσχυρὰ καὶ
ἀσπαστὰ πλεονεκτήματα τοῦ χαρακτῆρός του, ἅτινα
ἀπεκαλύφθησαν ἐξ αὐτῆς τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἐνέ-
πνεον εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν θαυμασμὸν ἅμα δὲ καὶ
σεβασμὸν. Καὶ ὡς λέγει ὁ Φίλλιπ, « ἦτο νέος δαι-
μόνιος. Ἰσως καὶ αὐτὸς συναμερίζετο τῶν ἐλπί-
δων ὅσας παρεῖχεν ἡ λαμπρά του νεότης· ἀλλὰ δὲν
φαίνεται ἐάν ἐξ ὅλων τῶν παθῶν ἅτινα ἐγείρονται
κατὰ τὴν αὐγὴν τοῦ βίου, ἡ φιλοδοξία ὑπῆρξε ζωη-
ρόν μέλημα τῆς ψυχῆς του. Φύσιν ἔχων ἐνθερμον
καὶ μελαγχολικὴν, ἔζη μετὰ τῶν ποιητῶν καὶ
τῶν συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ μεγάλαι ψυ-
χαὶ καὶ οἱ ἐνδοξοὶ νεκροὶ ἄλλης ἐποχῆς ἦσαν οἱ ἀδ-
ρατοὶ μάρτυρες τῆς ζωῆς του· ἀδιάφορος ἦτο πρὸς
τὰ ἐγκόσμια, καὶ οὐδὲν εἶχε ταράξει τὴν εὐγενῆ
καὶ γενναίαν ταύτην καρδίαν, ἥτις τόσο ταχέως ἐ-
πάμνωτο νὰ παύσῃ πάλλουςα. »

Αἱ πρῶται ἡμέραι τῆς ἀνοίξεως, λέγει ὁ Βοβε-
νάργ, ἔχουσιν ὀλιγωτέραν χάριν ἢ ἡ γεννωμένη ἀ-
ρετὴ τοῦ νέου. Τοιοῦτον παριστάνουσιν οἱ σύγχρο-
νοι τὸν Ῥοβέρτον Ἐμμετ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς νεότητος
αὐτοῦ, συγκερῶντα τὰς χάριτας τῆς ἐφηβῶς μὲ τὰ
σοβαρὰ πλεονεκτήματα τῆς ὀρίμου ἡλικίας. Ἦτο

ὕψηλόν ἀναστήματος, μᾶλλον ἰσχυρὸς καὶ λεπτός,
καὶ εἶχε δύναμιν ὅλως νευρικὴν, ἥτις τὸν καθίστα
ικανὸν νὰ ὑποφέρει ἀπόνως τοὺς μεγαλειτέρους κό-
πους. Ἐξάδιζε ταχέως καὶ ὅλαι τοῦ αἵ κινήται;
ἦσαν ταχέαι. Αἱ σωζόμεναι αὐτοῦ εἰκόνες, ἐγέ-
νοντο ἐκ μνήμης μετὰ τὸν θάνατόν του, καὶ ὁ ζω-
γράφος, ὡς λέγεται, τὸ τραγικὸν αὐτοῦ τέλος ἔ-
χων ὑπ' ὅψιν ἀπεικόνισεν αὐτὸν βαθέως μελαγχολι-
κόν, ἐνῶ δὲν ἦτο τοιοῦτος κατὰ τὰς εὐτυχεῖς ἡ-
μέρας τοῦ βίου του. Τὸ πρόσωπον εἶναι ἐράσιμον
καὶ ἀξιοπρεπές, ἡ κόμη μελανή, ἡ ὄψις ὀμαλὴ καὶ
χλωμή, αἱ ὀφρύες τοξοειδεῖς, καὶ οἱ μεγάλοι μελ-
νοὶ ὀρθάλομοι, ὑπὸ μακρῶν βλεφαρίδων κακαλυμμέ-
νοι, δίδουσιν εἰς τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἀξιοσημείωτον
ἐκφράσιν φιλοτιμίας, ὀξυδερκίας καὶ γλυκύτητος.
Καὶ τὴν μὲν ῥίνα ἔχει ἐπίγρυπον, τὸ δὲ στόμα ἐμ-
φαίνει ὑπεροψίαν· τὸ μελαγχολικὸν καὶ ζωηρὸν αὐ-
τοῦ ἦθος δεικνύει καὶ ἰσχυρὸν, καὶ λεπτότητα, καὶ
δραστηριότητα, καὶ τρυφερότητα ἐν ταυτῷ. Χάρης
ὁμῶς εἰς τὴν ἀπλότητά του, εἰς τὴν παντελῆ ἑλλει-
ψιν ἐπιτηδεύσεως, οὐδὲν κατ' ἀρχὰς ἐπέσυρεν ἰδι-
ζόντως τὴν προσοχήν. Ἡ σεμνότης του, καὶ περί-
σκεψις τις συνήθης αὐτῷ, ἐκάλυπτον τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐάν διελέγοντο ἐνώπιον αὐτοῦ περὶ
πραγμάτων διαφερόντων αὐτὸν ἰδίως, δὲν ἐφαίνετο
πλέον ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος. « Ἐάν ἐπρόκειτο, λέγει ὁ
Θωμᾶς Μοῦρ, νὰ ὀρίσω ἐγὼ μετὰ τῶν ὅσους ἐ-
γνώρισα ποῖος μοι ἐφάνη συνδυάζων κατ' ἀνάτα-
τον ὅρον τὰ νοερά δῶρα καὶ τὸ διανοητικὸν μεγα-
λεῖον, δὲ θὰ ἐδίσταζον νὰ ὀνομάσω τὸν Ῥοβέρτον
Ἐμμετ. Ποτὲ δὲν παρεδόθη εἰς τὰς ὁρμὰς καὶ τὴν
κουρότητα τῆς νεότητος, ἀν καὶ ἀργότερον ἀπέδειξε
κατὰ πόσον ἦτο ἐπιρρέπης πρὸς τὰ διακαέστερα
τῶν παθῶν. Ἡ ἡθικὴ του ἦτο καθαρὰ, αἱ ἀρχαὶ
τοῦ λίαν αὐστηραὶ. Ἠγάπα τὰς ἐπιστήμας καὶ ἐυ-
δοκίμησε διαφερόντως εἰς αὐτάς· ὁ δὲ ἐνθουσια-
σμός του ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἱρλανδίας ἦτο
αἶσθημα κληρονομικὸν ἅμα δὲ καὶ ἐθνικόν, διότι
αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ δεύτερος μάρτυς ἐν ὁ πατὴρ του
προσέφερε θύμα τῶν ἀρχῶν του. Ἀπλοὺς τὰς ἐξέ-
σεις, ἡσυχος τὸ βλέμμα καὶ τοὺς τρόπους, ὀλίγην ἐδεί-
κνυσεν ἐσωτερικὴν ἐνέργειαν· ἀλλ' ἐάν τις ἤγγιζε
τὴν χορδὴν τὴν ἐξυπνίζουσαν τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς
ιδέας αὐτοῦ, διὰ μιᾶς ὑψοῦτο ὑπεράνω τῶν λοι-
πῶν ἀνθρώπων. Ἐπὶ μᾶλλον τοῦτο παρετηρήθη κατὰ
τὰς συζητήσεις τῆς ἱστορικῆς ἐταιρίας, ὅπου τοσά-
κις κατέκτησε τὴν προσοχήν καὶ τὴν συμπάθειαν
τοῦ νέου αὐτοῦ ἀκροατηρίου. Ποτὲ δύο ἄνθρωποι
δὲν διαφέρουσι μετὰ τῶν τῶν ὅσον ὁ νέος αὐτὸς
πρὸς ἑαυτὸν, πρὸ τῆς ὁμιλίας του καὶ μετ' αὐτήν.
Τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ὅπερ πρὸ μικροῦ ἐφαίνετο ἄτονον
καὶ σχεδὸν ἄψυχον, ἐξήπτετο διαμυῖς. Ἡ ὄψις,
αἱ χειρονομίαι, ἅπανα ἡ στάσις αὐτοῦ ἐλάμβανον
εὐθὺς χαρακτῆρα ἐμπνεύσεως. Περὶ δὲ τῆς εὐγλω-
τίας του λέγω ὅσα ἐνθυμούμαι, διότι ἤμην νέος,
ἀλλ' οὐδὲν ἤκουσα μετὰ ταῦτα ὑψηλότερον καὶ κα-
θαρώτερον. »

Ὁ συγγραφεὺς ἀξιολόγου ἄρθρου ἐπιγραφόμε-

νου Robert Emmet and his contemporaries (4)
ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἥρωος σχεδὸν μὲ τὰς αὐτὰς λέ-
ξεις· « Ὁ οὐρανὸς ἐπροίκισεν αὐτὸν μὲ ἐξοχα προ-
τερήματα· εἶχεν ἦθος ἀρμόζον εἰς μεγάλον ῥήτορα,
δύναμιν σκετασίας ἐξάπτουσαν ἢ καταπραύνουσαν
κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ πάθη τοῦ ἀκροατηρίου, καὶ ἐνεργ-
ητικότητα καὶ ἐξουσίαν ἀναγκασίας εἰς ἀρχηγὸν
κόμματος. Καταλογίζεται μετὰ τῶν καλλιτέρων
υἱῶν τῆς ἱρλανδίας, ἐκεῖνων οἵτινες ἀνέπτυξαν μετὰ
περισσότερας λαμπρότητος τὸν γόνιμον αὐτῶν νοῦν,
τὰ ἀξιαγάπητα προτερήματά των, καὶ συνιστοῦσι τὸ
ὄνομα αὐτῶν εἰς τὸ σῆμα τοῦ κόσμου. Εἰ καὶ διαμαρ-
τυρούμενος ἐνηγκαλίσθη ὁμῶς μετὰ ζήσεως τὸν ἀγῶνα
τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Καθολικῶν, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ
ἐθυσίασε τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωὴν του, ὅτε μᾶ-
λιστα ὁ ἀγὼν οὗτος πολλὰ ὀλίγους συνηγόρους εἶχεν
ἐν ἱρλανδίᾳ. »

Κατὰ τὰς συζητήσεις τῆς ἱστορικῆς ἐταιρίας ὁ
Ῥοβέρτος Ἐμμετ ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Θωμᾶ Μοῦρ.
Μεγάλην δὲ ἐπ' αὐτοῦ εἶχεν ἐπιρροήν, καὶ οἱ δύο οὗτοι
νέοι συνηνώθησαν διὰ ζωηροτάτης φιλίας. Ἡ πρὸς
τὰ γράμματα κλίσις, καὶ πρὸ πάντων ὁ αὐτὸς
πρὸς τὴν ἱρλανδίαν ἔρω, συνῆψαν αὐτοὺς, εἰ καὶ
ἀντίθετοι ἦσαν οἱ χαρακτῆρές των. Ἐπὶ τινα χρό-
νον ὁ Θωμᾶς Μοῦρ παρεδόθη τὰς ιδέας καὶ συν-
εμέθεε τῶν ἐλπίδων τοῦ φίλου αὐτοῦ. Περιέρ-
γον εἶναι νὰ τὸν ἀκούσωμεν κατὰ τὴν παρακμὴν
τῆς ἡλικίας, ἀπαλλαχθέντα τῶν φαντασμοποιῶν
τῆς νεότητος, σχεδὸν μετανοοῦντα διὰ τὰ παρελ-
θόντα αὐτοῦ σφάλματα, καὶ μὴ γινώσκοντα ἐάν
ἀδικῶς ἢ δικαίως μετανοῇ, διηγούμενον τὴν ἀρχὴν
τῆς μετὰ τοῦ Ῥοβέρτου Ἐμμετ σχέσεώς του. « Ἡ
ἐπικρατούσα εἰς τὰ ἐξω πολιτικὴ ταραχὴ εἶχεν εἰσ-
δύσει καὶ εἰς τὸν περίβολον τοῦ ἡμετέρου Πανεπι-
στημίου, καὶ τις νέος, προωρισμένος νὰ παραστήσῃ
πρόσωπον διὰ παντὸς ἀξιωματικὸν κατὰ τὰς
ταρχὰς τῆς ἱρλανδίας, εἴλκευ τότε τὴν προσοχήν
τῶν τε σπουδαστῶν καὶ τῶν ἐκτὸς τοῦ Πανεπιστη-
μίου ἀρχῶν, διὰ τὴν λαμπράν αὐτοῦ εὐγλωττίαν
κατὰ τὰς συζητήσεις τῆς ἱστορικῆς ἐταιρίας, καὶ
τὴν τολμήν τῶν ιδεῶν του. Ὁ Ῥοβέρτος Ἐμμετ ε-
πρώτευσ μετὰ τῶν μῶν· μεγαλῆτερος ἴσως ἐμοῦ τὴν
ἡλικίαν (δὲν τὸ ἐνθυμούμαι ἀκριβῶς), ἐφαίνετο
ὁμῶς πολὺ πρεσβύτερός μου· ἀλλὰ καὶ πλὴν τοῦ-
του τοσαύτη ὑπῆρχε τότε διαφορὰ μετὰ τῶν μῶν,

(4) London and Dublin Magazine. 1825. Τὸ ἄρθρον τοῦτο
προσέφωτο ἐδημοσίευσεν ἐν τινὲς συλλογῇ ἐπιγραφόμενῃ· Robert
Emmet and his contemporaries, συλλογὴ ὅλων τῶν ἐγγράφων
τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀνταρσίαν μὲ τὴν συζήτησιν ταύτην
ἐπιγραφὴν·

« Ἀνταρσία! λέξις εὐτελής καὶ ἀτιμωτική ἥτις, ἀδικῶς ἐνη-
λίδωσε πολλάκις καὶ τὸν ἱερώτατον τῶν ἀγῶνων, τὸν ὁποῖον
λόγος ἡ ἔρις ἀνθρώπου ἐσωσε ποτε ἢ ἀπώλεσε. Πόσαι εὐγε-
νεῖς καρδίαι, ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ἐργαζόμεναι, καταδικάσθησαν ὡς
ἀνταρτίαι, ἐνῶ ἐν μίᾳ μόνῃν ἡμέρᾳ, μίᾳ μόνῃν ὥρᾳ ἐπε-
σύνχανον, ἠθελον ἀποκτήσει αἰωνίαν δόξαν! » Τοὺς στίχους
τούτους ἐποίησεν ὁ Θωμᾶς Μοῦρ.

ὥστε ὅτε ὠνομάσθην μέλος τῆς ἐταιρίας, τὸν εὖρον φήμην μεγάλην ἔχοντα, ἀνώτερον τῶν περὶ αὐτὸν, ὅχι μόνον διὰ τῶν γνώσεων καὶ τῆς εὐγλωττίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἀμέμπτου καὶ καθαροῦ βίου καὶ τῆς γλυκύτητος τῶν τρόπων του. Δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν ἰδεάν τινὰ τῆς πολιτικῆς ἥτις ἐπεκράτει ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐταιρίᾳ ἐκ τῆς φύσεως τῶν εἰς συζήτησιν τιθεμένων ζητημάτων. Μεταξὺ ἄλλων ἐνθυμούμαι τοῦτο: — Ἡ ἀριστοκρατία ἢ ἡ δημοκρατία συντελεῖ μᾶλλον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλολογίας; » Ἰδοὺ καὶ ἄλλο ζήτημα ἐστὶ ἐπισφαλέστερον καὶ ἀποδίδον ἐμφαντικώτερον τὴν μεταξὺ τῶν κομμάτων τρομερὰν πάλην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. α Ὁ στρατιώτης εἶναι εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις ὑποχρεωμένος νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς προσταγὰς τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ; β Ἐπὶ τοῦ πρώτου τῶν δύο τούτων ζητημάτων ἡ εὐγλωττία τοῦ Ροδέρτου ἔμμετ ὑπῆρξεν ἀληθῶς θαυμασία· νομίζω ὅτι ἐστὶ ἀκούω τὸν τόνον τῆς φωνῆς αὐτοῦ. Κατὰ φυσικὸν λόγον ὑπερασπίσθη μετὰ ζήσεως τὸ δημοκρατικὸν μέρος τοῦ ζητήματος. Ἀφοῦ πρῶτον ἐπεθεώρησεν ἐν συντομίᾳ τὰς δημοκρατίας τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μέσου αἰῶνος, τὰς Ἀθήνας, τὴν Ῥώμην, τὴν Φλωρεντίαν, καὶ ἐπῆρσε πᾶν ὅ,τι ἔπραξαν ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν, τέλος ἐπελήφθη τοῦ μεγάλου καὶ κινδυνώδους ζητήματος τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐτόλμησε νὰ ἐπαινέσῃ τὴν νέαν δημοκρατίαν, καὶ ἀναμνησκῶν τὸ παράδειγμα τοῦ Καίσαρος διερχομένου τὸν ποταμὸν καὶ κρατοῦντος διὰ τῆς μιᾶς μὲν τὴν σπάθην, διὰ δὲ τῆς ἄλλης τὰ σχολιά του· α Οὕτω, λέγει, ἡ Γαλλία ἐν ταῖς ἡμέραις μας διήλθε θάλασσαν αἵματος· ἀλλ' ἐνῶ διὰ τῆς σπάθης ἀπωθεῖ τοὺς προσβάλλοντας, ἐξ ἄλλου διατηρεῖ ἐν τῷ τῶν κόλπων τῆς τὰ ἱερὰ συμφέροντα τῶν τεχνῶν καὶ τῆς φιλολογίας. » Μεταβὰς ἀκολουθῶν εἰς τὸ δεύτερον ζήτημα, ἐπολέμησε τὴν θεωρίαν τῆς παθητικῆς ὑποταγῆς, δουλικῆς, κατ' αὐτὸν, καὶ ἐξουτελιστικῆς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἀπεικόνισε στρατιωτὴν ἀποθηνήσκοντα εἰς τὰς τάξεις τῶν τυράννων τοῦ τόπου του, ἐμφανιζόμενον καθημαγμένον δι' αἵματος ἀνέμιον Θεοῦ, καὶ μετ' ἀγωνίας κρίζοντα· α ἡγνῶν τί ἔπραττον. »

Φανταζόμεθα συνήθως τὸν Ροδέρτον ἔμμετ τὸ βλέμμα ἔχοντα ζωηρὸν καὶ ὑπερφυῆ, περικυκλωμένον ὑπὸ τῆς διαπύρου ἐκείνης νεολαίας, ἥτις κρεμαμένη ἀπὸ τῶν χειρῶν του ἐθεώρει τὸν ἀτρόμητον ῥήτορα ὡς τὸν μέλλοντα ἐλευθερωτὴν τῆς Ἰρλανδίας. Ὅλοι συνεμερίζοντο τότε τὸν ἐνθουσιασμόν ὃν ἐνέπνεον εἰς ὅλας τὰς γενναίας ψυχὰς ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἥτις μέχρι τοῦδε ἠπάτησε τὰς ἐλπίδας τοῦ κόσμου· εἶχε μάλιστα τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀγὼν ἐπὶ τέλους θριαμβεῖ, καὶ ὅτι ἡ τυραννία καὶ ἡ κακία, ἐμπεριέχουσι τὴν καταστρεπτικὴν αὐτῶν ἀρχήν. Ἐὰν ἡ ἰδέα εἴναι ψευδὴς δυνάμεθα νὰ τὸν συγχωρήσωμεν ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς του νεότητος. Ὁ Γράτταν δὲν θά ἐσυμφώνει μετ' αὐτοῦ ὡς πρὸς τὰ τῆς Γαλλίας, διότι συνείθιζε

νὰ λέγῃ· α Μὴ ἐγγίζετε τὸ δένδρον τοῦτο τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως προξενεῖ θάνατον καὶ δὲν εἶναι τὸ δένδρον τῆς σοφίας. »

α . . . Ὁ Ροδέρτος ἔμμετ, ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ Θωμᾶς Μοῦρ, ἦτο ὁ ἀρχηγὸς καὶ τὸ καύχημα τοῦ δημοτικῆς κόμματος τῆς ἐταιρίας ἡμῶν, καὶ, διὰ τὴν ἐννοήσωμεν ὁποῖος ἐρεθισμὸς ἐπεκράτει τότε, ἔπρεπεν ὅχι μόνον νὰ ζῶμεν κατὰ τοὺς τρικυμιώδεις ἐκείνους χρόνους, ἀλλὰ καὶ νὰ συμμετέχωμεν, ὅπως ἐγὼ, ὅλων τῶν ἐλπίδων, τῶν αἰσθημάτων, τῶν παθῶν ἅτινα ἐταράττοντο ἐν ταῖς κεφαλαῖς καὶ ταῖς καρδίαις. Μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκείων τῶν γονέων μου εἶδον πολλοὺς ἐξ ἐκείνων οἵτινες περιεπλέχθησαν βαθύτατα εἰς συνωμοσίας, καὶ μεταξὺ τῶν νέων φίλων οἵτινες προσετέθησαν τὸ ἔτος τοῦτο ἐν τῇ ἐταιρίᾳ μας, πρέπει νὰ ἀριθμήσωμεν τὸν Ἰδονάρδον Ἰδσον, καὶ τὸν ἀτυχή Ροδέρτον ἔμμετ. Εἰ καὶ ἦτο ἀπηγορευμένον νὰ συζητῶμεν περὶ τῆς καθεστῶσης πολιτικῆς καταστάσεως, ἦτο ὅμως εὐκόλουν νὰ φέρωμεν εἰς μέσον διὰ παραβάσεων τὴν Ἰρλανδίαν καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς. Ὁ Ροδέρτος ἔμμετ ἐκράτει τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐντὸς τῶν χειρῶν αὐτοῦ· ὁ δραστήριος ἄμα δὲ καὶ πρὸς χαρακτήρ του ἐδίδεν αὐτῷ μεγίστην ἐξουσίαν ἐφ' ἡμῶν θεωρούντων αὐτὸν ἀνώτερον. Τοιοῦτο ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἡ ἐφύα του, ὡς καὶ ἡ ταχύτης μεθ' ἧς τὸ ἀκρατήριον ἤκουε πάντα ὑπακινύμεν εἰς τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας, ὥστε δικαίως ἡ κυβερνήσις ἀνησυχεῖ. Τοσοῦτον δὲ οἱ ἐν τῇ ἐταιρίᾳ ἦσαν ἀνέκτικοι νὰ ἀποκριθῶσιν εἰς αὐτὸν, ὥστε ἡ διοίκησις ἠναγκάσθη νὰ στείλῃ ἐπίτηδες δικηγόρον ἀπολαύοντα μεγάλης φήμης ἵνα ἀποκριθῇ εἰς τὸν Ροδέρτον ἔμμετ, καὶ νὰ πολέμησῃ τὸ ὀλέθριον ἀποτέλεσμα τῶν λόγων του. Εἰς τοῦτον ἀποκρινόμενός ποτε ὁ Ροδέρτος συνετάραχθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐκείνοι οἵτινες ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς ἀρχηγόν, καὶ τῶν ὁποίων ἦτο καύχημα κατεπλήχθησαν. Εἶτε διότι ἀπώλεσε τὸ νῆμα τῶν ἰδεῶν του, εἶτε μᾶλλον διότι μετριόφρων καὶ σεμνὸς ἐθεώρει τολμηρὸν νὰ ἀποκριθῇ εἰς ἀνθρώπον πολλὸ ἀνώτερον τὴν ἡλικίαν, ἤρχισε νὰ διστάζῃ, νὰ δισσολογῇ, καὶ ἔπειτα, μετὰ τινὰς ἀνωφελεῖς προσπάθειας ἵνα ἐξακολουθήσῃ, ἐκάθησε καὶ ἀφῆκεν ὅλους ἡμᾶς τεταπεινωμένους διὰ τὴν ἀποτυχίαν ἣν ὁ ἥρωας ἡμῶν πρῶτην φοράν ὑπέστη. »

Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς κατὰ ποίαν ἐποχὴν ὁ Ροδέρτος ἔμμετ ἐγένετο μέλος τῆς ἐταιρίας τῶν ἠνωμένων Ἰρλανδῶν. Ἀνετράφη καὶ ἐξῆσεν ἐν μέσῳ οἰκογενείας συνωμοτῶν. Ἐν ἡλικίᾳ δεκαπέντε ἢ δεκάξι ἐτῶν παρευρέθη πολλάκις εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν μυστικῶν ἐταιριῶν, ἐν αἷς ὁ Θεοδόσιος Οὐόλφ Τὸν ἐξέθετε τὰ σχέδια αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως τοῦ τόπου του, καὶ, ὡς λέγεται, συνεκινήθη ἀκούων τοὺς τόνους τοῦ ζωηροῦ καὶ ἀνδρικοῦ αὐτοῦ λόγου. Τὰ προηγουμένα τῆς οἰκογενείας του τὸν καθίστανον ὑποπτον εἰς τὴν κυβερνήσιν· ἡ θερμότης τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ χαρακτῆρος, τὸ πατρι-

στικὸν πολίτευμα, ἡ ἀρροσύνη τῆς διαγωγῆς του ἐπεδύρουν ἔτι μᾶλλον τοὺς κινδύνους τῆς θέσεως ταύτης.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΠΟΡΦΥΡΑΣ.

—οοο—

Ἡ ἀνέυρεσις ἀπείρου πλῆθους κοχλίων, μεταξὺ τῶν χρωμάτων ἅτινα ἐκάλυπτον τὸ θέατρον τοῦ Ἡρώδου, ἐξ ὧν ὁ ἐντιμὸς Ἑρπὸς τῶν ἀρχαιοτήτων συμπεραίνει ὅτι ἐν Ἀθήναις ὑπῆρξε κατάστημα ἐν ᾧ κατεσκευάζετο πορφύρα, μοῖ δίδει ἀφορμὴν νὰ ἐκθέσω ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς πορφύρας ταύτης. Εἰς τὴν ζωγραφικὴν, ἡ καὶ εἰς τὸν χρωματισμὸν τῶν ὑφασμάτων πρὸς ἐντριμμα, οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο ἐρυθρὰ χρώματα. Τὸ κυριώτερον δὲ ἦτον τὸ κιννάβαρι, τὸ ὁποῖον ἀνωρύττετο ἐκ τῶν ἀργυροφόρων μεταλλείων τοῦ Λαυρίου· ἐχρησίμευε δὲ μόνον, ὡς φαίνεται, εἰς ἀποχώρησιν τοῦ μεταλλικοῦ ὑδραργύρου. Κιννάβαρι τεχνητὸν κατεσκευάσθη ἐν Ἀθήναις παρὰ τινος Καλλίου, κατὰ τὴν Κ' Ὀλυμπιάδα· ἐγένετο δὲ χρῆσις αὐτοῦ μετὰ μίγματος κηροῦ καὶ μαστίχης, ὑπὸ τὸ ὄνομα κηρομαστίχης. Ἐκτὸς τούτου τοῦ κιννάβαρος οἱ ἀρχαῖοι εἶχον καὶ τὸ μίνιον, ἥτοι ὀξείδιον τοῦ μολύβδου, καὶ τινὰ εἶδη ὠχρας, τὰ ὁποῖα καίοντα ἐλάμβανον ὠραιότατον ἐρυθρὸν χρώμα. Τὸ δὲ μίνιον τοῦτο κατεσκευάζετο, ὡς φαίνεται, πρὸ πάντων εἰς τὴν νῆσον Κέα, ἵσως ἐκ τοῦ ἐκεῖ εὐρισκομένου μολύβδου, ἢ ἐκ τῶν ἐν τοῖς μεταλλείοις τοῦ Λαυρίου ἀνορυσσομένων ἀργυροφόρων μολυβδόχων ὀρυκτῶν. Σώζεται δὲ περιεργὸς ἐπιγραφή, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξάγεται ὅτι μεταξὺ τῶν Κεϊῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων ὑπῆρξε συνθήκη ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ ἐκ τῆς νήσου ἐκείνης ἐξαγομένου μινίου. Περὶ δὲ τῶν ἐρυθρῶν χρωμάτων ἅτινα κατεσκευάζοντο ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν, γνωρίζομεν ὅτι πρὸς ἐρυθρὸν χρωματισμὸν μετεχειρίζοντο ῥίζαν τινὰ ὀνομαζομένην ἄγχουσαν (anchusa)· διὸ καὶ τὸ δι' αὐτῆς χρωματίζετο ὠνομάσθη ἀγχουσίσειν. Ἐτερόν τι φυτὸν χρῆσιμον πρὸς ἐρυθρὸν χρωματισμὸν ἦτο τὸ ἐρυθρόδανον (Rubia tinctorum), καὶ τῆς ῥίζης ταύτης ποιεῖται μνείαν ὁ Πλίνιος λέγων· Radix est rubra tingendo rubra, Erythrodanon vocant, nos Rubram a radicis colone qua lanae tinguntur.

Ἀμφότεραι αἱ ῥίζαι αὗται ἐχρησίμευον, οὐχὶ ὅμως μόναι· ἀλλ', ὡς φαίνεται, τὰ ἀποβράσματα καὶ οἱ πρόσφατοι ὁποῖ αὐτῶν, συμμιγνύμενοι μετὰ τῆς πορφύρας, ἀπετέλουν ἀλλοιώσιν τινὰ τοῦ ἀληθοῦς πορφυροῦ χρώματος. Εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη ἀναγινώσκωμεν ὅτι εἰς τὴν Τροάδα καὶ εἰς τὴν Κάρυαν μετεχειρίζοντο τὴν πορφύραν καὶ τὸν φοῖνικα ὡς βαπτικὰς οὐσίας· τοῦ δὲ ἐκ τοῦ φοῖνικος ἐρυθροῦ χρώματος ἐγένετο χρῆσις εἰς βαφὴν ἐσθῆτων·

ἡ δὲ πορφύρα εἰς βαφὴν ἐλεφαντίνων ἐσθῆτων ὑπὸ τὸ ὄνομα Purpura puniceum. Ἡ πορφύρα τῆς ὁποίας ἐγένετο χρῆσις εἰς χρωματισμὸν ἐσθῆτων τῶν τῆς Ἀσίας Τυράνων, ἕνα ἡμισυ αἰῶνα π. Χ., ἦτο ἀναμφιβόλως διάφορος τῆς πορφύρας τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἰσῆχθησαν διάφορα εἶδη πορφύρας. Εἰς κατασκευὴν ἀληθοῦς πορφύρας μετεχειρίσθησαν δύο εἶδη κοχλίων· καὶ τὸ μὲν ἐν ὠνόμαζον κήρυκα (Murex Buccinum) τὸ δὲ ἄλλο πορφυρὰν ἢ πορφυροκοχλίαν (Pelagia purpurea).

Ἀμφότεροι οἱ κοχλῖαι εὐρίσκοντο ἀπεικονισμένοι ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Τύρου, ὃ καὶ τεκμηριεῖ ὅτι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετεχειρίζοντο τοὺς κοχλίας τούτους.

Ὁ Ἀριστοτέλης πρῶτος περιέγραψε τοὺς κοχλίας τούτους, εἰπὼν ὅτι ἡ πορφύρα εὐρίσκεται ἐγκλεισμένη ἐντὸς σάκκου κειμένου μεταξὺ τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ λαιμοῦ τῶν ζώων τούτων.

Ἡ κατασκευὴ τῆς πορφύρας ἐγένετο εἰς τὰ ἐργαστήσια τῶν πορφυροβαφῶν, ὃ δὲ ὁπὸς τῆς πορφύρας ὀνομαζόμενος κήρυξ (Buccinum) ἐκλινε πρὸς τὸ ὕσγιον, δὲν εἶχεν ὅμως διάρκειαν, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀνεμιγνύετο μετὰ τοῦ ἀληθοῦς καὶ γνησίου ὁποῦ τῆς πορφύρας. Διαφοραὶ τοῦ πορφυροῦ χρώματος προήχθησαν διὰ προσθήκης ὁπῶν τινῶν φυτῶν, ὡς μανθάνομεν ἐκ τινος περιέργου σημειώσεως τοῦ Δημοκρίτου ἐξ Ἀβδήρων. Ἐκ τῶν φυτῶν τούτων εἶναι καὶ τὸ ἐρυθρόδανον, τὸ Ἰταλικὸν ῥόδον, τὸ Πρινοκόκκιον. Ὅτι μετεχειρίσθησαν πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν, καὶ τὸν κόκκον τοῦ πρίνου, ἢ τὸ πρινοκόκκιον συνήθως λεγόμενον, ἐξάγεται ἐκ τοῦ Πανσανίου λέγοντος, ὅτι οἱ κόκκοι οἱ περὶ τὴν χώραν τῆς Ἀμβρούσσου εἰς τὴν Φωκίαν συλλεγόμενοι εἰς τὴν νῆσον Κέα, ἵσως ἐκ τοῦ ἐκεῖ εὐρισκομένου μολύβδου, ἢ ἐκ τῶν ἐν τοῖς μεταλλείοις τοῦ Λαυρίου ἀνορυσσομένων ἀργυροφόρων μολυβδόχων ὀρυκτῶν. Σώζεται δὲ περιεργὸς ἐπιγραφή, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξάγεται ὅτι μεταξὺ τῶν Κεϊῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων ὑπῆρξε συνθήκη ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ ἐκ τῆς νήσου ἐκείνης ἐξαγομένου μινίου. Περὶ δὲ τῶν ἐρυθρῶν χρωμάτων ἅτινα κατεσκευάζοντο ἐκ φυτικῶν οὐσιῶν, γνωρίζομεν ὅτι πρὸς ἐρυθρὸν χρωματισμὸν μετεχειρίζοντο ῥίζαν τινὰ ὀνομαζομένην ἄγχουσαν (anchusa)· διὸ καὶ τὸ δι' αὐτῆς χρωματίζετο ὠνομάσθη ἀγχουσίσειν. Ἐτερόν τι φυτὸν χρῆσιμον πρὸς ἐρυθρὸν χρωματισμὸν ἦτο τὸ ἐρυθρόδανον (Rubia tinctorum), καὶ τῆς ῥίζης ταύτης ποιεῖται μνείαν ὁ Πλίνιος λέγων· Radix est rubra tingendo rubra, Erythrodanon vocant, nos Rubram a radicis colone qua lanae tinguntur.

ἀλλὰ καὶ διότι ἦτο ἀνεξίτηλον. Εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὁ πορφυρεὺς μανδύας ἦτο ἐνδυμασία παρατάξεως, δι' ἣ καὶ ἐκλήθησαν οἱ φέροντες αὐτὸ πορφυροφόροι: Tyranos purpureos.

Ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ ἐξάγεται ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν Ἀθηναίων ἐφόρουσαν πορφυροχρόνους μανδύας, ἐκ δὲ Ῥωμαίων συγγραφέων μανθάνομεν ὅτι οἱ τροπαιοῦχοι στρατηγοὶ ἐφόρουσαν πορφυροῦν μανδύαν καλούμενον, Toga purpurea, Toga picta.

Οἱ δὲ μανδύαι τῶν αὐτοκρατόρων ἦσαν πλὴν τούτου καὶ διὰ χρυσοῦ πεποικιλμένοι· διὰ καὶ ἐλέγοντο Imperium summere.

Τοῦ πορφυροῦ χρώματος ἐγένετο χρῆσις καὶ ἐπὶ διαφορῶν ἄλλων ἀντικειμένων, εἰς σάβαντα, παρχάριν, εἰς μελάνην, δι' ἧς οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ὑπεγράφοντο, κλ. Ἐπετρέπετο δὲ κατ' ἐξίκεσιν εἰς τὰς προθεβηκίνας τῶν Ῥωμαίων γυναῖκας, διὸ καὶ ἐκλήθησαν αἱ φέρουσαι τοῦτο Matronae purpureae.

Ξ. ΑΑΝΔΕΡΕΡ.

ΠΗΡΕΤΙΚΑ.

—οοο—

Ἐν τοῖς ἀριθμοῖς 249 καὶ 233, τοῦ ἀξιολόγου περιοδικοῦ συγγραμματος Πανδώρα, εἰς τῶν ἐν Κατῷ συνδρομητῶν κατεχώρισε σημειώσεις τινὰς καὶ παρατηρήσεις περὶ τῆς πατρίδος σου Κοριτσᾶς καὶ τῶν πέριξ. Χαίρω, διότι ἐγὼ, ὅπως οὖν ἡμαρτημένως γράψας περὶ αὐτῆς ἐν τῇ χρονογραφίᾳ μου (ὡς προοιμιάζει) ἔδωκα ἀφορμὴν ἐνεργείας εἰς τὸν κάλαμον αὐτοῦ· προτρέπω δὲ αὐτὸν συγχρόνως ἵνα ἐνασχοληθῇ καὶ περὶ ἄλλα τοιαῦτα πολιτειογραφικὰ ἀντικείμενα, διότι ἐκ τοιούτων εἰδήσεων διαφωτίζεται ἡ ἐθνικὴ ἀρχαιολογία καὶ ιστοριογραφία· ὅθεν καὶ δὲν θεωρῶ περιττὰς ἀντιπαρατηρήσεις τινὰς εἰς ὅσα λέγει ὡς ἑπεται·

« Ἐπειδὴ ὁ Κύριος Π. Ἀραβαντινὸς ἐν τῇ χρονογραφίᾳ τῆς Ἠπείρου, ἔγραψέ τινα καὶ περὶ τῆς πατρίδος μου Κοριτσᾶς, ὅπως οὖν ἡμαρτημένα, θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ εἰπω ὀλίγα περὶ τούτου (ἀριθ. 449 σελ. 69).

« Διότι ὁ Κύριος Π. Ἀραβαντινὸς ἐν τῇ χρονογραφίᾳ τῆς Ἠπείρου, ὁμιλῶν περὶ τῶν ἀρνησιβητικῶν τούτων (Ἀλβανοτοῦρκων) χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν πολλοὶ τούτων, τὸν Ἰσλαμισμόν βιαίως ἠσπάζοντο, οὐδὲ τὰς περιστάσεις καὶ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῶν, καὶ μάλιστα τὴν ἐκδικήσιν καὶ τὸ ἰδιαίτερον μέρος τῶν Σουλτάνων κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν ἥρωα Γ. Καστριώτην ἀητήτων Ἀλβανῶν, θεωρεῖ αὐτοὺς πάντῃ ξένους ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐξαιρεῖ τοὺς ὁμοεθνεῖς Σουλῶτας, Χορμολίτας, Ἰδραῖους, κτλ. Καὶ πρῶτον παραπέμπω τὸν Κύριον Ἀραβαντινὸν πρὸς τὸν

ἀρχαιολόγον D. jur. Johann Georg von Han, Γερμανόν, ὅστις εἰς τὸ σοφὸν του σύγγραμμα Albanische studien τοῦ 1854, κάμνει μὲ μεγάλην περὶνοιαν καὶ τὴν παραγωγήν τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος Σκιπετάρ, τὸ ὁποῖον ὁ Κ. Ἀραβαντινὸς κακῶς παράγει ἐπὶ τῆς ἰταλικῆς λέξεως scchioppo = τουφέκι, ὥσαντι οἱ Ἴταλοι ἔδωκαν εἰς τοὺς Ἀλβανούς, ὡς καλοὺς ὀπλοποιοὺς τὸ ἐπιθετὸν Σκιπετάρ, ἐνθ' ἐξ ἐναντίας αὐτοὶ ἐκυτοῦς ὀνομάζουσι μὲ αὐτὸ τὸ ἐπώνυμον, καὶ ἐπομένως ἡ ἐτυμολογία πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐντὸς τῆς ἰδίᾳ γλώσσης. Ἰδοὺ δὲ τί γράφει ὁ Κύριος Χάν· « Οἱ στρατιῶταί του ἐπωνομάζον τὸν μέγαν Πύρρον διὰ τὴν μεγάλην ἀνδρίαν του Ἀετὸν, τουτέστι Ἀλβανιστὶ Σκίπτε, αὐτὸς δὲ τοὺς ἀπῆντα· « Πῶς γὰρ οὐ μέλλω, τοῖς ὑμετέροις ὅπλοις ὥσπερ ὠκυπτέροις αἰρόμενος. »

« Δὲν εἶναι λοιπὸν παράδοξον, ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ ἐπωνομάσθησαν Σκιπετάρ, ἀπὸ τοῦ Σκίπτε ὡς ὁπαδοὶ ἢ ἀπόγονοι τοῦ Πύρρου τοῦ ἐπονομασθέντος Ἀετοῦ = Σκίπτε. Ἐπιφέρει δὲ καὶ ἄλλην γνώμην κατὰ τοῦτο προσφυστέραν ἴσως ὁ ἴδιος. Ἀπὸ τῆς λέξεως σκίππων = βακτηρία, Λατινιστὶ scarpus, Ἀλβανιστὶ σκὸπ καὶ στάπ ἔχεινε σκίππον, σκίπτον, καὶ σκίπτρον. « Ὡστε ἀπὸ τοῦ σκίπ ἢ σκὸπ γίνεται σκιπετάρ = σκίπτοῦχος, βασιλεὺς, ῥαβδοῦχος » (ἀριθ. 233 σελ. 448).

Ἐπειδὴ δὲ τὰς παρατηρήσεις ταύτας καὶ ἐπικρίσεις του ἐξήγαγεν ἐξ ὧν ἐγὼ ἔγραψα περὶ τῆς Ἀλβανικῆς φυλῆς, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα τὰ γεγραμμένα μοι (τόμ. Β').

« Ἀλβανοί. Περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ ἀρχαιότητος τοῦ ἔθνους τούτου διαφωνοῦσιν οἱ ἱστορικοὶ καὶ Γεωγράφοι. Ὁ Μελέτιος γνωμοδοτεῖ, ὅτι ὑπάρχει ἔθνος Κελτικὸν ἀπωκισμένον εἰς τὴν Ἰκπηγίαν τῆς Ἰταλίας, ἐξ ἧς διέβησαν εἰς Δυρράχιον καὶ ἐκεῖθεν ὀλίγον διεσπάρησαν. Ὁ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης περὶ τῶν Ἀλβανῶν ἐκφέρει τὰ ἐπόμενα· « ἐγὼ οὐδόλως φρονῶ ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ ὑπάρχουσιν Ἰλλυρικὸν γένος, ὡς τινες λέγουσιν, ἀλλὰ γνωρίζω καὶ παρὰ πολλῶν ἤκουσα, ὅτι ἀπὸ τοῦ Δυρράχίου ὁρμήθέντες ἐφηπλώθησαν προοδεύοντες πρὸς τὰ Ἀνατολικά μέρη μέχρι Αἰτωλίας, Θεσσαλίας, καὶ μέρους τῆς Μακεδονίας· ἀλλ' εἴτε ἀπὸ τῆς Ἰαπυγίας, ὡς τινες λέγουσι, διέβησαν εἰς Δυρράχιον, εἴτε ἐκεῖσε ἐξ ἀρχῆς ὁμοροὶ τῶν Ἰλλυριῶν ὑπῆρχον, οὐ δύναμαι θετικῶς ἵνα συμπεράνω, ἀλλ' οὕτε ἐὰν ἀμφότερα τὰ δύο αὐτὰ γένη Ἀλβανοὶ καὶ Ἰλλυριοὶ ἐκ τῶν χώρων τῶν πρὸς τὸ Ἴονικὸν πέλαγος ὁρμήθέντα, τὸ μὲν τῶν Ἰλλυριῶν ἐξηπλώθη πρὸς Δυσμὰς, τὸ δὲ τῶν Ἀλβανῶν πρὸς Ἀνατολὰς. Μᾶλλον δὲ φρονῶ, ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ ὑπάρχουσιν ἐκ τῶν Μακεδονικῶν φυλῶν παρὰ ἐξ ἄλλης τινὸς ἐθνικῆς ῥίζης, διότι πρὸς τοὺς Μακεδόνες μᾶλλον πλησιάζουσιν. » Ὁ δὲ Κύριος Πουκὲρ ἡ παρατρέχων τὰς παρατηρήσεις τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν, Καντακουζηνοῦ, Χαλκοκονδύλου, καὶ ἐτέρων τινῶν, καὶ διαίρων τοὺς Ἀλβανούς εἰς Γκέκιδας, Λιάπιδας, Τόσκιδας καὶ Τσάμιδας, σπεύδει ἵνα

ὑποστηρίξῃ τὴν γνώμην, ὅτι κατάγονται ἀπὸ τῶν Κόχλων τῆς Ἀσίας, τῶν καταδιωγάντων τοὺς Ἀργοναύτας, καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς ἀρχῆς ὁρμήμενος κρίνει καὶ συμπεραίνει (τολμηρῶς καὶ βεβαιωμένως κατ' ἐμὴν γνώμην) τὴν περὶ τοῦ ἔθνους τούτου ἀρχαιολογίαν. Ἀδιαφιλονέικητον ὑπάρχει ὅτι τὸ ἔθνος αὐτὸ πρὸ τινῶν αἰώνων ἐνέκει εἰς τὰς πέριξ τοῦ Δυρράχίου χώρας, διακρινόμενον ἐκ γλώσσης διαφερούσης τῶν ὁμόρων, καὶ ἐκ διαίτης καὶ ἡθῶν ἐξιδιασμένον. Συγχωνευόμενον δὲ ἱστορικῶς μέχρι τοῦ ΙΓ' αἰῶνος μετὰ τῶν χριστιανῶν τῆς Ἰλλυρίας καὶ Ἠπείρου, διετήρησε τὰ ἥθη καὶ τὴν γλῶσσαν του κατὰ πάσης ἐπιρροίας καὶ καταπίεσεως, αἰτινες συνέβαινον ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων εἰσβολῶν καὶ ἐπιδρομῶν τοσούτων ἀγρίων ἐθνῶν, καὶ μόνον ὡς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν δοξασίαν εὐκόλως πῶς μετὰ τῶν κρατούντων συνεφώνουν, τὰ εἰδῶλα μετὰ τῶν Ἑλλήνων λατρεύοντες, τὸν Πάπαν μετὰ τῶν Νορμανδῶν θεοποιούντες, καὶ τὸν Μωάμεθ ἐνστερνισθέντες ὅτε οἱ κατακτηταὶ τοὺς ἠνάγκασαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουλτάν Ἀμουράτου τοῦ Β' καὶ τῶν διαδόχων του. Ὡς ἐκ τούτου δὲ οἱ πλείστοι τῶν εἰς τὰ πεδινὰ μέρη ἐνοικούντων παρήτησαν τὸν Χριστιανισμόν, ἐνθ' οἱ εἰς τὰ ὄρεινότερα (ὅποιοι οἱ Μεριδίται, Χειμαρῆται καὶ Σουλιῶται) διετήρησαν τὴν θρησκείαν μετὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν. Συνέτεινε δὲ οὐκ ὀλίγον εἰς τὸ διατηρηθῆναι χριστιανίζον ἐν μέρος τῶν Ἀλβανικῶν λαῶν ἐν τῇ νέᾳ Ἠπείρῳ, ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡρωϊκότης τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, μετὰ τὴν καταστροφὴν, ἣν ὁ στρατηγὸς Δουρουχάνης (ἐπιδραμὼν κατὰ τὸ 1425 ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ) ἐνεποίησε, τοσαύτην πληθὺν καταστρέψας ἐκ τῆς Ἀλβανικῆς φυλῆς, ὥστε πυραμίδας κρανίων ἀνύψωσεν, ὡς ἱστορεῖται. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἱκανὸν μέρος τῶν Ἀλβανῶν πρὸς διατήρησιν τῆς θρησκείας καὶ ἐλευθερίας του, ἔκρινε συμφερότερον ἵνα ἐκπατριωθῇ καὶ μετοικήσῃ εἰς τὰ Ἀνατολικώτερα μέρη, ἀφ' ὧν, ἅμα οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπλησίαζον, προέβαινον ἐπὶ τὸ Ἀνατολικώτερον, καὶ ἐκ τούτων κατάγονται αἱ Ἀλβανικαὶ ἀποικίαι τῆς Ἀστικῆς καὶ Πελοποννήσου, Ἰδρας, Σπετσῶν, Σαλαμίνος, Πόρου, Ψαρῶν καὶ Κύπρου. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι ὅσοι ἐν τῇ Ἠπείρῳ Ὀθωμανοὶ ὁμιλοῦσι τὴν Ἀλβανικὴν γλῶσσαν ὑπάρχουσιν αὐτόχρημα φυλὴ Ἀλβανικὴ, καὶ ὅσοι λαλοῦσι τὴν Γραικικὴν ὑπάρχουσιν ἐκ τῆς αὐτοχθονος Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀρνησάμενοι γενόμενοι. Τοιοῦτοι δὲ ὀλίγιστοι φαίνονται ἐν ταῖς πόλεσι Κονίτσης, Ἰωαννίνων καὶ Ἀρτης, καθότι ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἐναντίον τῶν καταπίεσεων καὶ βασάνων, ἐσπευδε παντοίας δυνάμεσιν, ἵνα διατηρήσῃ τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀξίαν της. Ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἀλβανοῦ ὑπάρχει ἐκδικητικὸς, φειδωλός, μικροπρεπής, φιλοτάραχος, ὑπομονητικὸς καὶ ἀτίθαστος. Ἡ Ἀλβανικὴ γλῶσσα ὑπάρχει μίγμα τῆς ἀρχαιοτάτης Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτοι τῆς Πελασγικῆς, ἔχουσα καὶ πολλὰς μεταγενεστέρως Ἑλληνικὰς λέξεις, ὡ-

σαύτως Σλαβικὰς, Λατινικὰς Κελτικὰς καὶ Τουρκικὰς (ἴδε Σκιπετάρ).

Σκιπετάρ. Ἐκ τοῦ Σκίπ, λέξεως ἐθνικῆς. Ὄνομα ἀποδιδόμενον εἰς τοὺς Ἀλβανούς τοὺς κατοικοῦντας τῆς Ἰλλυρίας τοὺς λαλοῦντας καθαρώτερον τὴν ἐθνικὴν τῶν γλῶσσων. Γνωματεύει τις, ὅτι ἐκ τῆς ἰταλικῆς λέξεως schioppo (τουφέκι) ὡς οἰοῦνται ἄριστοι τουφεκτοῖδες ἔλαβον τὸ τοιοῦτον ὄνομα, ὅπερ κυρίως ἀντιποιοῦνται οἱ κάτοικοι τῆς ἡγεμονίας τῆς Σκόδρας, καὶ οἱ τῆς Νέας Ἠπείρου, οἱ γνωρίζοντες καὶ διὰ τὸ νεώτερον ὄνομα Γκέκιδες. Ἐπὶ τῶν ὀρέων αὐτῶν τῶν Ἀλβανῶν, τῶν φύσει ἀποτομωμάτων καὶ δυσπροσίτων, οὐδ' οἱ αἰετοὶ τῶν Ῥωμαίων ἐστήθησαν ποτέ, οὔτε ἡ ἡμισέληνος ἀνυψώθη διὰ τῆς βίας. Τῆς ὅλης Ἀλβανικῆς φυλῆς ὁ πληθυσμὸς ὑπολογίζεται ἐν καὶ ἡμισὶ ἑκατομμύριον, ἐξ ὧν περὶ τὰς 600,000 πρεσβεύουσι τὸν Ἰσλαμισμόν. Τὸ ἔθνος τῶν Σκιπετάρων κατεδείχθη πάντοτε τρέφον πατριωτικὴν ἀρετὴν καὶ ἔρωτα, καὶ ἀπέναντι τοῦ τοιοῦτου αἰσθήματος ὀλιγίστην εἶχε καὶ ἔχει δύναμιν ἡ θρησκευτικὴ δοξασία. Ἐκ τούτου ὁ Ἀλβανὸς καὶ ὁ Ἀσιανὸς Ὀθωμανὸς ὑποβλέπονται καὶ μισοῦνται ὡς ἂν μὴ ἦσαν ὁμόθρησκοι, καὶ ἐκ τούτου τὰ μεταξὺ αὐτῶν περιφρονητικὰ ὀνόματα Χαλτούπης καὶ Ἀρναούτης ἀποδίδονται (ἴδε Ἀλβανός). »

Παραπέμπων λοιπὸν τὸν ἐν Κατῷ συνδρομητὴν εἰς τὰς προεκτεθειμένας, εἰς τε τὰ ἐν ταῖς λέξεσι Σουλιῶται, Λιάπιδες, καὶ Νέα Ἠπείρος, ἐρωτῶ αὐτὸν φιλοφρόνως πόθεν ἐξήγαγεν ὅτι ὁμιλῶν περὶ τῶν ἀρνησιβητικῶν Ἀλβανῶν, παρέλιπον τὴν ἐποχὴν καὶ τὰς περιστάσεις, ὧν ἕνεκεν ἱκανὸν μέρος αὐτῶν ἠσπάζοντο τὸν Ἰσλαμισμόν; Πόθεν ἐξήγαγεν ὅτι διήλθον ἀπαρατηρητὶ τὰς καταπίσεις τῶν Σουλτάνων καὶ κατακτητῶν; Πόθεν ὅτι ἐθεώρησα αὐτοὺς (ἐκτὸς τῶν Σουλιῶτων, Χορμολιτῶν, Ἰδραίων, κτλ) ὡς πάντῃ ξένους πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐνθ' ἐκ τῶν γεγραμμένων μοι ἐξάγεται τὸ ἐναντίον; Ἐὰν διέστειλα τὰς δύο φυλὰς τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀμάρτημα. Ἰδιάζουσιν γλῶσσαν, δίαιταν, καὶ διαγωγὴν ἔχουσα ἡ Ἀλβανικὴ φυλὴ, καὶ δι' ἰδίων προσόντων χαρακτηριζομένη ἐν ὅσῳ ἐνοικεῖ ἀμιγῆς τοῖς Ἕλλησιν, ὡς τοιαύτη ἔσεται πάντοτε διεστῶσα ἠθικῶς τε καὶ ἐθνολογικῶς. Ἐὰν δὲ τοὺς Σουλιώτας ἐγὼ ἐξελλήνισα δι' οὗς λόγους ἐκφέρω (λέξ. Σουλιῶται), ἐγὼ τὴν περὶ τούτου ἀμάρτηαν ὁ αἰσθητός Κοραῖς, καὶ οἱ Σουλιῶται ἐκεῖνοι ἥρωες, οἱ διατίθμενοι καὶ λαλοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὡς οἱ περὶ οἱ Ἕλληνες.

Διὰ τί δὲ μὲ κατηγορεῖ καὶ ὅτι παράγω τὸ ὄνομα Σκιπετάρ, ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ schioppo, ἐνθ' ἡ γνωματεύω καθαρῶς ὅτι ἡ λέξις αὕτη ἔχει ῥίζαν τὴν ἀλβανικὴν Σκίπ; ἵνα μὲ παραπέμψῃ, ὡς εἰπεν, ὡς ἀγνοοῦντα τὰς Γερμανικὰς γλώσσας εἰς τὸ περινούστατον σύγγραμμα τοῦ σοφοῦ ἐκείνου Γερμανοῦ, καὶ ἀποδείξῃ ὅτι διήλθεν αὐτὸς τὰς Ἀλβανικὰς μελέτας, καὶ δύναται νὰ ἐπιβάλῃ ὡς χρη-

σμούς τὰς εἰκασιὰς καὶ ἐτυμολογίας τοῦ Κ. Χάν. Τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα γνωρίζω ἐκ τοῦ σύνεργου, γνωρίζω ὁποίους κόπους κατέβαλε καὶ τίνας τῶν ἡμετέρων ἐχόρατο εἰς λατομίαν καὶ μετακόμισιν τῆς ἀκατεργάστου ὕλης τοῦ κομποῦ οἰκοδομημάτων του, καὶ πιστεύω ὅτι οὐδ' αὐτὸς ἀπαιτεῖ τὸ πείθεσθαι ἑκάστον εἰς πᾶν ὅ,τι ἐγνωμάτευσε καὶ εἰκοτολόγησε· διστάζω δὲ ἐὰν καὶ αὐτὸς ὁ σοφὸς Ἀλθανιστὴς ἔπεισεν ἑαυτὸν ὅτι ἡ λέξις Σκιπετάρου μετηνέχθη ἐκ τοῦ Ἀέτιου, διότι ἡ λέξις Σκίπτε ν (α) Ἀλθανιστὴ σημαίνει Ἀέτιος, καὶ ἐκ τοῦ Σκηπτούχου ἢ Ραβδούχου, διότι σκάπ καὶ σκῆπ Ἀλθανιστὴ σημαίνει σκῆπτρον καὶ ράβδον. — Διστάζω πρὸς τούτους ἐὰν ἐπείσθη καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ Καίρου γράφων ὅτι οἱ Θεσσαλοὶ Λαπίθαι ἔχουσιν ἀπογόνους τοὺς Λιάπιδας, τὸ ἐθνάριον τῆς Ἀλθανικῆς φυλῆς, ὡς ὁ μέγας Πύρρος τοὺς Σκιπετάρους, διότι αἱ λέξεις ἢ τὰ ὀνόματα ὁμοιάζουσι. — Τῆς τοσοῦτον προσφυοῦς ταύτης ἐτυμολογίας προσφυστέρα ἦτο ἡ παραγωγή τῆς λέξεως Λιάπιδες ἐκ τοῦ λωποδύται, διότι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ταύτην λέξιν εὐρίσκεται καὶ τὸ λ καὶ τὸ π καὶ τὸ δ τῶν Λιάπιδων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιτήδευμα τῆς Λαπικῆς φυλῆς συμφωνεῖ.

Περὶ δὲ τῆς ἀποδόσεως Βλαχικῆς καταγωγῆς εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Μπιθικουκίου (Ἀριθ. 219 καὶ Χρονογ. Τομ. Β' λέξ. Μπιθικουκί), ἐγνωμονῶ καὶ τὸν διορθωτὴν τοῦ μεγάλου μου τούτου ἀμαρτήματος. — Ὡσαύτως ἐγνωμονῶ καὶ διὰ τὸ στατιστικὸν παρόραμά μου περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως τῶν Μπιτωλίων, καὶ χαίρω ὅτι ἐν ὀλίγῳ τινι διαστήματι ἐφύτρωσαν ἐκεῖσε εἴκοσι χιλιάδες αἰκογενειῶν, ὡς ἄλλοτε οἱ ὀδόντες τοῦ Κάδμου.

Ζητῶν τὴν συγγνώμην τοῦ συμπατριώτου μου ἐπιστολέως διαβεβαίω αὐτὸν ὅτι ἐκτιμῶ ἐγκαρδίως τὸν ζῆλόν του εἰς τὸ μελετᾶν καὶ ἀναδιφεῖν πᾶν ὅ,τι γεωγραφικῶς καὶ ἱστορικῶς ἐνδιαφέρει τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ τὰ περίε, καὶ εἰς τὸ κοινοποιεῖν τὰς μελέτας του· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγνώρισεν ὑποίαν δυσχέρειαν παρέχει μετὰ τὸ τοσοῦτον σκότους ἡ περὶ τοιοῦτου ἀντικειμένου πραγματεία, μὴ κατακρίνω τὰς ἐλλείψεις τῶν οὐχὶ ἐπιδεικτικῶς καταβαλόντων τὸν ἑαυτὸν ὁβολὸν εἰς τὸ ἄπορον ἱστορικὸν ταμεῖον τῶν προαιωνίως ἐξευγενισμένων Πελασγῶν (Ἑλλήνων), τῶν τε Πελασγογενῶν (Σκιπετάρων), οὓς ἡ αὐτὴ πατρίς, καὶ τὸ αὐτὸ φρόνημα καὶ συμφέρον πρὸ τοσοῦτων αἰῶνων συνέχει ὡς ὁμοιοπαθεῖς καὶ οἰονεῖ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοί.

Ἐν Ἰωαννίνοις τὴν 19 Ἰανουαρίου 1860

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ.

(α) Πλεῖστοι ὅσους ἤρώτησα πῶς ὀνομάζεται Ἀλθανιστὴ ὁ αὐτὸς μοι εἶπον ὅτι προφέρεται Schibogne, καὶ οὐχὶ σκίπτε.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ.

—οοο—

Διήγημα ἰσπανικόν.

Ἐξ ἡ ποτὲ νέος τις ἐξ εὐγενῶν, ἀλλὰ πτωχός, τὸ ὄνομα Ἰωάννης. Κληρωθεὶς στρατιώτης ὑπῆρξε ὡς ἑπτὰ ἔτη, καὶ ὅτε ἐτελείωσεν ὁ χρόνος τῆς θητείας ἀνενέωσεν αὐτὴν ἐπὶ ἄλλα ὀκτὼ, καὶ πάλιν ἐπὶ ἄλλα τόσα, καὶ οὕτως ἐγείναν εἰκοσιτέσσαρα. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ τέλος αὐτῶν ἦτο γέρον, τὸν ἀπέλυσαν δόντες αὐτῷ ἐν ψωμίον καὶ μίαν δεκάραν, ὑπόλοιπον τοῦ μισθοῦ του.

— Καλὰ προώδευσα! ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν Ἰωάννης ὁ στρατιώτης. Εἰκοσιτέσσαρας χρόνους ὑπῆρξα τὸν βασιλέα, καὶ μετὰ τὸ τέλος αὐτῶν ἔλαβα εἰς αὐοιβὴν ἐν ψωμίον καὶ μίαν δεκάραν! Πλὴν, ἔχει ὁ Θεός! ἄς μὴν ἀπελπίζωμαι ἢ ἀπελπίσῃαι ἔχει κακὰ ἀποτελέσματα.

Ἦπε καὶ ἤρχισε νὰ ταξειδεύῃ τραγῶδων. Τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἐταξίδευε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς, συνοδοιπόρον ἔχων τὸν ἀπόστολον Πέτρον. Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν ἀπῆντησεν αὐτοὺς ὁ Ἰωάννης, καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐζήτησεν ἀπὸ αὐτὸν ἐλεημοσύνην.

— Καὶ τί νὰ σὲ δώσω; ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης. Εἰκοσιτέσσαρας χρόνους ὑπῆρξα τὸν βασιλέα, καὶ ὅταν μὲ ἀπέλυσαν μ' ἔδωκαν ἐν ψωμίον καὶ μίαν δεκάραν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἦτο πεισματάρης, ἐπέμεινε ζητῶν.

— Ἦστω, εἶπεν ὁ Ἰωάννης· ἂν καὶ ἀφοῦ εἰκοσιτέσσαρας χρόνους ὑπῆρξα τὸν βασιλέα δὲν ἔχω ἄλλο πλὴν ἐνὸς ψωμίου καὶ μιᾶς δεκάρας, μοιράζω μαζῇ σου τὸ ψωμίον μου.

Καὶ λαβὼν τὸ μαχαίριόν του, ἔκοψεν εἰς τρία τὸ ψωμίον· ἔδωκε τὰ δύο κομμάτια εἰς τὸν ἀπόστολον, καὶ ἐκράτησεν αὐτὸς τὸ ἕν.

Μετὰ μίαν ὥραν ἀπαντᾷ καὶ πάλιν τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν ἀπόστολον Πέτρον, καὶ πάλιν ὁ ἀπόστολος ζητεῖ ἐλεημοσύνην.

— Μὲ φαίνεται, εἶπεν ὁ Ἰωάννης, ὅτι σὲ ἔδωκα πρὸ μιᾶς ὥρας· ἀλλὰ, ζήτω ὁ Θεός! ἂν καὶ ἀφοῦ ὑπῆρξα εἰκοσιτέσσαρας χρόνους τὸν βασιλέα δὲν ἔλαβα ἄλλο πλὴν ἐνὸς ψωμίου καὶ μιᾶς δεκάρας, καὶ ἂν ἀπὸ τοῦ ψωμίου μὲ μένει μόνον τοῦτο τὸ κομμάτιον, ἔστω, τὸ μοιράζω μαζῇ σου.

Καὶ ἀφοῦ τὸ ἐμοίρασεν, ἔσπευσε νὰ φάγῃ τὸ μερίδιον του, διὰ νὰ μὴ βιασθῇ νὰ δώσῃ καὶ τρίτον ἐλεημοσύνην, καὶ μείνῃ νηστικός.

Τὴν ἐπιούσαν ἀπὸ πρωίας ἀπῆντησε καὶ τρίτον τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν ἀπόστολον Πέτρον, οἱ ὅποιοι καὶ οἱ δύο ἐζήτησαν ἐλεημοσύνην.

— Δὲν σὰς ἔδωκα χθὲς δύο φορές; εἶπεν ὁ Ἰωάννης. Πλὴν ἔστω· μέγας ὁ Θεός! ἂν καὶ ἀφοῦ ὑ-

πῆρξα εἰκοσιτέσσαρας χρόνους τὸν βασιλέα. μόνον ἐν ψωμίον καὶ μίαν δεκάραν ἔλαβα, καὶ δὲν μὲ σώζεται παρὰ μόνον ἡ δεκάρα, τὴν μοιράζω μαζῇ σας ὡς ἐμοίρασα καὶ ἐκεῖνο.

Καὶ ἔδωκε τὰ ὀκτὼ λεπτά, κρατήσας αὐτὸς μόνον δύο.

— Τί νὰ κάμω τώρα μὲ δύο λεπτά; εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Ἰωάννης· ἄλλο δὲν μὲ μένει παρὰ νὰ δουλεύω ὡς τὸ σκυλὶ ἂν θέλω νὰ μὴ ψοφῇσιν ἀπὸ τὴν πείναν.

— Κύριε, εἶπεν ὁ ἀπόστολος πρὸς τὸν Ἰησοῦν· ἄς εὐαρεστηθῇ ἡ Μεγαλειότης σου νὰ βοηθήσῃ τὸν ταλαίπωρον τοῦτον, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ὑπῆρξε εἰκοσιτέσσαρας χρόνους τὸν βασιλέα, ἀπελύθη μὲ μόνον ἐν ψωμίον καὶ μίαν δεκάραν, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ ἐμοίρασε μὲ ἑμᾶς.

— Ἔστω, ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· φώναξέ τον καὶ ἐρώτησε τί θέλει.

Ὁ Ἰωάννης ἀφοῦ ἐσκέφθη καλὰ καλὰ ἀπεκρίθη ὅτι ἤθελε νὰ ἐμβαίη εἰς τὸν σάκκον του, τὸν ὁποῖον ἔφερεν ἄδειον, ὅ,τι καὶ ἂν ἐζήτει. Ὁ δὲ Χριστὸς συγκατένευσεν.

Ἐλθὼν μετὰ μίαν ἡμέραν εἰς χωρίον, εἶδεν εἰς ἐργαστήριον ψωμίον πλέον ἄσπρον καὶ τοῦ χαρτίου, καὶ χοιρομήρια, τὰ ὅποια ἐφαίνοντο ὅτι ἔλεγαν· α φάγε μας.

— Εἰς τὸν σάκκον μου· ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης.

Καὶ εὐθὺς πηδῶν τὰ ψωμιά καὶ τὰ χοιρομήρια, καὶ κατακυλοῦν ὡς τροχοί, καὶ ταχύτερον ἀπὸ ὄφεις διευθύνονται πρὸς τὸν σάκκον· ὁ δὲ ἐργαστηρίαρχος καὶ ὁ υἱὸς του ἔτρεχαν κατόπιν τῶν μὲ τόσῃν ὀρμῇ, ὥστε τὸ ἐν ποδᾶριον δὲν ἐβλεπε τὸ ἄλλο· ἀλλ' εἰς μάτην! τὰ ψωμιά ἔτρεχαν ὡς ἀστραπή, καὶ τὰ χοιρομήρια ἔφευγαν ἀπὸ τὰ δάκτυλά των ὡς χέλια.

Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἔτρωγεν ὡς λάμια, τὸσον ἔφαγεν ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ σκάσῃ.

Περὶ τὸ ἐσπέρας ἐφθασεν εἰς ἄλλο χωρίον. Καὶ ἐπειδὴ, ὡς παλαιὸς στρατιώτης, εἰκοσιτέσσαρα ἔτη ὑπῆρξε τὸν βασιλέα, εἶχε δικαίωμα νὰ καταλύσῃ ἀμισθί, ἀπετάθη πρὸς τὸν δήμαρχον.

— Κύριε, εἶπε πρὸς αὐτόν, εἰμαι πτωχὸς στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ εἰκοσιτέσσαρας χρόνους ὑπῆρξα τὸν βασιλέα, ἀπελύθη μὲ ἐν ψωμίον καὶ μίαν δεκάραν, τὰ ὅποια δὲν σώζονται πλέον.

Ὁ δὲ δήμαρχος ἀπεκρίθη ὅτι ἐὰν ἤθελε νὰ καταλύσῃ εἰς οἰκίαν παρακειμένην, εἰς τὴν ὁποίαν κανεὶς δὲν συγκατένευε νὰ πατήσῃ, διότι ἀπέθανε τις πλούσιος καταδικὸς ἐκεῖ, καὶ ἔκτοτε συνέβαιναν τραμερὰ καὶ φοβερά εἰς αὐτήν, θὰ εὕρισκεν ἄπειρα καὶ ἀξιόλογα πράγματα.

— Κύριε δήμαρχε, ἐπανελάβεν ὁ στρατιώτης, ὁ Ἰωάννης δὲν φοβεῖται τίποτε, καὶ διὰ τοῦτο χωρεῖ νὰ χάσῃ καιρὸν πηγαίνει εἰς τὴν οἰκίαν ἐκεῖνην.

Καὶ μεταβάς εἰς αὐτὴν εὗρε ἐν μέσῳ πλούτου καὶ ἀφθονίας· τὰ κρασιά ἦσαν πολλὰ καὶ λαμπρά, τὰ κελλάρια γεμάτα ὡς κουκουναράι, καὶ ὁ κῆπος πλήρης ὑπωρικίων.

Πρῶτὴ ἰδέα τὸν ἤλθε νὰ γεμίσῃ μίαν μεγάλην πλῆσκαν καὶ νὰ τὴν ἔχη πλῆσιον του, διότι, ὡς ἐφρόνει, οἱ μεθυσμένοι δὲν φοβοῦνται ποτέ. Μετὰ ταῦτα ἦναψε κηρία καὶ ἐπεχείρησε νὰ μαγειρεύσῃ χοίρειον κρέας.

Μόλις δὲ ἐκάθησε καὶ ἤκουσε φωνὴν ἄνωθεν τῆς θερμάστρας λέγουσαν· α Νὰ πέσω;

— Πέσε ἂν ἔχῃς ὄρεξιν, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος εἶχε ῥοφήσῃ ἀρκετὴν ποσότητα κρασίου. Ὅποιος ὑπῆρξε εἰκοσιτέσσαρας χρόνους τὸν βασιλέα καὶ ἀπελύθη μὲ ἐν ψωμίον καὶ μίαν δεκάραν τίποτε δὲν φοβεῖται.

Μόλις ἐτελείωσε καὶ ἔσπεσε πλῆσιον τοῦ ὀλόκληρον ποδᾶριον ἀνθρώπου· ὁ Ἰωάννης ἀνέτριχιασε. Καὶ ἐπειδὴ αἱ τρίχες τοῦ ἀνωρθώθησαν ὡς γάτου διωκομένου ἀπὸ σκύλλον, ἤρπασε τὴν πλῆσκαν καὶ ἐρρόφησε λαμπρὸν κρασοβόλιον. Ἐπειτα καταθέσας αὐτὴν ἠρώτησε τὸ ποδᾶριον·

— Θέλεις νὰ σὲ θάψω;

Ἀλλ' ἐκεῖνο ἀπεκρίθη μὲ τὸ μέγαλον δάκτυλον·

— Ὁχι.

— Λοιπὸν σάπησε, εἶπεν ὁ Ἰωάννης.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἤκουσθη φωνὴ λέγουσα·

— Νὰ πέσω;

— Πέσε ἂν ἔχῃς ὄρεξιν, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης· ὁποῖος ὑπῆρξε εἰκοσιπέντε χρόνους τὸν βασιλέα τίποτε δὲν φοβεῖται.

Καὶ πάλιν ἤκουσθη ἡ πλῆσκα γαργαρίζουσα.

Τότε ἔσπεσε καὶ τὸ ἄλλο ποδᾶριον πλῆσιον εἰς τὸ πρῶτον. Ἄς εἰπῶμεν δὲ χάριν αὐτομίας ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔπεσαν τὰ τέσσαρα μέρη ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ τελευταία ἡ κεφαλὴ, ἡ ὁποία ἐπροστέθη εἰς ἐκεῖνα, καὶ οὕτω ἀνωρθώθη διὰ μιᾶς ὁ ἄνθρωπος. Δὲν ἐφαίνετο δὲ χριστιανός, ἀλλὰ τρομερὸν καὶ ἀποτρόπαιον φάντασμα ὡς τινος κατοίκου τῆς κολάσεως.

— Ἰωάννη στρατιώτη, εἶπε μὲ τραχεῖαν φωνὴν παγόνουσαν τὸ αἷμα, βλέπω ὅτι εἶσαι γενναῖος.

— Naί, κύριε, εἰμαι· δὲν τὰ ἀρνούμαι· Ἰωάννης ὁ στρατιώτης δὲν ἠσθάνθη ποτέ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τὴν ὁποίαν τὸν ἔδωκεν ὁ Θεός, οὔτε κόπον οὔτε φόβον. Πλὴν τούτου καλὸν νὰ μάθῃς ὅτι εἰς τὸ διάστημα τῶν εἰκοσιτεσσάρων χρόνων κατὰ τὸ ὁποῖον ὑπῆρξα τὸν βασιλέα, ὅλον μου τὸ κέρδος εἶναι ἐν ψωμίον καὶ μίαν δεκάρα.

— Μὴν ἀνησυχεῖς δι' αὐτό, ἀπεκρίθη τὸ φάντασμα, διότι ἐὰν κάμῃς ὅ,τι σὲ εἶπὼ θὰ σώσῃς τὴν ψυχὴν μου καὶ θὰ γείνης πλούσιος. Θέλεις νὰ τὸ κάμῃς;

— Naί, κύριε, naί, κύριε· νὰ δέσω τὰ μέλη σου διὰ νὰ μὴ ξεκολλήσουν;

— Κατὰ δυστυχίαν μὲ φαίνεται, εἶπε τὸ φάντασμα, ὅτι εἶσαι μεθυμένος.

— Ὁχι, κύριε, μεθυμένος, ἀλλὰ ὀλίγον εὐθυμος. Πρέπει νὰ ἤσυχῃς ὅτι τρεῖς βαθμοὶ μέθης ὑπάρχουν· ὁ πρῶτος εἶναι ν' ἀκούῃς καὶ νὰ μὴ θυμῶνῃς· ὁ δεύτερος, νὰ ρίπτῃς τὴν κάπαν σου, καὶ ὁ τρίτος

νά εξαπλώνεσαι γρηδὺς πλατὺς. Ἐγώ, κύριε, δὲν ἐπροβιβάσθην ἀκόμη ἀπὸ τὸν πρῶτον.

— Λοιπὸν ἀκολουθεῖ με εἶπε τὸ φάντασμα.

Καὶ ὁ στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ἦτο μεθυμένος, ἐσηκώθη κυλιόμενος δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὡς ἅγιος ἐπὶ νεκροκραββάτου, καὶ ἐπῆρε μίαν λαμπάδα· ἀλλὰ τὸ φάντασμα ἐτάνασε τὴν χειρὰ του καὶ ἐσθυσε τὸ ρῶς. Καὶ ἀνάγκη φωτὸς δὲν εἶχαν, διότι τὰ ὀμμάτια του ἐρεγγαν ὡς δύο κάμιννοι χαλκίως. Ὅτε δὲ ἐρθασαν εἰς τὸ κατώγειον τὸ φάντασμα εἶπεν·

— Ἰωάννη στρατιώτη, λάβε μίαν σκαπάνην καὶ σκάψε ἐδῶ.

— Σκάψε σὺ ἂν θέλῃς, ἀπεκρίθη ὁ Ἰωάννης· δὲν ὑπάρτεσσα εἰκοσιτέσσαρας χρόνους τὸν βασιλέα χωρὶς νὰ κερδήσω ἄλλο παρὰ ἓν ψωμίον καὶ μίαν δεκάραν, διὰ νὰ ὑπηρετήσω τὴν πόλιν καὶ ἄλλον κύριον, τὸν ὁποῖον δὲν ἔχω ἀνάγκη.

Καὶ τὸ φάντασμα λαβὼν τὴν σκαπάνην ἐσκάψε καὶ ἀνεύρε τρία μεγάλα πιθάρια, καὶ εἶπε·

— Τοῦτο τὸ πιθαρί εἶναι γεμάτον μὲ δεκάρας τὰς ὁποίας μοιράζεις εἰς τοὺς πτωχοὺς· τοῦτο τὸ ἄλλο μὲ τάλαντα τὰ ὁποῖα ἐξοδεύεις εἰς λειτουργίας διὰ τὴν ψυχὴν μου, καὶ τὸ τρίτον τοῦτο, τὸ γεμάτον μὲ φλωρία, τὸ κρατεῖς σὺ, ἐάν μὲ ὑποσχέθῃς νὰ ἐκτελέσῃς ἀκριβῶς ὅ,τι σὲ εἶπω.

Ὁ Ἰωάννης ἐξετέλεσεν ὅ,τι εἶπε τὸ φάντασμα, καὶ οὕτως ἐγενεῖ πλουσιώτατος.

Ὁ Ἐωσφόρος ὅμως ἐπεπράχθη εἰς ἄχρον, διότι, μὲ τὰς λειτουργίας τῆς ἐκκλησίας καὶ μὲ τὰς εὐχὰς τῶν πτωχῶν, ἐφυγεν ἀπὸ τὴν κόλασιν ἡ ψυχὴ τοῦ φαντάσματος. Πῶς λοιπὸν νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Ἰωάννην;

Ἐυρίσκειτο εἰς τὴν κόλασιν μικρὸς τις σατανᾶς πλέον πονηρὸς καὶ πλέον πανούργος ὅλων τῶν ἄλλων· αὐτὸς ἰδὼν ὅτι ὁ Ἐωσφόρος ἦτο λυπημένος, εἶπεν ὅτι ἀνελάμβανε νὰ φέρῃ ἔμπροσθέν του τὸν Ἰωάννην. Τῶς δὲ ἔχρησεν ὁ ἡγεμὼν τῶν διαβόλων, ὥστε ὑπεσχέθη εἰς τὸν μικρὸν σατανᾶν ὅτι ἐάν κατορθώσῃ νὰ τὸν φέρῃ, θὰ τὸν χαρίσῃ πλῆθος στολίδων διὰ νὰ ἀπατήσῃ τὰς θυγατέρας τῆς Εὐας, καὶ πλῆθος ἀσκία μὲ κρασία καὶ χαρτίαν τοῦ παιγνιδίου διὰ νὰ διαφθείρῃ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀδάμ.

Ἰωάννης ὁ στρατιώτης ἐκάθητο εἰς τὴν αὐλὴν του ὅτε παρουσιάσθη ἀσθμαίνων ὁ μικρὸς σατανᾶς.

— Καλὴ ἡμέρα, εἶπεν οὗτος, Κ. Ἰωάννη,

— Χαίρω ὅτι σὲ βλέπω, μικρὴ μαῖμού, ἀπεκρίθη ὁ στρατιώτης· πόσον εἶσαι ἀσχημὸς! Θέλεις νὰ καπνίσῃς;

— Μόνον θειαφοκέρι καπνίζω.

— Θέλεις κανὲν κρασοδόλιον;

— Πίνω μόνον καθαρὸν νερόν.

— Τότε τί ἤλθες;

— Νὰ περιγηθῶμεν μαζῇ.

— Ἔστω· δὲν ἔχω καμμίαν δυσκολίαν νὰ σὲ συντροφεύω. . . Δὲν ὑπάρτεσσα εἰκοσιτέσσαρας χρόνους τὸν βασιλέα διὰ νὰ φοβηθῶ ἓνα παιδάριον. Ἰωάννης ὁ στρατιώτης δὲν φοβεῖται τίποτε. Ἀκούεις; Ἀνάβα εἰς ἐκείνην τὴν σκελὴν, ἡ ὁποία ἔχει

σὺκα μεγάλα ὡς ψωμιά, ἐνῶ ἐγὼ ὑπάγω νὰ φέρω ζωοτροφίας, διότι μὲ φαίνεται ὅτι τὸ ταξιδιόν μας θὰ εἶναι διεξοδικόν.

Καὶ ὁ μικρὸς σατανᾶς, ὁ ὁποῖος ἦτο λαίμαργος, ἀνέβη εἰς τὸ δένδρον καὶ ἐφαγεν ἀπειρα σὺκα, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης ὑπῆγε νὰ φέρῃ τὸν σάκκον του. Ὅτε δὲ ἐπέστρεψεν ἐκραζέτο πρὸς τὸν μικρὸν σατανᾶν·

— Εἰς τὸν σάκκον! ὦ

Ὁ μικρὸς σατανᾶς ἠγωνίζετο μὲ ὅλην τὴν δύναμιν νὰ μὴν ἐμῇ· ἀλλ' ὁ σάκκος τὸν ἔσυρε.

Τότε ὁ Ἰωάννης ἔλαβε μακρὸν σίδηρον καὶ ἤρχισε νὰ δέρῃ τὸ διαβόλαιον τόσῳ σφοδρῶς, ὥστε ἔκαμιν ἄλευρον τὰ κόκκαλά του.

Φαντάσθητε τὴν ὀργὴν τοῦ Ἐωσφόρου ὅτε εἶδεν ἔμπροσθέν του τὸν ἀγαπητόν του Βενιαμὴν μὴ ἔχοντα μήτε ἓν κόκκαλον σωστόν.

— Μὰ τὴν οὐράν μου! ἀνέκραξε, θὰ κάμω αὐτὸν τὸν αὐθάδη Ἰωάννην τὸν στρατιώτην νὰ χάσῃ καὶ τ' αὐτὰ καὶ τὰ καλὰθία· στάσου, θὰ ὑπάγω μόνος μου.

Ὁ δὲ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος ἀνέμενε αὐτὴν τὴν ἐπίσκεψιν, ἦτο ἑτοιμὸς καὶ εἶχε κρεμασμένον εἰς τὸν ὦμον τὸν σάκκον του. Ὅθεν, ὅτε ἐφάνη ὁ Ἐωσφόρος ῥίπτων φλογας ἀπὸ τὰ ὄμματα καὶ πῦρ ἀπὸ τὸ στόμα, ὁ στρατιώτης ἐστάθη ἵσως ὡς κυπαρίστος ἔμπροσθέν του καὶ εἶπε·

— Σύντεκεν Ἐωσφόρε, μάθε ὅτι Ἰωάννης ὁ στρατιώτης δὲν φοβεῖται τίποτε.

— Καὶ σὺ αὐθάδη, μάθε ὅτι θὰ σὲ στείλω εἰς τὴν κόλασιν πρὶν λάβῃς καιρὸν νὰ εἰπῇς Σατανα, ἀνέκραξεν ἀφρίζων ἀπὸ θυμὸν ὁ ἡγεμὼν τῶν διαβόλων.

— Ἐσύ; ἐγώ; τὴν ὥρην θὰ ἰδῇς, κύρ διαβόλε, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πιστεῖσῃς· θὰ σὲ βάλω ἐκεῖ μέσα ὡς ποντικόν.

— Ἐσύ!

— Ναί, ἐγώ, θὰ σὲ βάλω ἐκεῖ μέσα, μαζῇ μὲ τὰ νύχια καὶ τὰ κέρατά σου.

— Φθάνει, ἐπανέλαθεν ὁ Ἐωσφόρος, καὶ ἐξήπλωσε τὴν χειρὰ του μὲ τοὺς ἀγκυλωποὺς του ὀνυχας.

— Εἰς τὸν σάκκον! ἀνέκραξε βροντωδῶς ὁ Ἰωάννης.

Ἀν καὶ ἀπεσύρθη ὀπίσω ὁ Ἐωσφόρος, καὶ ἐπάλασε καὶ ἐκουβιάσθη, καὶ ἐφώναζε, καὶ ἐφροβέριζε, καὶ ἀφρίζεν, ἐπέταξεν ὅμως εἰς τὸν σάκκον ὡς μῆλον.

Ὁ δὲ Ἰωάννης λαβὼν σφυρίον ἤρχισε νὰ τὸν δέρῃ, καὶ δὲν ἔπαυεν εἰμὴ ἀφοῦ τὸν κατήνησε πῖσαν. Τότε ἀφρίζον τὸν αἰχμάλωτον εἶπεν εἰς αὐτόν·

— Μὲ φθάνει, δὲν θέλω ἄλλην ἐκδίκησιν· σὲ λέγω ὅμως ἀπὸ τῶρα, ὅτι ἐάν ποτε τοιμήσῃς νὰ φανῇς ἔμπροσθέν μου, μὰ τὸν βασιλέα τὸν ὁποῖον ὑπηρέτησα εἰκοσιτέσσαρας χρόνους χωρὶς νὰ κερδήσω παρὰ ἓν ψωμίον καὶ μίαν δεκάραν, θὰ ξεριζώσω τὴν οὐράν, τὰ κέρατα καὶ τὰ νύχια σου, καὶ θὰ ἰδῶμεν τότε ποῖος θὰ φοβηθῇ, σὺ ἢ ἐγώ.

Ὅτε οἱ αὐλικοὶ τοῦ ἡγεμόνος τῶν διαβόλων

ἰαν αὐτὸν ἐλθόντα μὲ συντεταγμένον κόκκαλα καὶ τὴν οὐράν ἔχοντα χαμηλωμένην μεταξὺ τῶν ἐλθόντων ὡς σκύλλος δαρεῖς, ὅλοι ἤρχισαν νὰ ἐξέωσιν ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἐγείδων καὶ φρεῖς.

— Καὶ τῶρα τί νὰ κάμωμεν; ἠρώτησαν ὁμοφώνως.

— Νὰ φέρετε κλειδοποιούς διὰ νὰ κάμουν κλειδαριάς εἰς ὅλας τὰς θύρας, καὶ λεπτομεροὺς διὰ νὰ κλείσουν καλὰ ὅλας τὰς χαραμάδας, ὥστε νὰ μὴν ἡμπορέσῃ νὰ εἰσχωρήσῃ ἐδῶ μέσα ὁ ἀρχεῖος ἐκεῖνος Ἰωάννης ὁ στρατιώτης.

Καὶ εὐθὺς ἐγενεῖσαν ὅσα ἐπρόσταζεν.

Ὅτε ὁ Ἰωάννης ὁ στρατιώτης ἐνόησεν ὅτι ἐφθασεν ἡ τελευταία ὥρα του, ἐκρέμασεν εἰς τὸν ὦμον τὸν σάκκον του καὶ διεκύνθη εἰς τὸν οὐρανόν. Εἰς τὴν πύλην δὲ αὐτοῦ ἐστάκετο ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ὁ ὁποῖος ἄμα ἰδὼν αὐτὸν τὸν ἠρώτησεν·

— Αἱ! φίλε μου, ποὺ πηγαίνεις;

— Δὲν βλέπεις ποὺ πηγαίνω; θέλω νὰ ἐμῶ.

— Καὶ νομίζεις ὅτι ὁποῖος θέλει ἐμδαίνει ἐδῶ ὡς νὰ ἦτον ἡ κατοικία του; Εἰπέ με πρῶτον τί ἀρετὰς φέρεις μαζῇ σου;

— Ὑπηρετήσα εἰκοσιτέσσαρας χρόνους τὸν βασιλέα, καὶ ἐπὶ τέλους μίαν μόνον ἔλαβα ἀμοιβήν, ἓν ψωμίον καὶ μίαν δεκάραν. Δὲν σὲ φθάνει αὐτό;

— Δὲν μὲ φθάνει, ἀπεκρίθη ὁ ἀπόστολος.

— Πῶς, δὲν σὲ φθάνει; ἐπανέλαθεν ὁ Ἰωάννης προχωρήσας ὀλίγον· τῶρα βλέπουμεν.

Ὁ δὲ ἀπόστολος Πέτρος, ἐστάθη ἔμπροσθέν του καὶ ἐφράζετο τὸν δρόμον.

— Εἰς τὸν σάκκον! ἀνέκραξεν ὁ Ἰωάννης.

— Ἰωάννη, ἀνθρώπε, χριστιανέ, ἔχε σέβας, εἶπεν ὁ ἀπόστολος.

— Εἰς τὸν σάκκον! σὲ λέγω Ἰωάννης ὁ στρατιώτης δὲν φοβεῖται τίποτε.

Καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος, θέλων καὶ μὴ θέλων, ἐπέταξεν εἰς τὸν σάκκον.

— Τῶρα ἄρες με ἐλεύθερον, Ἰωάννη· ἰδὲ ὅτι αἱ πύλαι τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ἀνοικταί, καὶ δὲν εἶναι κανεὶς νὰ τὰς φυλάξῃ· ὥστε ἡμπορεῖ νὰ ἐμῇ καὶ καμμία ψυχὴ ἀμαρτωλοῦ.

— Αὐτὸ ἤθελα καὶ ἐγώ, εἶπεν ὁ Ἰωάννης· ἐμὲ μὲ ἀνωρθωμένην κεφαλὴν. Δὲν εἶναι πάχα δίκαιον, ἀφοῦ ὑπηρετήσα εἰκοσιτέσσαρας χρόνους τὸν βασιλέα χωρὶς νὰ κερδήσω ἄλλο παρὰ ἓν ψωμίον καὶ μίαν δεκάραν, νὰ κατοικήσω ἐν ἐδῶ ἐπ' αὐτῷ ἀπόμαχος;

ΕΜΠΟΡΟΥ ΘΥΓΑΤΗΡ.

Διήγησις ἱστορικὴ.

— 000 —

Περὶ τὰ μέσα Μαρτίου τοῦ 1827 ἔτους βαλκανοτάτη βροχὴ κατέπιπτεν, ὡς ἀλλεπάλληλοι πληγαὶ μάστιγος, εἰς τὰς στέγας τῶν οἰκῶν καὶ κατεχυλίστο

εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀνεμνον πολλοὺς ἀσθενεῖς, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐφαίνετο, διότι κανεὶς βεβαίως δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ῥιψοκινδυνήσῃ ἐν μέσῳ τοῦ χειμάρρου ἐκείνου. Ἦμην ἔτι νέος ἱατρός, καὶ ἐπειδὴ ἡ καρδία μου δὲν εἶχε ἀποσκληρυνθῇ ἐκ τῆς συνήθειας, ἠσθαινόμην τὰ δυστυχήματα τῶν ὁμοίων μου καὶ συνέπασχον. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀποσκληρυνσις αὐτὴ, τὴν ὁποῖαν σύρει κατὰ τὴν πείρα, δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐξορίσει ὅλην τὴν τρυφερότητα τῆς καρδίας μου, ἐκαθήμην μόνος εἰς τὸ σπουδαστήριόν μου, καὶ τοὺς μὲν ἀρχαῖους ἐστηρικμένους ἔχων ἐπὶ τῆς ἐστίαις, τοὺς δὲ ὀρθολομοὺς προσηλωμένους εἰς οὐρανόν, ὅθεν ἐρύετο παταγῶν ὁ καταβράχτης ἐκεῖνος, ἀνεπόλουν μελαγχολικῶς τὸ ἀνίκανον τῆς ἱατρικῆς καὶ τῶν νόμων, ὅσκις προκειταὶ νὰ θεραπεύσωσι τὰς ἀσθενεῖς τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς.

Μετά τῶν ἄλλων ἀσθενῶν μου ἤρχετο καὶ τις τέκτων φέρων παιδίον χοιραδικόν, καὶ σὺν ἑαυτῷ ἔχων πᾶσχαυσαν ἐπιληψίαν· διὸ καὶ ἠσθαινόμην μερίστην συμπάθειαν πρὸς τὴν οἰκογένειάν του. Τί θὰ πάθω, ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν, ἐάν ἐπισκεφθῶ κατ' οἶκον αὐτῆς; ὀλίγους μόνον γύρους θὰ κάμῃ περιπλῶν ἡ ἀμαρτία μου. Ἐνῶ λοιπὸν ἡτοιμάζομην νὰ μεταβῶ, πρᾶττων ἔργον φιλόανθρωπον, εἰς τὸ πενιχρὸν ἀστυλιον τῶν ἀγνώστων ἐκείνων συμφορῶν, ἂν καὶ ἐσφοδρύνετο ἡ βροχὴ, εἶδον εἰσελθούσαν εἰς τὸ δωμάτιόν μου νέαν περίπου εἰκοσαετῇ, εἰς ἄχρον μὲν τεταραγμένην, ὡς ἐφαίνετο ἐκ τοῦ προσώπου, ἔχουσαν δὲ τρόπους εὐγενεῖς. Ἦτο λεπτή, ὑψηλή, καλῶς κατεσκευασμένη, καὶ γόρην εἶχε τὸ ἦθος. Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐνδυμὰ τῆς ἦτο καταβεβρεγμένον, ἐφαίνετο ἐναργῶς ἡ κομψότης τοῦ σώματός τῆς.

— Δὲν θὰ σὲ ἐμποδίσω, κύριε, πολλὴν ὥραν, εἶπε, διότι βλέπω ὅτι ἐτοιμάζεσθε νὰ ἐξέλθετε.

— Καθήσατε, κυρία, παρακαλῶ.

Εἶπα καὶ ἔφερα αὐτὴν πρὸς θρανίον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔπεσε μᾶλλον ἢ ἐκάθησεν.

— Ἰωάννη! ἐκοιτά, φέρε καὶ ἄλλα ξύλα. . . Ἡ βροχὴ σὲ κατέβρεξε, κυρία· δύο δάκτυλα κρασίου θὰ σὲ ὠφελήσουν. Πλησιάζετε εἰς τὴν ἐστίαν νὰ διαλύσωμεν ὀλίγον, ἐν καὶ σήμερον καὶ τὰ λεπτά μου εἶναι μετρομένα.

— Δὲν θὰ φανῶ, κύριε, ἀδίκαιτος. Θὰ ζεστάνω μόνον ὀλίγον τὰ ποδιὰ μου. . . Δὲν ἔχω νὰ σὲ ὀμιλήσω περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ διὰ μίαν φίλην

τὴν ὁποῖαν ὑπεραγαπῶ, περὶ τῆς θυγατρὸς τῆς ὁποίας παρακαλῶ νὰ με δοστέτε ῥητὰς ὁδηγίας. Εἶναι ἀσθενής, φοβεῖται μὴ δὲν τὴν λένουν τὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς καταστάσεώς τῆς, καὶ μὲ παρακαλεῖ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν νὰ συμβουλευθῶ ἔμπειρόν τινα ἱατρόν.

Εἰπὼς ὅτι θὰ μὲ εἰπῇτε ὅλην τὴν ἀλήθειαν.

— Χωρὶς ὅμως νὰ ἰδῶ τὴν ἀσθενῆ ἐννοεῖτε, κυρία, ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλον. Καὶ ὁ καλῆτερος ἱατρός εἰς τοιαύτην περίστασιν μόνον συμπεράσματα ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ.

— Ὅλ' ὅ,τι εἶπω ὅλας τὰς ἀναγκαίας λεπτομερεῖ-

ας· την γνωρίζω πολύ διότι δεν είναι πολὺς καιρὸς ἀφοῦ ἐχωρίσθημεν.

— Πολλὰ καλὰ, κυρία, σὰς ἀκούω.

Καὶ ἐκάθησα ἀντικυρῆς, ἀφοῦ πρῶτον ἐξέριψα εἰς τὸ ὡρολόγιον, τὸ ὁποῖον ἐκράτουν εἰς χεῖρας, βλέμμα ἐμφαντικόν, σύνθησις εἰς τοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς δικηγόρους.

— Ἡ φίλη μου, κύριε, εἶναι ὀλίγον μεγαλύτερα μου, ἕως τριακόντα χρόνων. Αἱ λύπαι, λύπαι μεγάλαι, κατέστρεψαν τὴν υγείαν της. Πόσα ὑπέφερεν ἡ ταλαίπωρος!

— Πιθανὸν θ' ἀπέτυχαν αἱ ἐλπίδες τῆς φίλης σας, κυρία. Ἰσως πόνει τῆς καρδίας...

— Σχεδόν... ἡ φίλη μου εἶχε κλίσιν δυνατὴν, παλαιάν... καὶ πολλὰ ἐντιμον... Ἐμελλε νὰ ὑπανδρευθῇ ὅμως πολλὰ δυσκολίαι ἐμπόδιζαν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας της. Τί νὰ σὰς εἰπῶ; Ἡ ἱστορία της εἶναι πολλὰ διεξοδική, καὶ δὲν ἐπεθύμουν νὰ θυσιάσω τὴν ὥραν σας διηγουμένη πράγματα ἄξια μὲν τῆς συμπάθειάς σας, ἀλλὰ παράδοξα. Ἡ ταλαίπωρος φίλη μου ἠσθάνθη πόνον εἰς τὸ στῆθος, καὶ ἐκ τούτου ἐγεννήθη φόβος μὴ πάσχη φθίσιν... Συγχρόνως τρομερὰ τις σύμπτωσις ἐπερίπλεξε τὰ κατ' αὐτήν.

Εἶχα σηκωθῇ πρὸ ὀλίγου καὶ ἤκουα ὀρθὸς ἐμπροσθεν τῆς ἐστίας, κρατῶν πάντοτε τὸ ὡρολόγιον, διότι ἐνόμιζα ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τινος φαντασιώδους ἀσθενείας, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας πολλάκις αἱ νέαι γυναῖκες ἐκθέτουν πρὸς τοὺς ἰατροὺς, ἀφαιροῦντες οὕτω πολὺ τιμον καιρὸν, ἀναγκάζοντες εἰς ἄλλους ἀληθῶς ἀσθενεῖς. Ὅτε ὅμως ἤκουσα τὴν λέξιν σύμπτωσις, ὑπέθεσα ὅτι θὰ ἐπρόκειτο τῶν περὶ πράγματος ἀπαιτοῦντος τὴν συνδρομὴν μου, καὶ ἐκάθησα ἐκ νέου. Τὸ ἦθος τῆς ξένης μου ἐνῶ ὠμίλει ἐδείκνυν ἀμνηχανίαν, ἡ διήγησίς της δὲν εἶχε πολλὴν συνέχειαν, καὶ ἡ πρὸς τὴν φίλην της συμπάθεια μ' ἐφαίνετο ἐνθερμοτάτη.

— Ποία σύμπτωσις, κυρία; ἠρώτησα.

— Περιπατοῦσα εἰς τὸν δρόμον ὠλισθήσε καὶ ἐπέσει μία ἄμαξα ἐπέρασεν ἐπάνω ἀπὸ τὸ στῆθος της, καὶ ἐπὶ τινος ὥρας ὅλοι ἐνόμιζαν ὅτι ἐφονεύθη.

— Ἐβλάφθησαν τὰ πλευρά της;

— Ὁχι, κύριε, πλὴν ὑπέφερε πολὺ.

— Πτύει αἷμα;

— Ναί, μὲ φαίνεται...

Καὶ ἐδείξεν ὅτι ἐξήτει ἐπιστολὴν περιέχουσαν περισσότερας λεπτομερείας· ἀλλὰ παρατηρήσας αὐτὴν προσεκτικότερα, εἶδα ὅτι δάκρυα ἐκυκλοφόρουν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της.

— Δότε με τὴν ἀδειαν, κυρία, εἶπα, νὰ ἀναγνώσω μόνος τὰς λεπτομερείας ὅσας σὰς γράφουν διὰ τὴν υγείαν τῆς φίλης σας.

— Αὐποῦμαι, κύριε, ὅτι τὸ γράμμα αὐτὸ περιέχει καὶ ἄλλας ἰδιαιτέρας ὑποθέσεις. Τὴν εἶδα ἐσχάτως, καὶ ἤμπορ' νὰ σὰς δώσω ὅσας πληροφορίας ἐπιθυμεῖτε.

— Αἰσθάνεται πόνον εἰς τὸ στῆθος;

— Μάλιστα, δεξιὰ.

— Ἐχει θερμὴν τὴν νύκτα καὶ τὸ πρωῒ;

— Μάλιστα· τὰ χεῖρά της εἶναι τότε πολλὰ στα· αἰσθάνεται στενοχωρίαν καὶ γενικὴν ἀνησυχίαν.

— Ἰδρώνει πολὺ;

— Μάλιστα, καὶ πρὸ πάντων τὴν νύκτα.

— Καὶ βήχει;

— Μὲ πολὺν πόνον, ὡς λέγει.

— Καὶ ἀπὸ πότε ἔχει τὸν βῆχα; ἀφοῦ ἔπεσεν ἢ πρὶν πέσει;

— Δὲν... ἐνθυμούμαι καλὰ· μὲ φαίνεται ὅμως ἕνα χρόνον μετὰ τὴν ὑπανδρείαν της.

— Τὴν ὑπανδρείαν της! ἀνερώνησα,

Ἡ διηγουμένη εἶχε λησμονήσει ὅτι, καθὰ πρὸ ὀλίγου εἶπεν, ἡ ἐπιθυμία τῆς φίλης της δὲν εἶχεν ἐκπληρωθῇ· ἀλλ' ἐνόησεν ἄμέσως τὸ λάθος της ἠρυσίασεν.

— Ἐλάνθανθην, ... εἶπα, ἤθελα νὰ εἰπῶ ἕνα χρόνον μετὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐμελλε νὰ γείνη ἡ ὑπανδρεία.

— Καὶ ποίου εἶδους βῆχα ἔχει; ξηρόν, συνεχῆ;

— Κατ' ἀρχὰς δὲν ἦτον πολλὰ ὀδυνηρὸς· ἔπειτα ὅμως πολὺ ὑπέφερεν ἡ ταλαίπωρος.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ὠχρότης τοῦ προσώπου της ἠῤῥα- νεν ἀδιακόπως συνέλαβεν ὑποψίας.

— Φανερώσατέ με, εἶπα, κυρία, μὲ περισσότεραν εὐλικρίνειαν τὴν ἀλήθειαν· μήπως ἡ πάσχουσα εἴσθε σεις; διότι τῶντι φαίνεσθε ὅτι πάσχετε.

Καὶ ἀληθῶς τὸ σῶμά της ὀλόκληρον ἀνέφρισε, καὶ ἤσανεν ἡ ταρχή της· καὶ ἐπροσπάθησε μὲν νὰ κρύψῃ τὴν ταρχὴν αὐτήν, ψελλίσασα μάλιστα νέαν ἐρώτησιν πάντῃ ἀσήμαντον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐξέλιπεν ἡ φωνή της. Ἐπὶ τέλους δὲ ἀνέκραξεν·

— Ἄ κύριε! ἐὰν ἤξεύρετε πόσον ἀνησυχῶ διὰ τὴν κατάστασιν της. Ἐχει ταιαῦτα προτερήματα! εἶναι τόσον σπανία νέα! Καὶ ἐὰν σὰς ἔλεγα πόσον τὴν ἀγαπῶ...

— Μὴ ταράττεσθε τόσο, κυρία! Ἐξοκολουθήσατε τὴν διήγησίν σας διὰ νὰ ἰδῶ κατὰ πόσον ἤμπορ' νὰ ὠφελίσω τὴν φίλην, τὴν ὁποίαν τόσο ἀγαπᾶτε. Λάβετε θάρρος.

— Εἰπέτε με λοιπὸν, ἰατρέ, ἠρώτησε μὲ φωνὴν τρέμουσαν, εἰπέτε με καθαρά, ἔχετε ἐλπίδας;

— Ὅλα τὰ συμπτώματα ὅσα μὲ διηγῆθητε εἶναι δεινὰ... ἐπικίνδυνα.

— Καὶ δὲν ὑπάρχει ἐλπίς! ἠρώτησε μὲ φωνὴν τόσῳ ἀδύνατον ὥστε μόλις τὴν ἤκουσα.

— Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἀποφασίσω πρὶν τὴν ἰδῶ καὶ τὴν ἐρωτήσω καὶ περὶ ἄλλων μικρῶν μὲν ἀλλὰ σημαντικῶν πραγμάτων. Ὅθ' ἔχη βέβαια ἰατρὸν.

— Εἶχε... βέβαια.

Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπα ὅτι οἱ δισταγμοὶ της διήκουν πάντοτε, τοὺς ἀπέδωκα εἰς τὴν δυσκολίαν τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται αἱ εὐγενεῖς ψυχαὶ ὁσάκις βιάζονται νὰ εἰπωσι ψεῦδος.

— Ἐχει τὰ μέσα, κυρία, ὥστε νὰ ταξειδεύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἢ τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν; Αὐτὴ εἶ- ναι ἡ καλῆτέρα μου συμβουλή.

— Ὑποπτεύομαι ὅτι σπουδαῖοι λόγοι δὲν τὸ συγ- χωροῦν.

— Ἡ οἰκογένειά της δὲν ἤμπορ' νὰ τὴν εὐ- λύνῃ;

— Ὁχι! ἡ οἰκογένειά της δὲν κάμνει τίποτε... διὰ τὴν σῶσιν.

Καὶ ἐνῶ ἔλεγε ταῦτα δεινὸς σπασμὸς, συνετάραξε αὐτὴν τῆς ἠθέλησε νὰ σηκωθῇ, ἀλλ' ἐδιάσθη νὰ καθίσῃ πάλιν κλαίουσα.

— Ἐννοῶ· ἐχάθημεν, ἐχάθημεν! ὦ ταλαίπωρ' μου σύζυγε! δὲν εἶναι πλέον ἐλπίς!

Καὶ ἤρξατο ἡ συστολὴ τοῦ προσώπου της· μετὰ τινὰς δὲ σφοδρὸς σπασμὸς οἱ ὀφθαλμοὶ της ἐκλείσθησαν, καὶ ἔπεσεν εἰς λειποθυμίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μόλις κατάρωσα νὰ τὴν ἀπαλλάξω. Τότε ἐνόησα τὸ ἀθῶον στρατήγημα τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθη διὰ νὰ μάθῃ τὴν κατάστασιν τῆς υγείας τοῦ ἀνδρός της. Καὶ ὅτε ἀνέλαβε τὰς αἰσθήσεις, τὰ δάκρυα καὶ οἱ στεναγμοὶ της κατεσπάραν τὴν καρδίαν μου.

— Συγχωρήσατέ με, κύριε, συγχωρήσατέ με, εἶπα· σὰς ἠπάτησα· ἀλλ', ὡς βλέπετε, δὲν εἰμαι συνειθισμένη νὰ ψεύδωμαι. Μὴ με καταφρονεῖτε· εἰμαι τόσῳ δυστυχὴς! τί τρέλα! διὰ τί νὰ ζητήσω τὴν γνώμην σας; Δὲν ἦτον καλῆτερα νὰ μένω εἰς ἀ- γνοίαν καὶ νὰ ἔχω ἐλπίδας; Θεέ μου! Θεέ μου! ἀπελπίσθαι! ταλαίπωρ' σύντροφέ μου!

Καὶ ἰδοὺ ἐκ νέου σπασμοί· ἐνῶ δὲ ἐταράσσεται εἰς τὴν ἀγκάλῃν τοῦ ὑπρέτου μου, ὅστις εἶχεν ἔλθει ἀκούσας κρότον, ἔπεσε τὸ μανδύλιόν της, καὶ εἶδα πε- ριτυλιγμένον εἰς χαρτίον νόμισμα χρυσοῦν κυλισθὲν εἰς τὸν τάπητα. Ἀπὸ μικρὰς τινὰς δὲ ἐπιδιορθώσεως τοῦ μανδυλίου καὶ τοῦ ἐνδύματός της, καὶ ἀπὸ τινὰς λόγους της, ἐνόησα ὅτι ἐπροσποιεῖτο ἀληθινὴν ἐνδειαν ὑπὸ κομψὴν ἐπιφάνειαν. Ἐδessa εἰς μίαν ἄκραν τοῦ μανδυλίου τὸ νόμισμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἔφερε βεβαίως εἰς ἀμοιβὴν μου, καὶ τὸ ὁποῖον, Κύριος οἶδε, μὲ πό- σους κόπους καὶ ἰδρώτας θὰ ἐκέρδησεν ἡ ἀθλία, καὶ τὴν παρεκάλεσα νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν ἀμυσξάν μου καὶ νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν της ἀμέσως· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε, φοβουμένη, ὡς ἔλεγε, μήπως αἰφνιδίᾳ ἐμ- φάνισις ἰατροῦ βλάβῃ μᾶλλον τὸν ἄνδρα της, ὅστις ἠγνόει ἔτι τὴν ἀληθὴν κατάστασιν τῆς υγείας του. Κατανυγθεὶς ἀπὸ τὴν σκηνὴν ταύτην ἠνάγκασα τὴν νέαν νὰ μὲ ὑποσχεθῇ ὅτι δὲν θ' ἀργοπορήσῃ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν μου, καὶ τὴν παρεκάλεσα νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀμοιβὴν μου, τὴν ὁποίαν ἐπέμενε νὰ μὲ δώσῃ.

— Ὁχι! εἶπα κατ' ἐλευθὸν κλείων τὴν θύραν μετὰ τὴν ἀναχώρησίν της, ἰδοὺ καὶ νέα σελὶς συμφορὰς τὴν ὁποίαν ὁ ἀνθρώπινος βίος ἀνοίγει πρὸ τῶν ὀφθαλ- μῶν μου! Ἰδοὺ ἐνταυτῷ πόνος ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ἀφροσύνης ματαία καὶ ἀγνωστος ἀρετή! Αὐτὸ εἶναι τὸ αἰώνιον κεφάλαιον τοῦ κοινωνικοῦ βιβλίου· τὰ αὐτὰ παθήματα, ἡ αὐτὴ ἀδικία, μεταβεβλημένα εἰς συνθήκην καὶ νόμον.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας νέα βαρβαριότητα βροχὴ μὲ κατέλαβεν εὐρισκόμενον περὶ τὴν συνοικίαν τοῦ Chan- cery-Lane. Ἀπὸ ἐπισκεπτῆριον τὸ ὁποῖον εἶχε πέσει εἰς τὸ δωμάτιόν μου ὅτε λειποθύμησεν ἡ νέα, εἶχα μάθει ὅτι ὠνομάζετο Κ. Ἐλλιοτ, καὶ κατῴκει εἰς

Took's Court, ἀριθ. 4, εἰς μικρὰν ὁδὸν λήγουσαν εἰς Chancery-Lane. Ἐπειδὴ δὲ ἤμην πεζός, καὶ ἡ βροχὴ μὲ κατεπόντιζεν, ἀπεφάσισα νὰ καταφύγω εἰς παρα- καίμενον ἐργαστήριον, ὅπου πιθανῶς θὰ ἐποριζόμην πληροφορίας περὶ τῆς ταλαιπώρου ἐκείνης γυναίκας· τὸ ἐργαστήριον εἶχε μεγίστην ἐπιγραφὴν, ἐξ ἧς ἔ- μαθα ὅτι ὁ Οὐίλλιαμ Φάρρεν εἶχε τὴν ἀδειαν νὰ πωλῇ ὅλα σχεδὸν τὰ ἐμπορεύσιμα εἶδη, ἀπὸ πεπερίου μέχρι δαμασκίνων. Ἦνοιξα τὴν θύραν τοῦ μικροῦ καὶ σκοτεινοῦ ἐργαστηρίου, καὶ εἶδα τὸν κύριον αὐτοῦ, χωλόν, ρικνόν, χλευαστικὸν ἔχοντα τὰ ἦθος, κατα- γινόμενον εἰς δέσιμον μικρῶν τιμῶν φακέλλων θὰ ἦτο δὲ ἀδύνατον νὰ διακρίνῃς τὸν ταμβάκον ἀπὸ τὰ κα- ρία ἐντὸς τοῦ ζοφώδους ἐκείνου καταγωγίου, ἐὰν δύο φανοὶ δὲν διέδιδαν φῶς καὶ καπνὸν συγχρόνως. Ἐν μέσῳ τῶν σεσωρευμένων ἐντὸς τοῦ κατωγείου ἐκείνου ἐμπορευμάτων, ὁ ἐμπορὸς μου ὠμοιάζε γέροντα πον- τικόν. Εἰήτησα τὴν ἀδειαν νὰ καθίσω ἕως οὗ περᾶσῃ ἡ βροχὴ, καὶ μὲ τὴν ἐδωκεν εὐγενῶς. Ἦτο φλυαρὸς καὶ ἠγάπα νὰ ὀμιλῇ διὰ τοὺς γείτονας καὶ τὰς γειτόνισσας, ἀναμειγνύων ὅμως ἀδιακόπως εἰς τὴν ὀμιλίαν τὴν καφέν, τὴν κανέλλαν καὶ τὰ κηρία του. Ὅτε δὲ τὸν ἠρώτησα περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἐλ- λιοτ·

— Τοὺς γνωρίζω, ἀπεκρίθη, κατοικοῦν εἰς Took's Court, ἀριθ. 4, πρὸ δύο ἢ τριῶν μηνῶν. Ὁ Ἐλλιοτ δὲν εἶναι πολλὰ ὑγιής, ἀλλὰ καὶ ἡ σύζυγός του δὲν μὲ φαίνεται καλῆτερα.

— Ἦξεύρετε τί κάμνουν, ποῖον ἐπάγγελμα ἔχουν;

— Τοῦτο, ἀπεκρίθη ὁ γέρον παντοπώλης συστέλ- λων τὸ κάτω χεῖλος, καὶ ἀναβιβάζων τὰς διόπτρας εἰς τὴν κορυφὴν τῆς φαλακρῆς κεφαλῆς του ὡς ἐὰν ἤθελε νὰ σκεφθῇ, δὲν τὸ ἤξεύρω. Ὁ νέος νομίζω μετ- ἤρχετο ἐμπόριον, καὶ ἐδίδασκε καὶ τὴν μουσικὴν· ἐκείνη δὲ ράπτει, κεντᾷ.

Ἐπειδὴ εἶχα εἰς τὸ θυλάκιόν μου τὸ ἐπισκεπτῆ- ριον γεγραμμένον ἀπὸ τὴν Κ. Ἐλλιοτ, τοῦ ὁποῖου ὁ λεπτός καὶ κομψὸς χαρακτὴρ ἐδείκνυν ὅτι ἡ ἀγαθὴ τῆς ὑπῆρξε διακεκριμένη, ἠπόρουν πῶς ἀπλὴ ράπ- τρια ἢ κεντήστρια ἐδύνατο νὰ γράφῃ τόσῳ καλᾷ.

— Φαίνεται, ἐπανελάβα, ὅτι δὲν εἶναι εὐτυχεῖς ἴσως ἀπέτυχε τὸ ἐμπόριον.

— Εἴσθε δικαστικὸς ὑπάλληλος; ἠρώτησεν ὁ γέ- ρων χαμνύσας τὸν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ προδῶσας διὰ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς τὴν φρίκην, τὴν ὁποίαν προξενεῖ ὁ κλητὴρ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν φιλαργύρον ὅστις τὸν μεταχειρίζεται.

— Ὁχι, κύριε· ἀλλ' ἀπὸ συμπάθειαν πρὸς τὴν οἰκογένειαν αὐτὴν ζητῶ πληροφορίας, διότι ὀλίγον τοὺς γνωρίζω. Ἐλέγετε λοιπὸν ὅτι εὐρίσκονται εἰς στενοχωρίαν.

— Τοῦλάχιστον δὲν μὲ φαίνεται ὅτι ἔχουν ἀ- νειν... Ναί μὲν πληρόνουν πάντοτε... δὲν ἀγοράζουν μὲ διορίαν· ἐξοδαῖόν ὅμως ὀλίγιστα, πολ- λὰ ὀλίγα. Ἄλλοτε ἠγοράζαν δέκα δράμια πᾶσι τρι- τῆς ποιότητος, καὶ πέννηντα δράμια Ἰαχαρι διὰ δύο ἡμέρας· τώρα ἀγοράζουν κατωτέρας, καὶ διὰ τέσσαρας ἡμέρας... Πληρόνουν ὅμως μετρητὰ... καὶ τὸ

προτιμῶ. Πλὴν τούτου ἡ κατωτέρα ποιότης τοῦ σααῦ μου εἶναι ἀξιόλογος· δῶτε με τὴν ἀδειαν νὰ σᾶς τὸ δείξω.

Καὶ με ἀξιοθαύμαστον ἐπιτηδεύτητά, διότι ἦτο γωδός, ἀλλὰ φυσικὴν εἰς παντοπώλην, ἐπιδόσεν ὑψηλά, ἔλαβε μικρὸν ὑπερβολὴν κωτίον, τὸ ἦνοιξε με τὸν πολυπύριον δάκτυλόν του, καὶ ἔχυσεν εἰς τὸ κοῖλον τῆς ἀριστερᾶς μου χειρὸς ἑλεεινὸν μίγμα φύλλων ἀμπέλου καὶ ἄλλων δένδρων ἀγρίων, τὰ ὅποια ὠμοῖζαν σααῦ. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀξιόλογος ποιότης τοῦ παντοπώλου μου! ἐνθ' οὗτο ἔχυνεν αὐτὸ ἐκ νέου εἰς τὴν ἀγρίαν, ἐξηκολούθει ἀναμετρῶν τὰ προτέρημά του.

— Πωλὼ τόσον εὐθηνά, ἐξηκολούθει ὥστε δὲν ἐνοῶ διὰ τί ἡ Κ. Ἐλλιοτ δὲν ἔρχεται, ν' ἀγοράζῃ συχνότερα. Φαίνεται ὅτι ζοῦν με μεγάλην οἰκονομίαν. Πρὸ μισθῆς ὥρας ἦσαν ἐδῶ ἡλθε νὰ με ζητήσῃ ταπιοκῶν ἡ σαγῶς διὰ τὸν ἄνδρα τῆς δυστυχίης· ὅμως εἶχαν τελειώσει. Πωλὼ μεγάλας ποσότητες, κύριε, μεγάλας ποσότητες, ἀν καὶ τὸ ἐργαστήριόν μου εἶναι μικρόν· τὸ ρίξι μου εἶναι πρὸ πάντων ὠφελιμώτατον εἰς τὴν υἱείαν. Νὰ σᾶς τὸ δείξω;

— Ὑστερότερα. Με εἶπετε, νομίζω, ὅτι ὁ Κ. Ἐλλιοτ ἐδίδασκε μουσικὴν.

— Ναί, γνωρίζει κάλλιστα τὸν αὐλόν· συγκατατέθειν μάλιστα νὰ δεχθῶ καὶ ἐπιστολάς του ὅταν ἐδημοσίευσεν ἀγγελίαν διὰ τὸν ἐρημευδὸν νῆλ, ἐδείξα αὐτὴν τὴν καλοσύνην, ἡ ἀγγελία εἶχε γίνει διὰ τὴν οἰκογένειάν μου, ἐπρόθεσε γαυρίων καὶ βρονθυμένων. Ὅμως ἔνα μόνον μαθητὴν ἐπέτυχε.

— Καὶ τότε;

— Καὶ μαθητὴς καὶ αὐλὸς ἔρρυαν. Ὁ αὐλὸς ἦτον ὠραίος με ἀσημένια κλειδιά. Ὁμοῖον αὐλὸν ἔχει, ἴσως εἶναι καὶ ὁ ἴδιος, ὁ Κ. Βράουν, τοικιστὴς καὶ μεταπράτης. Τὸ κατ' ἐμὲ στοιχηματίζω ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος αὐλὸς, τὸν ὅποιον θὰ ἔδωκεν ἐνέχυρον ὁ νέος διὰ νὰ λῃθὴ μικρὸν τινα ποσότητα. Δὲν ἀγαπῶ τὰ δάνεια με ἐνέχυρα.

— Ἐχετε δίκαιον.

— Ἡ ζημία ὅμως δὲν εἶναι μεγάλη, ἐπανελάθεν ὁ φάρος παντοπώλης ὁ αὐλὸς κατατρέφει τὸ στῆθος, ὡς ἡξεύρετα βέβαια, καὶ ὁ νέος δὲν ἔχει σταθὸς δυνατόν. Ἡ σύζυγός του τὸν ἔλεγε με τὴν γλυκεῖάν τῆς φωνήν· «Μὴν παίζεις πλέον αὐλόν, Εὐγένιέ μου! μὴν παίζεις πλέον!» Ἡ Κ. Ἐλλιοτ ἔχει φωνὴν δουκίσσης ἢ περιρρήμου τραγουδιστοῦ. Με φαίνεται πάντοτε ὅτι τὴν περιμένει ἀμάχη εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας τῆς· ἀλλὰ ποῦ; μόνη ἔρχεται νὰ ἀγοράσῃ καὶ ἐνθ' ὡς λαπτοῦ προῖγμα.

Τὴν φλυασίαν αὐτὴν διέκοψεν ἡ ἐλευθερία ἀγοραστοῦ καὶ ὁ μὲν γέρον παντοπώλης κατεβίβασε τὰς διόπτρας εἰς τὴν ἀγκυλωτὴν καὶ ὀστεώδη μύτιν του, ἐγὼ δὲ ἐνχαριστήσας αὐτὸν διὰ τὴν φιλοξενίαν ἀνεχώρησα. Ἐκτοτε παραῤῃθεν ὁλόκληρος ἑβδομάς τὴν Παρασκευὴν δὲ, πρὸς τὸ ἑσπέραν, ἐπανελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν μου, εὗρον ἐπιστολὴν γραμμένην μετὰ σπουδῆς ὑπὸ τῆς Κ. Ἐλλιοτ ἐπὶ τῆς ῥάχως παλαιᾶς ἐπιστολῆς, δι' ἧς με παρεκάλει νὰ τὴν ἐπισκεθῶ εἰς Took's Lane, ἀριθ. 4, ἀλλὰ νὰ μὴ φανερώσω εἰς

τὸν ἄνδρα τῆς ὅτι μ' ἐπεσκέσθη καὶ προηγουμένως. Τὴν δὲ ἐπιστολὴν πρῶτον μετέβην εἰς τοῦ Κ. Ἐλλιοτ. Εἰς τὸ ἰσόγειον ἦτο ἐργαστήριον παντοπώλου, καὶ δὲ στενωπότης κλίμακος ἀνέβην εἰς τὴν δευτέραν ὀροφήν ὅπου κατῴκει ὁ Κ. Ἐλλιοτ. Ὅτε δὲ ἀνέβην εὗρον τὴν θύραν ἀνοιχτήν καὶ ἐστῆθην ὀλίγον.

Σχεδὸν κατέναντι αὐτῆς, πρὸ τραπέζης καταφορτισμένης με ὀγκώδη πράγματα κατὰστικα, ἀνθρωπός τις ἐπὶ νέος ἐκοιμήτο καθήμενος τὸ κονδύλιον, κατὰπῶν ἀπὸ τῆς ἀσθενείας καὶ ὑγνῆς χειρὸς του, ἔκειτο κατὰ γῆς. Ἐφαίνετο λοιπὸν διὰ τὸ ὄπλον τοῦτο, δι' οὗ ἠγωνίζετο νὰ καταπολεμήσῃ τὴν πτωχείαν, μόνος ὁ κόπος κατώρθωσε νὰ ἀραιώσῃ ἀπὸ τὴν χεῖρά του. Ἐπάνω εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν, κατέναντι του, μετὰ δύο περὶ μετρητῶν τετραδίων, βρέφος χιτῶνα φέρον πρῶτον ἐπαίξε με ἄλλο κονδύλιον. Ὁ κοιμώμενος μόλις ἦτο τρικονταετής. Ἡ κεφαλὴ του, τῆς ὁπρίας τὸ φυσικὸν κάλλος ὑπερχέει εἰς τὸ ἠθικὸν κάλλος τῆς ψυχῆς του, τὸ ἐξαιρετικὸν ὑπὸ τοῦ ἡθους τοῦ προσώπου του, εἰκάζον ἀμέσως τὴν συμπάθειάν μου, χωρὶς νὰ ἐνοήσω ποῦς ὁ λόγος. Αἱ παρειᾶι του ἦσαν κοῖλαι καὶ οὕτως εἰπεῖν διαφανεῖς ἡ μακρὴ κόμη του, ἐρριμμένη πρὸς τὰ πλάγια, ἄνοιον ἀνοιχτὸν ὁλόκληρον τὸ εὖρον μέτωπόν του, ἡ δὲ χεὶρ ἐξ ἧς εἶχε πέσει τὸ κονδύλιον ἠγγίζε σχεδὸν τὸ ἔλατρο. Εἰ καὶ δριμύς ἦτο ὁ χαιμῶν, δὲν ὑπῆρχεν ὅμως πῦρ εἰς τὸ δωματίον, καὶ διὰ νὰ προσυλαχθῇ βεβαίως ἀπὸ τὸ ψυχρὸν ὁ δυστυχὴς νέος, εἶχε κομψῶσαι τὸ ἐνδυμῶν του μέχρι τοῦ πώγωνος. Τὰ ἐπιπλα ἦσαν ἀπλούτιστα, τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καθάρωτα. Ἐπειδὴ δὲ ὅτε εἰσῆλθα ἐγένετο κρότος, τὸ μὲν παιδίον ἐστρεψε τὴν κεφαλὴν νὰ ἴδῃ, δὲ ὁ πατὴρ ἐξύπνισεν.

— Ὅριστα, με εἶπε, ἀποκαρῶμενος ἐπὶ... Δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη... ὁ λογαριασμός εἶναι διεξοδικώτατος... Δὲν κατέτριψα ὅμως εἰς μάτην τὸν καιρόν μου· εἰργάσθην ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν...

— Εἴμαι ὁ ἱατρός Οὐ... εἶπα ὑπολαβῶν.

— Με συγχωρεῖτε, Κύριε· καθήσκατε περὶ καλῶ. Ὅτι ἀνεχώρησεν ἡ σύζυγός μου· λυποῦμαι ὅτι δὲν εἶναι ἐδῶ.

— Ὅτι τὴν ἐβλεπα εὐχαρίστως ἡ ἐπίσκεψίς μου ὅμως, κύριε, γίνεται διὰ σᾶς. Με εἶπαν ὅτι πάσχετε, καὶ διὰ τοῦτο ἦλθα νὰ σᾶς προσφέρω τὴν βοήθειαν τῆς ἐπιστήμης μου.

— Μάλιστα, κύριε, πάσχω, πρὸ πολλοῦ δὲν εἶμαι καλὰ· ἡ ἀγάπη ὅμως τῆς γυναικὸς μου μεγαλοποιεῖ, ὑποθέτω, τὸ πρῶγμα.

Αἱ ἀποκρίσεις του εἰς τὰς ἱατρικὰς μου ἐρωτήσεις ἐγένοντο με ἀκριβεῖαν, με σαφῆνειαν καὶ με ἀρέλαιαν τιμῶν ὅχι μόνον τὸν νοῦν ἀλλὰ καὶ τὸ θάρρος του. Πρὸ πολλοῦ εἶχεν αἰσθανθῇ πάσχον τὸ ἥπαρ του, τὸ δὲ πάθος ἐπηύξανεν ἐπικυδύνως ὁ καθιστικὸς καὶ ἐπίπονος βίος του. Με διηγήθη τὴν περίστασιν τῆς ἀμάξης περὶ τῆς ὁπρίας με εἶχεν ὀμιλήσει ἡ Κ. Ἐλλιοτ, καὶ με ἔδωκεν ὅλας τὰς πληροφορίας ὅσων εἶχα ἀνάγκην· ἀλλ' οἶμοι! ὁ τελαίπωρος νέος ἐδάδιζε σπεύδων πρὸς τὴν φθίσιν τοῦ ἥπατος,

Εἰ δὲ καὶ, ὡς ἐφαίνετο, οἱ πόροι του κατέστεινον ἀδύνατον ἢ τοῦλάχιστον δυσκολωτάτην τὴν ἐκτέλεσιν τῆς γνώμης τὴν ὅποιαν εἶχα δώσει εἰς τὴν σύζυγόν του, ἐσυμβούλευσα ὅμως καὶ πάλιν εἰς αὐτὸν ἀλλαγὴν αἵματος καὶ ταξιδιον, ὡς τὴν μόνην θεραπείαν τοῦ πάθους του. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἐλθοῦσα ἡ Κ. Ἐλλιοτ ἀνέκραγεν·

— Νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν!

Οἱ δύο σύζυγοι ἠτένισαν ἀλλήλους, καὶ τῆς νέας ἠλλοιώθη ἡ ὄψις· τὸ διπλοῦν τοῦτο βλέμμα ἠρμήνευσεν ὁλόκληρον τὴν φρεσὶν τῆς θέσεώς του, καὶ τί ἠσθάνετο ὁ εἰς διὰ τὸν ἄλλον, εἰς ποῖαν ἀγωνίαν κατήντησεν αὐτοὺς ἡ ἀνάγκη, ἡ ἀσθενεία καὶ ἡ ἐνδεια. Ἐγὼ δὲ ἐθλιβόμην κατὰκαρδὰ βλέπων τὴν σεμνότητα μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ νέος ἐπροσπάθει νὰ κρύψῃ τὴν πτωχείαν του, τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν ὡς τὸ μέγιστον τῶν ἐγκλημάτων. Ἐβλεπα τὸ ξανθὸν καὶ φαιδρὸν ἐκείνο βρέφος, τὸ ὅποιον προσήλθεν ἐπάνω μου τοὺς μεγάλους καὶ μαύρους ὀφθαλμούς του, τὸ βρέφος τοῦτο, τὴν μόνην παραμυθίαν των, ἀνευ ἐλπίδος καὶ ἀνευ μέλλοντος τὴν ἀρετὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν χάνεις δὲν ἐτίμα, τὴν ἀποσίωσιν τὴν ὑποῖαν ἀνοῖε ὁ ἰσχυρὸς, τὴν γενναϊότητα, ὠραιότεραν καὶ ἀνδρικωτέραν καὶ τῆς δεικνυμένης εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης· τὴν οἰκιακὴν ἐκείνην τραγωδίαν, τῆς ὁποίας ὑποκριταὶ ἦτο γυνὴ ἑρασμία, ὑπομονητικὴ, γλυκεῖα, βρέφος μειδίων καὶ νέος ἀσθενὴς τὴν φιλοτιμίαν τοῦ πτωχοῦ τὸν θάνατον προχωροῦντα ἐν μέσῳ τῆς πτωχείας· τὴν τρομερὰν ἀλλ' εἰρηνικὴν καὶ σωπηλὴν ἐκείνην σκηνήν, καὶ ἡσθανόμην σπαραττομένην τὴν καρδίαν μου. Πῶς νὰ δεχθῶ πληρωμὴν διὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου, ἀλλὰ καὶ πῶς ν' ἀποποιηθῶ αὐτήν; οὐδὲν πλέον φιλότιμον τῆς δυστυχούσης τιμιότητος. Ἐπρεπε νὰ τοὺς λυπήσω μὴ δεχόμενος; Καὶ δὲν ἦτο διπλάσιος ἀπάνθρωπον τὸ νὰ βλάψω τὴν φιλοτιμίαν του; Τὴν προτεραιὰν πλουσιωτάτης τῆς ἀσθενῆς δὲν εἶχε τὴν γενναϊότητα νὰ τείνῃ καὶ τὴν δεξιὰν διὰ νὰ με πληρώσῃ ὅτε ἔθεσεν εἰς τὴν χεῖρά μου μίαν λίραν ἡσθάνθη δριμύτερον πόνον παρὰ ἐὰν ἔσταζεν αἷμα ἀπὸ τὴν καρδίαν του. Ἐγὼ ἠρυθρίασα ἀντ' αὐτοῦ, ἀλλὰ σήμερον πῶς ν' ἀποποιηθῶ τὴν πληρωμὴν τοῦ Ἐλλιοτ; Ἐφοβούμην μὴ ἐκλάβῃ ὅτι θέλω νὰ τὸν ἐλεήσω. Εὐτυχῶς τὸ βρέφος ἦλθεν εἰς βοήθειάν μου· διότι πλησιάζαν πρὸς ἐμὲ παίζον τὸ ἀνεβίβασα εἰς τὰ γόνατά μου, μ' ἔδωκε τὴν χεῖρά του, καὶ ἔσπευσα νὰ θέσω εἰς αὐτὴν τὸ χρυσοῦν νόμισμα. Ὁ Κ. Ἐλλιοτ ὠχρίασε καὶ ἠθέλησε νὰ ὀμιλήσῃ· οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς γυναικὸς του ἐγένισαν δάκρυα, ἐγὼ δὲ ἀνεχώρησα σπεύδων, ἐνθ' οὗ με παρεκλούθει τὸ βλέμμα ἐκείνης. Δι' χρονικὰ τῆς πτωχείας καὶ τῆς ὀδύνης, τίς ποτε θὰ σᾶς περιγράψῃ ὅπως ἀρμύζει νὰ περιγραφῇ!

Ἐκτοτε ἐπανελάβα πολλάκις τὰς ἐπισκέψεις μου· ἀλλὰ τοιαύτη ἦτο ἡ φιλοτιμία τοῦ ἀνδρογύνου ἐκείνου, ὥστε οὔτε λέξιν ἐπρόφεραν ποτὲ διὰ τὴν κατὰστασιν των ἡ ἀδιάκοπος ἐργασία μὴ ἀμειβομένη ἀνταξίως, ἡ ἐσκαπτε τὴν υἱείαν τοῦ νέου. Ν' ἀπαγορεύσω αὐτήν; ἀλλ' ἡ ἀπαγόρευσις ἦτο ἴση

εἰς καταδίωξιν θανάτου· ἐργασία ἡ θάνατος ἰδοὺ τὸ δίλημμα τοῦ βίου του. Πολλάκις ἐβλεπα τὴν σύζυγόν του καταγινωμένην με ἀπαράμιλλον ἐπιμέλειαν εἰς κεντήματα, τὰ ὅποια ὡς πλουσιώτατα δὲν θὰ μεταχειρίζετο βεβαίως δι' ἑαυτήν. Καὶ ποτε ἐνθ' ἐκέντει εἶπα πρὸς αὐτήν·

— Τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ὑπανδρείας μου καὶ ἡ σύζυγός μου εἰργάζετο ὅπως καὶ σᾶς, Κυρία.

Ἐκείνη δὲ ἀνυψώσασα τὴν κεφαλὴν, ἀφῆκε τὴν βελόνην, προσήλωσεν ἐπ' ἐμὲ βλέμμα ἄπορον, καὶ ἔπειτα ἐδάκρυσε. Δὲν εἶχον ἐν εἰσέτι ἀρκετὴν οἰκειότητα ὥστε νὰ με φανερώσῃ τὰς δυστυχίας τῆς. Μόνον μετὰ ἓνα μῆνα, ὅτε ἡ υἱεία τοῦ συζύγου τῆς ἐγειροτέρως ἐπισιθητῶς, ἔμαθα ἡ μάλλον ἀπέσπασα παρ' αὐτῆς τὰς λαπτομερείας τὰς ὁποίας θὰ ἀναγνώσετε. Ἐάν τις ἐξ ὑμῶν καταρροῇ τὰς περιπετειᾶς τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, τὰς καθημερινὰς στενοχωρίας, τὰς μικρὰς θλίψεις του, αἱ ὁποῖαι εἶναι τῇ ἀληθείᾳ μεγάλαι θλίψεις τῆς ἀνθρωπότητος, ἀς μὴ ἀναγνώσῃ τὴν διήγησίν μου.

Τὰ σφάλματα τῶν πατέρων ἀποδοκίμουσιν ὁλέθρια εἰς τὰ τέκνα των. Καὶ εἶναι μὲν τοῦτο ἀδικία τῆς εἰμαρμένης, ἀδικία ὅμως αἰωνία, ἀναπόρρευτος. Ὁ Ἐρρίκος Ἐλλιοτ, συνταγματάρχης τοῦ ἱππικοῦ, γενναῖος καὶ διακεκριμένος ἀξιωματικὸς ἀλλὰ μέγας χαρτοπαίκτης, ζημιωθείς σημαντικαῖς τὸ παιγνίδιον τὸ 1812, ἐγένετο αὐτόχειρ· μόνον δὲ κληρονομίαν ἀφῆκεν εἰς τὸν υἱόν του Εὐγένιον Ἐλλιοτ, ἀνατραφέντα εἰς Καντορβήριον, ὑπέρογκα χρεὴ καὶ ὄνομα ἀτιμασθέν. Ἡ μήτηρ του εἶχεν ἀποθάνει εἰς κατώγειον ἐξ μῆνας πρὸ τῆς αὐτοχειρίας τοῦ πατρός. Ὁ υἱός, ὁμοιάζων καθ' ὑπερβολὴν τὴν μητέρα του, εἶχεν εὐγένειαν, ὑπομονήν, ἱλαρότητα ἀλλὰ καὶ δύναμιν ψυχῆς, προτερήματα τὰ ὅποια πολλάκις οἱ ἄνθρωποι ἐκταμῶνουσιν ἀντὶ δευλίας. Εἰκοσαετὴς ὢν ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ τὰ βιβλία, νὰ παραστήσῃ τὰς σπουδὰς, ν' ἀρνηθῇ τοὺς συντρόφους τοῦ κυνηγίου καὶ τὴν ἄλλην ἀβρὸν διαιτησίαν του, διὰ νὰ γείνῃ ἀπλὸς γραφεὺς εἰς τὸν ἐμπορικὸν οἶκον τοῦ φρεδερίκου Ἀλλοῦ, καὶ τοῦτο χάρις εἰς ἰσχυροτάτας συστάσεις. Δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰργάζετο, καὶ μίαν μόνην ὥραν ἔπαιον ἐλευθερος διὰ νὰ γυρῇ. Βαρεταμένη ἀλλοιογραφία, λογαριασμοὶ ἀπέραντοι, δρόμοι ἀδιάκοποι, 180 δὲ κατὰ μῆνα, στενὸν καὶ κακὸν δωμάτιον, γέμνα ἐργάτου, στέρεσις φίλων, διότι ἦτο πτωχός, υἱεία ἐπισφαλὴς καὶ προσβαλλομένη ἐπὶ μάλλον καθ' ἐκάστην ὑπὸ τοῦ κόπου, ἡ ἐλεεινὴ ἐκείνη τυραννία ἡ κατακυλιόμενη ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς κοινωνίας καὶ καταπίπτουσα βαρυτέρα καθ' ὅσον κατακυλιεῖται, ὑπεροψία, ἀδιαφορία, καταφρόνησις τῶν ἄλλων ὑπαλλήλων πρὸς νέον ἄλλως πως ἀνατραφέντα καὶ ἄλλας ἐξαιτίας καὶ ἡθῆς χοντα, ἰδοὺ ὅποια ὑπῆρξεν ἐπὶ ἐν ἑτοῖς ἡ ζωὴ τοῦ νέου Ἐλλιοτ. Καὶ ὅμως δὲν ἀπεθαρσύνθη· ἐξ ἐναντίας ἐπροσπάθει νὰ νικήσῃ τὴν ἀδιαφορίαν διὰ τῆς ἐπιμελείας, καὶ τὸν φθόνον διὰ τῆς ἀγαθότητος.

Καὶ ἐπειδὴ ἐπείσθησαν ἐπὶ τέλους ὅτι ἦτο ὠφελιμώτερος τῶν ἄλλων, ὡς οἱ τρέφοντες ἐπιμελέστερα τὰ ἱπποζύγια ὡς αἱ περισσότερα κερδαίνωσι δι' αὐτῶν, οὕτως ἠθέλησαν καὶ ἐκεῖνου τὸν μισθόν, μικρόν κατὰ μικρὸν ἀναβιδάσαντες αὐτὸν μέχρις 2700 δρ. κατ' ἔτος.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ καταστήματος, ὁ Κ. Ἄλλορου δὲν εἶχε τὴν μωρίαν νὰ αἰσθάνεται πρὸς τοὺς πύσχοντας συμπαθεῖαν· ἐξ ἐναντίας ἦτο ἀληθὴς ἔμπορος, δηλαδὴ ἄνθρωπος σκληροκαρδίου, θεωρῶν τοὺς ἄλλους ὅχι ὡς ὄντα λογικὰ ἀλλ' ὡς μηχανάς, αἵτινες πρέπει νὰ κινῶνται μὲ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερα ἐξοδα· διὸ οὐδὲ μίαν στιγμὴν ἐσκέφθη περὶ τοῦ Ἑλλιοτ. Ἦτο παχὺς καὶ τετράγωνος εἰς τὰ ἄκρα, στρογγύλος καὶ προγαστρώ, οὐλόθριξ καὶ πολὺς, μέτωπον εἶχε στενὸν καὶ στρογγύλον, καὶ κεφαλὴν ὡς τεωδὴ, ἐφ' ἧς ἀνεγίνωσκας κεφαλαίους γράμματα τὴν λέξιν ταύτην ΚΕΡΔΟΣ. Εἶχεν ὅλα τὰ προτερήματα τοῦ καλοῦ ἐμποροῦ, ὑπομονήν, ἐμπειρίαν περὶ τὴν ἐκλογὴν τῆς ἀκμῆς τῶν καιρῶν, καὶ τῶν μέσων τοῦ κέρδους. Καὶ εὐτυχῶν μὲν ἦτο αὐθάδης, ἀτυχῶν δὲ ταπεινός· κόλαξ ἐκείνων τῶν ὁποίων εἶχεν ἀνάγκην, καὶ τύραννος τῶν ἐχόντων τὴν ἀνάγκην αὐτοῦ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σταδίου τοῦ ἦτο ἐλάχιστος γραφεὺς, μετὰ δὲ τοῦτα ἐπροσκολλήθη εἰς τὸ ταμεῖον, καὶ ἐπειδὴ ἦτο φύσει ἐπιχειρηματίας ἀνεδείχθη ταχέως ἔμπορος. Κατορθώσας νὰ κατασκευάσῃ περιουσίαν, ἐνυμφεύθη τὴν χήραν τοῦ κυρίου του, ἧτις ἀποθανοῦσα ἀφῆκεν αὐτῷ ἐρασιμωτάτην θυγατέρα. Ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐσκόπευε νὰ ἐμπορευθῇ, δίδουσα εἰς ἀριστοκρατικὴν ἀνδρὰ, προγόνους ἔχοντα εὐγενεῖς καὶ θέσιν εἰς τὴν Γερουσίαν. Διὸ καὶ ἐφρόντισε νὰ ἀνατραφῇ ἐπιμελέστατα ἡ Μαρία.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ὁ μέγας οὗτος ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ὅλοι ἐζήλευον, καταβαίνων ἀπὸ τῆς ἀμάξης ἐβίβησεν, καὶ πεσὼν ἐπληρώθη τοσοῦτον, ὥστε οἱ ἱκτοὶ τὸν παρήγγειλαν νὰ μείνῃ ἐνθάδε μῆνας κατὰ κοιτοῦ. Φαντάσθητε ποῖα βάσανος εἰς ἄνθρωπον δραστήριον, θερμόν, φιλοκερδῆ, ἀνίκανον νὰ ἀναγινώσκῃ, φοβούμενον μὴ υπερβῶσιν αὐτὸν κατὰ τὰ κέρδη οἱ ἐφάμιλλοί του, καὶ δίδοντα πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ εὐκαιρίαν νὰ μὴ ἐκτελῶσιν ἀκριβῶς τὰ χρέη τῶν, ἡ καὶ νὰ τὸν κλέπτωσι. Καὶ ἡμὲν θυγάτηρ τοῦ τὸν ἐπεριποιεῖτο, ὁ δὲ Ἑλλιοτ, ὡς δραστήριώτερος τῶν ἄλλων, παρηγγέλθη νὰ λαμβάνῃ τὰς διαταγὰς τοῦ κυρίου καθ' ἐκάστην πρωτὴν τὴν 8 ὥραν, νὰ ἐκτελῇ τὰς κατὰ τὴν πόλιν παραγγελίας, καὶ νὰ παρουσιάσῃ τὸ ἐσπέρας τὸ κατὰστιχον. Οὕτω λοιπὸν ἐδιπλασιάσθη ἡ ἐργασία τοῦ νέου, χωρὶς ν' αὐξήσῃ καὶ ὁ μισθὸς του, καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸ νὰ ὑποφέρῃ τὰς ιδιοτροπίας τοῦ ασθενούς, τὸν ὁποῖον ἡ ἀκίνησις καθίστανεν εὐερέθιστον καὶ ὀργίλον, πρὸς ἄνθρωπον μάλιστα ὅλως ἐξαρτώμενον παρ' αὐτοῦ.

Κατὰ περίεργον συγκυρίαν ὁ νέος καὶ ἡ νέα εἶχον γνωρισθῇ ἄλλοτε, ὅτε ὁ Εὐγένιος ἀνῆκεν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας· κατὰ τινὰς μάλιστα ἀγροτικούς χοροὺς ὁ Εὐγένιος ἐχόρευσε συχνό-

τερων παντὸς ἄλλου μὲ τὴν Μαρίαν. Καὶ αὐτὸς μὲν δὲν ἀνεθύμισεν εἰς αὐτὴν τὸν παρελθόντα, καθὼ γινώσκων ὅτι μεταξὺ πλούτου καὶ πτωχείας χάσμα μέγα ἐστήρικται· ἡ Μαρία ὅμως τὸν ἀνεγνώρισε· καὶ ὁ βίσιος καὶ κτηνώδης τρόπος μεθ' οὗ ὁ πατὴρ τῆς μετεχειρίζετο τὸν νέον, ἐκίνησεν εἰς οἶκτον τὴν καρδίαν τῆς. Αἱ γυναῖκες ἔχουσι πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ τὸ ἀξιόλογον τοῦτο αἶσθημα, τὸ νὰ ἀγανακτῶσι κατὰ τῶν ἀνομιῶν τὰς ὁποίας τιμῶσιν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ ταλαίπωρος ἐκεῖνος γραφεὺς, ἰσχνός, ὠχρός, κεκοπιανός, ἰστάμενος ὁδὸς πρὸ τοῦ βυθολούτου πατρὸς τῆς, βασανιζόμενος ἀπὸ χιλίας ἐρωτήσεις, ὑπομένων σιωπηλὸς τοὺς βιαίους καὶ κτηνώδεις τρόπους του, ἐφάνη τόσῳ μᾶλλον ἄξιος συμπαθείας εἰς τὴν Μαρίαν, ὅσον δὲν ἠγνοεῖ ὅτι ἦτο προωρισμένος εἰς μεγαλύτερα, καὶ ἐβλεπε καθ' ἐκάστην ὅτι ὡς ἔχων ἀγωγὴν καὶ ἀρετὴν ψυχῆς πολὺ ἀνωτέραν τῆς τοῦ δημίου του, ὑπέμενε πάντα ταῦτα μετὰ πολλῆς καρτερίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πατὴρ ἤθελε νὰ περιποιῇται αὐτὸν ἡ θυγάτηρ του, εὕρισκετο αὐτῇ παροῦσα ὡς αἱ εἰδὶς διαταγὰς πρὸς τὸν γραφεὺς, καὶ ἐβλεπε πῶς τὸν μετεχειρίζετο. Μητέρα δὲν εἶχεν ἡ Μαρία, ἡ δὲ γραφὴ θεία τῆς, ἧτις ἄλλοτε διώκει τὰ τῆς οἰκίας, ἦτο παράλυτος. Ὡς ἦτο τραχὺς πρὸς τοὺς ἄλλους ὁ Κ. Ἄλλορου, οὕτω ἐφύετο καὶ πρὸς αὐτὴν, καὶ ἡ ταλαίπωρος ἐξεπλήρου μὲν τὸ χρέος τῆς πρὸς τὸν ἴδιον πατέρα, δὲν ἠσθάνετο ὅμως καὶ τὴν ἀγάπην ἐκείνην τῆς ὁποίας γίνονται ἄξιοι διὰ τῆς ἀγαθότητός των οἱ γονεῖς· μάλιστα τὸν κατεφρόνει. Διὰ τοῦτο ἡ καρδία τῆς ἀπῆτει ὑποστήριγμα καὶ τροφήν. Χωρὶς νὰ ἀναγνώσῃ ποτὲ μυθιστορίας, οὔτε σχεδὸν νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ θέατρα, ἡ καρδία τῆς ἐπροσκολλήτα καθ' ἐκάστην εἰς τὸν γραφεὺς, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ὅτι λυπεῖται καὶ τιμᾷ μόνον· ὁ δὲ πατὴρ, ἔχων πάντοτε βάνασα αἰσθημάτων, καὶ θέλησιν ἀκαταγώνιστον, καὶ τὴν κτηνώδη ἐκείνην ἰσχὺν τὴν ὁποίαν δίδει τὸ ἀργύριον, δὲν ἐβλεπε τί ἐγίνετο περὶ ἐαυτὸν, οὔτε ἐνόει τὸν κίνδυνον τὸν ὁποῖον αὐτὸς μόνος παρεσκεύαζεν· ἀπῆτει νὰ μένῃ ἡ θυγάτηρ του πάντοτε πλησίον του διὰ ν' ἀκούῃ τὸν σεμνὸν γραφεὺς, τὴν γλυκεῖαν καὶ ἀνδρικήν φωνήν του, τὰς παραφύρους ὕβρεις τοῦ πατρὸς, καὶ νὰ καταμετρή τὴν μεταξὺ τῶν δύο διαφορὰν. Ἀφοῦ δὲν ὑπωπεύετο ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ τὸν οἰκτιρῇ ἡ θυγάτηρ του, πῶς θὰ ἐφοβεῖτο ὅτι καὶ θὰ τὸν ἀγαπήσῃ; Αὕτῃ ἦτο τόσῳ πλουσία, καὶ ἐκεῖνος τόσῳ πτωχός! Δὲν ἐνόει ὅτι καθημερινὴ συνάντησις δύο ἀνθρώπων ἐχόντων τόσῃ ὁμοιότητα χαρακτῆρος καὶ ἀγωγῆς ὅσον χάος τύχης καὶ πλούτου ἐχώριζεν αὐτοὺς, ἔτρεφεν ἔτι μᾶλλον τὴν πρὸς ἀλλήλους συμπάθειαν.

Μίαν τῶν ἡμερῶν ὁ Ἑλλιοτ ἔφερε πρὸς τὸν κύριόν του ἐπιστολήν τὴν ὁποίαν οὗτος ἤρπασε μετὰ μεγίστης ὀρμῆς· ὁ δὲ νέος ἵστατο ὁρθὸς ἐνώπιόν του ὡς στρατιώτης, τὸ πρόσωπον ἔχων ὠχρόν καὶ τοὺς πόδας ἀποκαμόντας καὶ κλονομένους.

— Ὁ Κ. Ἑλλιοτ, εἶπεν ἡ Μαρία πρὸς τὸν πατ-

τέρα τῆς, μὲ φαίνεται πάσχων· μὲ τὴν ἀδείαν σας νὰ τὸν δώσω ὀλίγον κρασίον;

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος ὡς μηχανή, ἐνῷ κατέτρωγε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἐπιστολήν, διαλαμβάνουσαν ὅτι ἐφθασε μεγίστη ποσότης κόμμεως ἀραβικῆς, καὶ οὕτω κατεστρέφετο τὸ ἐπικερδέστατον μονοπώλιον τὸ ὁποῖον αὐτὸς εἶχε προετοιμάσει διὰ μεγίστης θυσίας· τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ ταρχὴ τοῦ ὥστε οὔτε παρετήρησε τὸ ποτήριον, τὸ ὁποῖον ἐπρόσφερε μὲ χεῖρα τρέμουσαν ἡ θυγάτηρ του πρὸς τὸν νέον. Ὁ δὲ Ἑλλιοτ ἐλάβεν αὐτὸ εὐχαριστήσας τὴν κόρη. Τότε ἀπὸ τοὺς γαλανοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Μαρίας ἐξηκοντῖσθαι ἀκτίς μαγευτικὴ, ἧτις ἀπεφάνισε διὰ παντὸς τὴν τύχην τῆς· αἰσθανθεῖσα δὲ καὶ αὐτὴ τὸν ὅσον ἐχαμήλωσεν ἀμέσως τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ μεταβάσα πρὸς τὸ παράθυρον ἐστρεψε τὴν ῥαχὶν πρὸς τὸν καταταραχθέντα Ἑλλιοτ, ἐνῷ ὁ Κ. Ἄλλορου, κινδυνεύουσαν βλέπων τὴν πληθώραν τοῦ ταμεῖου του, οὔτε τοῦ ἐνὸς τὴν ταρχὴν, οὔτε τοῦ ἄλλου τὴν ἀπορίαν παρετήρησεν· ἀλλ' αἴφνης μὲ φωνὴν κεραυνοδόλον ἀνέκραξε·

— Τὸ χαρτοφυλάκιόν μου, Μαρία, γρήγορα τὸ χαρτοφυλάκιόν μου.

— Δὲν μὲ εἶπετε . . . τίποτε . . . ἀπεκρίθη ἡ Μαρία συγκεχυμένη, διότι βεβουλημένη εἰς σειρὰν νεφῶν, δὲν εἶχεν ἐννοήσει τί εἶπεν ὁ πατὴρ τῆς.

— Εἶσαι τρελή, κωφή, ἀνερῶντες μηχανώμενος ὁ γέρον· τὸ χαρτοφυλάκιόν μου σὲ εἶπα.

Δὲν ὑπωπεύετο ὁ ἐλαεινὸς ἐκεῖνος ὅτι ἐν τῷ διαστήματι πέντε λεπτῶν, καθ' ἃ εἶχε τὸν νοῦν εἰς λίρας καὶ τόκους καὶ μονοπώλια, κατεβλήθησαν τὰ θεμέλια δράματος μέλλοντος ν' ἀνατρέψῃ ὅλα τὰ σχέδιά του. Ἐγραψεν ἐν τάχει πολλὰς ἐπιστολάς, ἐκυψε τὸ στόμα πρὸς τὸ οὖς τοῦ Ἑλλιοτ, τὸν ἐπεφόρτισε μὲ παραγγελίας τὰς ὁποίας ἀδύνατον ἦτο νὰ ἐκπληρῶσιν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας, καὶ τὸν ὤθησε διὰ τῆς δεξιᾶς συνιστῶν ταχύτητα, καὶ ἀπειλῶν αὐτὸν ἐὰν ἀργήσῃ ἡ λησμονήσῃ τι.

Ὅτε οἱ ἱκτοὶ ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Κύριον Ἄλλορου νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας, τὸ πρᾶγμα εἶχε προχωρήσει· τὴν φυσικὴν συστολήν καὶ αἰδῶ τῆς νέας κατενίκησεν ὁ οἶκτος τὸν ὁποῖον ἠσθάνετο πρὸς τὸν νέον· ὤθεν καὶ δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι οὔτε παραπορὰ ἔρωτος ὑπῆρξεν, ἀλλ' οὔτε ἀπάτη παρὰ τοῦ Ἑλλιοτ. Ἡ θέσις εἰς ἣν εὕρισκοντο καὶ οἱ δύο, ἡ ἀπομόνωσις τῆς Μαρίας, ἡ οἰκειότης εἰς τὴν ὁποίαν περιήλθον ἐνεκὰ τῆς ἀπρονοήσιας τοῦ Ἄλλορου, τοὺς καθίστανε καθ' ἐκάστην ἀναγκαίους πρὸς ἀλλήλους. Θύματα ὄντες καὶ οἱ δύο τῆς αὐτῆς τραχύτητος, τὰ αὐτὰ πάσχοντες ἀδιακόπως, καθήμενοι πλησίον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς αἱ ὁ Ἄλλορου μετέβαινε εἰς τὴν ἐξοχήν του καταλείπων τὴν θυγάτηρα του εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ τακτοποιήσῃ λογαριασμούς τινὰς καὶ νὰ διοικήσῃ τὰ τῆς οἰκίας, ἐνέδωκαν ἀνεπαίσθητος, ἀκουσίως εἰς τὸ ἀμοιβαῖον αἰσθημὰ των. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη ἰσχυρότατος καὶ ἀδιάλυτος δεσμός, ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους δὲν παρεσκεύαζει μὲν θέλησις ἀνθρώπου, ἀδυνατεῖ δὲ νὰ διαλύσῃ ἡ τύχη. Κυριακὴν

τινα ἰδὼν ὁ Ἑλλιοτ τὴν νέαν ἐξεληθούσαν μόνην τῆς ἐκκλησίας ἐπλησίασε, προσέφερε τὸν βραχίονά του καὶ τὴν ὠδήγησεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς. Ἐὰν ὁ πατὴρ τῆς ἐβλεπε τοῦτο θὰ ἐξηκόντιζε βεβαίως τοὺς κεραυνούς τῆς ὀργῆς του. Ἐπὶ τέλους συνεδέθησαν αἱ καρδίαι των.

Πόσους ἀγῶνας κατέβαλον, εἰς πόσους φόβους παρεδόθησαν καὶ ὁποῖαν μετάνοιαν ἠσθάνθησαν ὥπως ἀποφύγωσιν οἱ δύο νέοι τὴν ἀρὰν ταύτην τῆς τύχης των! Ἐν ἔτος εἶχε παρελθῇ ἐν τοσοῦτ'· ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν ἀνάρρωσιν τοῦ πατρὸς διεκόπησαν αἱ σχέσεις τῶν νέων, ἡ θλίψις τοῦ χωρισμοῦ ἐπέφερε τὰς ἀμοιβαίας ἐξηγήσεις, αἵτινες ἔως τότε ἦσαν ἡ ἀτελεῖς ἡ δειλαί. Ἐπὶ τέλους, πρὶν εἰς ὑποπτευθῇ ὁ Ἄλλορου, προσέβησαν καὶ μέχρις ἀλληλογραφίας. Κατὰ τινα ἐσπέραν τὰ βήματα τοῦ Ἄλλορου ἠκούσθησαν ταχύτερα τοῦ συνήθους, καὶ μειδίαμα εὐχαριστήσεως ἐπλανᾶτο εἰς τὰ χεῖλη του. Καθήσας φαιδροπρόσωπος εἰς τὴν τράπεζαν πλησίον τῆς θυγατρὸς του, ἐρρίπτεν ἐνίοτε φιλόστοργον τὸ βλέμμα ἐπ' αὐτήν. Τὰ κινήματα ταῦτα παρετήρησεν ἡ Μαρία, ἀλλὰ τὰ ἀπέδωκεν εἰς ἐπιτυχίαν ἐμπορικὴν· περὶ τὸ τέλος ὅμως, ἐνῷ ἡτοιμάζετο ν' ἀποχωρήσῃ, ὁ πατὴρ κρατῶν παρὰ τὰ χεῖλη ποτήριον πλήρες οἴνου Ἰσπανικοῦ·

— Ἐχω, εἶπε, Μαρία, λαμπρὰν εἰδήσιν νὰ σὲ δώσω· ναι, λαμπρὰν· εἰς τὸ χρηματιστήριον ἐγίνε λόγος σήμερον διὰ σέ.

Καὶ ἐκένωσε τὸ ποτήριον· συνέκρουε δὲ τὰ χεῖλη ἀλλεπαλλήλως ὡς ἂν ἡ ὠραιότης τοῦ οἴνου καὶ ἡ γλυκύτης τῆς εἰδήσεως εἶχον ἐμπνεύσει εἰς τὴν καρδίαν του χαρὰν ἀνεκλάλητον.

— Ἐγίνε λόγος δι' ἐμὲ εἰς τὸ χρηματιστήριον! ἀνεφώνησεν ἡ Μαρία. . . Καὶ τί ἔχω νὰ κάμω μὲ τὸ χρηματιστήριον;

— Τί ἔχεις νὰ κάμῃς; τί ἔχεις νὰ κάμῃς; ἐπανέλαβεν ἐκεῖνος λεπτύνας τὴν φωνήν! . . . Ὅταν εἶναι μία ἀνύπανδρος καὶ πρῶπει νὰ ὑπανδρευθῇ, τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι παράδοξον, νομίζω.

— Ἀγαπάτε τὰς ἀστείότητας, εἶπεν ἡ Μαρία· καὶ χωρὶς νὰ ἐννοῇ τί ἔκρινεν ἔφερεν εἰς τὰ χεῖλη ποτήριον καὶ τὸ ἐρρόφησε διὰ μιᾶς.

— Ἀστείότητας! βεβαίως ὄχι· ἡ ὑπόθεσις ἐπροχώρησεν ἀρκετά, καὶ δὲν ἔχω ὁρεξίν νὰ χωρατεύω.

— Ἐπροχώρησεν ἀρκετά!

— Ναι, ἐπροχώρησεν, ἀπεφασίσθη, ἐτελείωσε· ἡ συμφωνία εἶναι συμφωνία, ὁ λόγος λόγος, καὶ ἀντιλογία δὲν εἶναι δεκταί. Εἶσαι ἡ δὲν εἶσαι κόρη μου; Πρὸ πολλοῦ ζητῶ νὰ σὲ καλοῦπανδρεύσω, καὶ τέλος ἐπέτυχα ἀξιόλογον γαμβρόν. Ὅα γίνης κόμισσα, Μαρία. . .! Τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἰδῶ τὰ οἰκόσημά σου εἰς τὴν ἀμαξίαν σου, ἀφίνω καὶ ἐμπόριον καὶ τὰ καλὰ του, καὶ ἀναπαύομαι. Τί λέγεις;

— Τί λέγω; Ἐπανέλαβεν ἡ Μαρία, τῆς ὁποίας τὰ δάκτυλα ἐστρουφογύριζον πρὸ τριῶν λεπτῶν τὰς ἄκρας τοῦ μανδυλίου τῆς.

Τὸ πρόσωπόν της ἐγένετο κατὰλευκόν ὡς χιών, καὶ τὸ σῶμά της ἀνέφαισεν.

— Ἐ! Ἐ! τί τρέχει; τί ἐτρόμαξες καὶ ἐκίτρι- νισες! διὰ τί φοβεῖσαι; Φαίνεται ὅτι ἐφάνερωσα τὸ πρᾶγμα μὲ πολλὴν βίαν· ἔπρεπε νὰ σὲ προστοι- μάσω· ἀλλ' ὅπως δὴ ποτε ἐτελείωσε, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀλλέως.

Ἡ Μαρία θύλησε νὰ ἀνεγερθῇ, ἀλλ' ἡσθάνθη τοι- αύτην ἀδυναμίαν ὥστε ἐκάθησεν ἐκ νέου ὠχρίασασα ἐτι μᾶλλον. Ὁ δὲ πατὴρ πλησιάζας αὐτήν, καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς χαδεύων τὸ πρόσωπόν της διὰ δὲ τῆς ἄλλης θλίβων τὰς χεῖράς της·

— Ἄ! εἶπε, πῶς ἐπάγωσαν τὰ χεῖρά σου; τί παιδί εἶσαι!... ἀνοησία, κόρη μου! δὲν ἀποκρίνεσαι, πόσον σὲ τρομάζουν αἱ ἀστείότητες;

— Ἄ! πᾶτερ μου! ἀστείυθητε λοιπόν; ἀνερ- ῶνησεν ἡ νέα ἀνεγερθεῖσα, καὶ προσηλώσασα ἀκτινο- βόλον βλέμμα ἐπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔπειτα ἐλειποθύμησεν ἡ στενωπὸς φωνῇ τοῦ γέροντος ἀντήχησεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ τάγμα ὁλό- κληρον ὑπηρετῶν συνέβρευσεν· μετεκόμισαν τὴν νέαν εἰς τὸν κοιτῶνά της, ὃ δὲ πατὴρ τόσῳ μᾶλλον ἐ- περιποιεῖτο αὐτήν, ὅσῳ ἐνθυμεῖτο ὅτι θὰ γείνη κό- ρησα. Ἀλλὰ πρὸς τί, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, ὅλαι αὐ- ταὶ αἱ ἀνοησίαι τῆς θυγατρὸς μου! δὲν εἶμαι πατὴρ της; δὲν ἔχω δικαίωμα νὰ τὴν πωλήσω ὅσῳ πλέον ἀκριβὰς ἡμπορῶ;

Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἡ νέα ἦτο τεταραγμένη· καὶ εἰς μὲν τὸ πρόγευμα δὲν ἐφάνη, εἰς δὲ τὸ γεῦμα δὲν ἔφαγεν· εἶρε δὲ καὶ τὸν τρόπον νὰ γράψῃ ἀσυ- νάρτητά τινα πρὸς τὸν Ἑλλιοτ, ἐξηγοῦντα ὅμως ἀ- ποχρῶντως τὰ διατρέξαντα.

(Ἐπεται συνέχεια.)

ΤΟ ΔΕΝΔΡΟΝ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ.

— 000 —

Ἡ Ἡλιούπολις ὑπῆρξεν ἀρχαία καὶ θαυμασία πό- λεις τῶν Αἰγυπτίων, περιώνυμος ἐν τε τῇ Παλαιᾷ Γραφῇ καὶ τῷ Ἡροδότῳ καὶ τῷ Διοδώρῳ καὶ τῷ Στράβωνι, α ἐπὶ χώματος ἀξιολόγου κειμένη, ὡς λέγει ὁ Γεωγράφος, τὸ ἱερὸν ἔχουσα τοῦ Ἡλίου, καὶ τὸν βουὸν τὸν Μνεῦν ἐν σπηρὶ τινὶ τρεφόμενον, ὃς παρ' αὐτοῖς νεόμισται θεός, ὡσπερ καὶ ἐν Μέμ- φει ὁ Ἄπις. Κατὰ τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν γεω- γράφων, οἵτινες ὅμως ἀγνοοῦσι πάντῃ τὰ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πόλεως ταύτης, φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε τό- πος μυστηριώδους μελέτης καὶ προσευχῆς, ὅπου πανη- γυρίζοντο ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τοῦ ἡλίου, καὶ ὅπου ὁ φοῖνιξ, ἀναχωρῶν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς τὸ τέλος τοῦ βίου αὐτοῦ, διαρκοῦντος ἔτη χίλια τετρακόσια καὶ ἑν, ἤρχετο ἰν' ἀποθάνῃ μὲν ἐπὶ πυρᾶς ἐκ μύρρας καὶ λιθάνου, ἀναγεννηθῇ δὲ, ὡς ὁ ἥλιος τὸν ὁποῖον ἐξεικονίζεν, ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ.

Τῆς Ἡλιούπολεως, τὴν ὁποίαν *Μεδινὴ ἐκ Σμάς*

ὀνομάζουσιν οἱ Ἀραβες, πλὴν ὁβελίσκου ἐξήκοντα πόδας ὑψηλοῦ, ἀνυψουμένου μεταξὺ δένδρων καὶ ἀνθίων, καὶ ἔγοντος ἱερογλυφικὰς ἐπιγραφάς, μό- νον ἐρείπει σῶζονται, ἐρ' ὃν ὁ Ἰβραῆμ παῖς ἐρύ- τευσε κήπον. Κεῖται δὲ ἐπ' αὐτῆς καὶ τὸ ἐξεικο- νιζόμενον ὑπὸ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνος χωρίον, *Ματαριέ* τὸ ὄνομα.

Ἐνταῦθα ὁ μὲν υἱὸς τοῦ Ἰακώβ Ἰωσήφ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ μεγάλου ἱερέως τοῦ Ἡλίου· οἱ δὲ Ἑβραῖοι, ὅτε ἦσαν εἰς Αἴγυπτον, κατεσκεύασαν δια- φόρους οἰκοδομὰς· ἀλλὰ καὶ ὁ Σέσωστρις θεωρῶν αὐτὴν ὡς ἀκρόπολιν τοῦ κράτους, περιτείχισε, καὶ τὸ τεῖχος ἐξέτεινε μέχρι Πηλουσίου. Ἡ Ἡλιού- πολις, κατὰ τὸν Γεωγράφον, ὑπῆρξε κατοικία ἱερέων, φιλοσόφων ἀνδρῶν καὶ ἀστρονόμων, ἡ παρὰ κμή δὲ αὐτῆς συνέβη περὶ τὰ τέλη τῆς ῥωμαϊκῆς δημοκρα- τίας. Ὁ Στράβων ὅστις εἶχεν ἐπισκεφθῇ αὐτὴν ἐπὶ Αὐ- γούστου εἶρε ἀπενέρημον τὴν πόλιν, τὸ ἱερὸν ἔχου- σαν τῷ Αἰγυπτίῳ τρόπῳ κατεσκευασμένον ἀρχαῖον, ἔχον πολλὰ τεκμήρια τῆς Καμβύσου μανίας καὶ ἱερο- συλίας, ὃς τὰ μὲν πυρὶ, τὰ δὲ σιδήρῳ διελοβάτο τῶν ἱερῶν ἀκρωτηριαζῶν καὶ περικαίων, καθάπερ καὶ τοὺς ὁβελίσκους. Ἐπὶ τῶν ὁμῶς εἰσέτι α οἷτε τῶν ἱερῶν οἰκοὶ καὶ Πλάτωνος καὶ Εὐδόξου δια- τριβαί. Συνανέβη γὰρ δὴ τῷ Πλάτῳ ὁ Εὐδόξος δεῦρο, καὶ συνδιέτριψαν τοῖς ἱερεῦσιν ἐκεῖνοι ἐν- ταῦθα τρισκαίδεκα ἔτη. »

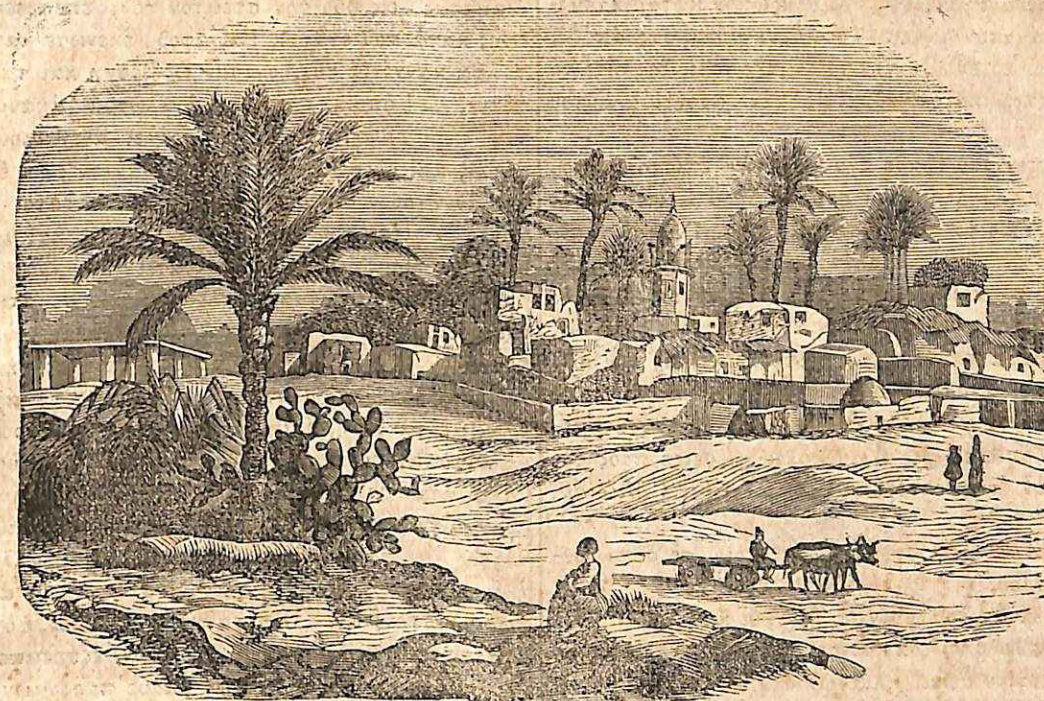
Ἡ *Ματαριέ* σύγκειται ἐκ σωροῦ καλυδῶν χωμα- τίνων ὅσον ἐνδέχεται ἐλεεινῶν, ἀλλὰ περιεστοιχι- σμένον ἐκ τερπνοτάτων κήπων. Ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν ἀνυψοῦται τὸ ἀληθές μνημεῖον τοῦ τόπου ἐκείνου, τὸ *Σεγάρ ἐλ Μαριάμ* (*) ἡ δένδρον τῆς Παρθένου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐκάθησε, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ Θεοτόκος, ὅτε ἐφρευγεν εἰς Αἴγυπτον.

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο συνεκροτήθη τὴν 20 Μαρ- τίου τοῦ 1800 ἔτους ὑπὸ τῶν Γάλλων ἡ μάχη, ἡ ὀνομασθεῖσα *μάχη τῆς Ἡλιούπολεως*, καθ' ἣν ὁ Κλύβερ δέκα μόνον χιλιάδων στρατηγῶν, κατετρό- πωσεν ἑξ μυριάδας Τούρκων καὶ Αράβων.

Ἰδοὺ περιέργον ἐπεισόδιον τῆς μάχης ταύτης, τὸ ὁποῖον διηγήθη ἐσχάτως Αἰγυπτίος τις·

Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς συμπλοκῆς, μικρὸν σῶμα Γάλλων στρατιωτῶν κατέλειν εἰς τοὺς κήπους τῆς *Ματαριέ*. Ἐσπέραν δὲ τινα, μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, νέαι τις ὀψιπώλαινα καὶ ἄλλοι ὑπαξιωματικοί, περιφε- ρόμενοι ὑπὸ τὰ δένδρα, εἶδον ἐρχομένην γυναῖκα Ἀ- ράβη, φέρουσαν εἰς τὰς ἀγκάλας βρέφος, τὸ ὁποῖον ἐπεριπτύσσετο κλαίονσα, καὶ γονυπετήσασα ὑπὸ συ- κομωρέαν. Καὶ πρῶτον μὲν προσευχήθη, ἔπειτα δὲ ἀποθέσασα κατὰ γῆς τὸ βρέφος ἐντὸς τοῦ βουρνού- ζιου τῆς, ἔκοψε φύλλα τοῦ δένδρου, ἔβρεξεν αὐτὰ εἰς παρακειμένην πηγὴν, καὶ μετὰ ἀλλεπάλληλα σημεῖα σταυροῦ, ἐπέθεσεν αὐτὰ μετὰ πολλῆς εὐλα- βείας εἰς τοὺς μνήνιγγας τοῦ βρέφους. Μετὰ ταῦτα

(*) Μαριάμ ἡ Μηριάμ ὀνομάζεται ἑβραϊστὶ ἡ παρθένος Μαρία· σημαίνει δὲ ἡ λέξις πικρίαν, ἡ σμύρναν, ἡ κυρίαν τῆς θαλάσ- σης, ἡ ἀινετήν.

Ματαριέ, ἡ ἡ ἀρχαία Ἡλιούπολις.

ἐγονυπέτησε καὶ αὐθις, εἶπεν ἐννεάκις ἀρχίστι τὸ Θεοτόκε Παρθένε, ἀνέλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας της τὸ παιδίον, καὶ δεῖξασα αὐτὸ εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν ἔψαλε τὰ λόγια ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐνόησε τις στρατιώτης ἐκ τῶν αὐτοχθόνων·

« Παρθένε Μαρία, Θεοτόκε, ἡ ὁποία ἔσωσες τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τῶν δημίων τοῦ Ἡρώδου, σῶσόν με ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου καὶ θεράπευσον τὸ τέκνον μου Ἀμήν! »

Οἱ ἰδόντες μακρόθεν τὴν σκηνὴν ταύτην ἀνεχώ- ρησαν· ἀλλὰ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἀκούσαντες φωνὴν ἀγωνίας τὴν ὁποίαν ἀφῆκεν ἡ γυνὴ ἐκείνη, ἐπ- νῆλλον. Ἀραβες τινες, ἐνεδρεύοντες παρὰ τὴν συκο- μωρέαν, ἐπέπεσαν κατ' αὐτῆς ἅμα μακρυθείσης ἐ- κείνης, καὶ ὀνομάζοντες αὐτὴν ἀρνησθήσασκα καὶ κατάσκοπον τῶν Γάλλων ἠτοιμάζοντο νὰ τὴν κα- κοποιήσωσιν· ἀλλὰ προφθάσαντες οἱ ὑπαξιωματι- κοὶ ἀπεδιώξαν αὐτοὺς μετὰ τὰ ξίφη, ἡ δὲ ὀψιπώλαινα ἔφερεν εἰς τὴν σκηνὴν της τὴν μητέρα καὶ τὸ παιδίον.

Ἀφοῦ ἐξήπλωσεν τὸ βρέφος εἰς κλίνην ἀναπαυ- τικὴν καὶ ἐπεσεκέρθη αὐτὸ ὁ ἱατρός τοῦ συντάγ- ματος, αὐτὴν δὲ ἐπεριποιήθη ἡ ὀψιπώλαινα, ἡ νέα Ἀραβὶς ἀνασύρσασα τὸ κάλυμμά της καὶ δεῖξασα ὡ- ραιοτάτον πρόσωπον γυναικὸς εἰσοσκατοῦς, εἶπεν εἰς τὴν ἀγαπητὴν *Γαλλίδα* διὰ διερμηνέως τὰ ἑξῆς·

— Εἶμαι, ὡς εἶδατε, χριστιανὴ· κρύπτομαι ὅμως ἀπὸ τοὺς συμπατριώτας μου· ἰδοὺ διὰ τί ἤρ- νηθην τὸν ἰσλαμισμόν, καὶ διὰ τί μὲ εἶδατε ὑπο- κάτω τοῦ δένδρου τῆς Παρθένου. Χριστιανός τις ἱερεὺς, ὁ ὁποῖος πολλὰκις μὲ εἶπεν ὅτι εἶναι ψευδὴς ἡ πίστις μου, μὲ ἐδίδαξε τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι ἡ μήτηρ του θὰ

ἐγίνετο καὶ ἐδική μου μήτηρ ἐὰν τὴν ἐζήτουν καμ- μίαν χάριν. Ὅταν τὸ παρελθὼν ἔτος ὁ σύζυγός μου ἀπέθανεν ἀπὸ ἐπιδημίας, καὶ ἐκόντευσε νὰ ἀποθάνῃ καὶ τὸ παιδίον μου, ἐνθυμήθην τὰ λόγια τοῦ ἱε- ρέως, καὶ ὑπῆγα, ὅπως καὶ ἀπόψε, εἰς τὸ Σε- γὰρ ἐλ Μαριάμ. Τὴν παλαιὰν αὐτὴν συκομωρέαν σέβονται ὅλοι εἰς τὴν ἀνατολὴν, καὶ Τούρκοι καὶ Ἑβραῖοι καὶ Χριστιανοί. Ὅλοι ἠξιοῦνται ὅτι ἡ Παρ- θένος ἐκάθησεν ὑποκάτω ὅταν ἐφρευγεν εἰς τὴν Αἴ- γυπτον, καὶ πολλάκις ἐρχονται ἐπιτίπτες εἰς προσ- κύνειν. Καὶ λοιπὸν ἔταξα εἰς τὴν Παναγίαν νὰ βαπτισθῇ ἐὰν ἱατρῶσι τὸ παιδίον μου. Καὶ τῶντι- τὸ ἱατρῶσι, καὶ ἀμέσως ἐβάπτισθον εἰς τὸν Νεῖ- λον. Ἐκτοτε μὲ καπαδιώκουν, καὶ εἶμαι κατὰ μένῃ καὶ ἐλεεινὴ. Ἰδὼν ἐσχάτως ὅτι τὸ παιδίον μου θ' ἀπέθνησκεν ἀπὸ θερμῆς καὶ πείνης, ἤλθην πάλιν εἰς τὸ Σεγάρ, καὶ ἰδοὺ ἡ Μαρία τὸ ἱατρῶσεν ἐκ νέου, διότι μὲ ὠδήγησεν ἐδῶ.

Μόλις ἡ νέα ἐτελείωσε τὴν διήγησιν, καὶ ἀνδρῶς πος ἐξ ποδῶν ἀνάστημα ἔχων ἐφάνη ἀμφοτέρων τῆς ἡτο δὲ ὁ ἀνθρώπος αὗτος ὁ στρατηγὸς Κλύ- βερ, τὸν ὁποῖον Θεὸν τῶν μαρτῶν ὠνόμαζεν ὁ Να- πολέων. Μαθὼν τὰ διατρέξαντα ἤλθεν ἐξώθεν τῆς σκηνῆς, ἤκουσε τὴν διήγησιν, καὶ ὅτε εἰσῆλθεν ἐνευ- σε νὰ μὴ φανερώσῃ ποῖος ἦτο.

Ἡ ἱστορία τοῦ δένδρου τῆς Παρθένου εἰλκυσε πρὸ πάντων τὴν προσοχὴν του.

— Εἶσαι βεβαία, ἠρώτησεν, ὅτι τὴν συκομωρέαν ἐκείνην θεωροῦν ἱερὰν οἱ Μουσουλμάνοι, καὶ ὅτι σε- βονται τοὺς καθήμενους ὑποκάτω;

— Ἡ συκομωρὴ αὕτη, ἀπεκρίθη ἡ Ἀραβὶς, εἶναι τὸ πλέον ἀπαραξίαστον ἄστυον εἰς τὴν ἀνατολὴν. Τὸ *Σεγάρ* μὰς βλέπει, εἶναι ῥητόν, τὸ ὁποῖον καὶ

δολοφόνον αναγκάζει, και άνθρωπον καταδικασμέ-
νον εις θάνατον σώζει. Τὸ εἶδετε μόνοι σας ἀπόψε.

Ὁ Κλύβερ ἔθλιψε τὴν χεῖρα τῆς νέας, ἐφίλησε τὸ
μικρόν της, και ἀναδεχθεὶς τὴν φροντίδα αὐτοῦ
ἐξῆλθε.

Τὴν ἐπισῶσαν ἔλαβε τὴν γνωστὴν ἐπιστολὴν τοῦ
ναυάρχου τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου Λόρδ Κέϊτ, δι' ἧς
ἐπροσκαλεῖτο νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα. Γνωστὸν ἐπί-
σης ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔγραψεν· « Εἰς
τοιαύτας φλυαρίας οἱ Γάλλοι ἀποκρίνονται διὰ τῆς
νίκης, » ὅτι ἐγνωστοποίησεν αὐτὴν εἰς τὸν στρατόν,
και ὅτι μετὰ ταῦτα τὴν ἀνταπέστειλεν εἰς τὸν Ἀγ-
γλον. Ἐπειτα παρασκευάσας σχέδιον μάχης κατὰ
τῶν ἐξήκοντα χιλιάδων Ὀθωμανῶν τῶν ἐστρατοπε-
δευμένων ὀπισθεν τῆς Ἡλιουπόλεως, ἔδειξε πρὸς τὸν
στρατηγὸν τῆς ἐφεδρείας τὸ *Σιγὰρ ἐλ Μαριάμ*,
και εἶπε·

— Νὰ μὴ σαλεύσῃς ἀπ' ἐκεῖ πρὶν σὲ δώσω ση-
μεῖον ἐφόδου.

— Καὶ ἂν ὁρμήσουν οἱ Τούρκοι καθ' ἡμῶν ;

— Οἱ Τούρκοι· θὰ σὲ σεβασθοῦν· και μόνος ἂν
ῆσαι ἐναντίον δέκα χιλιάδων δὲν θὰ πάθῃς τίποτε.

Καὶ δὲν ἐνόησε μὲν ὁ στρατηγός, ὑπήκουσεν ὅμως.
Ἄς ἀκούσωμεν τὴν διήγησιν τῆς λαμπρᾶς ταύ-
της μάχης, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Ἀραβὸς ἱστορικοῦ
Νάκουλα ἐλ Τούρκ, παρευρεθέντος εἰς τὴν μάχην
ταύτην·

« Πρὶν φθάσῃ μέχρι τοῦ μεγάλου βεζύρη και ἐ-
πιτέσῃ κατὰ τοῦ στρατοῦ του ἐν μέσῳ τῆς νυκτός,
ὁ Κλύβερ διέταξε και ἐκἀννονοβόλησαν δις διὰ νὰ
εἰδοποιηθῇ ὁ στρατός του. Τὰ κανόνια ταῦτα ἀ-
κούσαντες οἱ Μαμελούκοι ἐξύπνησαν, διότι εἶχον
μάθει τὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι τῶν Γάλλων. Ὁ
Μουράτ βεῆς ὅλος ἐντρομος ἀνέβη εἰς τὸν ἵππον
του, και εἰδοποίησε τὸν υἱὸν τοῦ μεγάλου βεζύρου
Νασίφ πασαν, ὅτι πλησιάζουσιν οἱ Γάλλοι, ὅτι πι-
θανὸν θὰ πολεμήσωσι, και τὸν ἐσυμβούλευσε νὰ
προχωρήσῃ μετὰ τὸν στρατόν του· ὁ Νασίφ πασας
ὅμως ἀπεκρίθη ἀτάραχος ὅτι οἱ ἀσθεῖς Γάλλοι δὲν
εἶχον δύναμιν διὰ νὰ προσβάλωσι τὸν στρατόν
του.

« Ἐν τούτῳ ὁ Κλύβερ σπεύδων διέταξε και
τρίτην βολὴν· τότε ὁ Νασίφ πασας, μὴ ἀμφιβάλ-
λων πλέον διὰ τὴν ἐφοδὸν τῶν ἀπίστων, ἔμεινεν ἐμ-
βρόντητος· εἶδε τὴν καταισχύνην του, διότι διέ-
θυγε τὴν ἐμπροσθοφυλακίαν μετὰ τῶν γενισσάρων
και τῶν Μαμελούκων τῆς Αἰγύπτου. Τέλος πάντων
ἐξύπνησε και ὁ τουρκικὸς στρατός, ἠτοιμάσθη εἰς
μάχην, και ἐπροχώρησε θορυβῶδως και ἀλαλάζων
κατὰ τῶν Γάλλων!

« Οὗτοι δὲ ἐβάδιζον μετὰ καρδίαν ἄφοβον και ἀ-
διακόπως πυροβολοῦντες. Ὅτε οἱ δύο στρατοὶ ἐπλη-
σίασαν ἀλλήλους, οἱ Μουσουλμάνοι ὤρμησαν κατὰ
τῶν Γάλλων τοσοῦτον ἐμμανεῖς, ὥστε καὶ τὰ βου-
νὰ ἐσειόντο· αἱ καρδίαι των ὅμως ἔτρεμον διὰ τὸν
κίνδυνον. Οἱ Γάλλοι τότε μεταχειρισθέντες στρα-
τήγημα ὀπισθοδρόμησαν, και τοῦτο ἰδόντες οἱ Τούρ-
κοι ἔτρεχον διψῶντες αἵμα· ὁ δὲ στρατηγὸς Κλύβερ,

διαίρεσας εἰς δύο τὸν στρατόν του, ἐπέπεσεν αἰ-
φνης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, και ἀφοῦ ἐκένωσε κατ' αὐ-
τοῦ τὰ κανόνια του, ἤρχισαν ὡς βροχὴ και τὰ του-
φέκια. Ὡ! ὅποια στιγμή! ἡ γλῶσσα ἀπαυδεῖ νὰ
τὴν περιγράψῃ, τὸ σῶμα τρέμει ἀνενημουμένον
αὐτὴν, και οἱ ἄνθρωποι ἡ και οἱ δαίμονες θὰ ἔφρι-
σον ἂν ἤκουον τὴν διήγησιν. Οἱ δύο στρατοὶ ἐμά-
χοντο ἐν μέσῳ τοῦ σκότους τῆς νυκτός· και μεταξὺ
μὲν τῶν Μουσουλμάνων ἐπεκράτει τρομερὸς θόρυ-
βος, καθόσον μάλιστα οἱ πλεῖστοι τῶν στρατιωτῶν
ἤθελον νὰ τρέψωσι τὰ νῶτα· οἱ δὲ Γάλλοι τοὺς κα-
τεδίδωκον θαρράλως και τοὺς ἔστελλον εἰς τὴν αἰω-
νιότητα. Ἄν και σκοτεινὴ ἦτο ἡ νύξ, ἐμάχοντο
ὅμως μετὰ τὰ ξίφη, και οἱ πολεμισταὶ συνεχροῦντο
ὡς κύματα τρικυμιώδους θαλάσσης. Οἱ Γάλλοι ἐξη-
κολούθησαν στέλλοντες κατὰ τῶν Μουσουλμάνων
βροχὴν βομβῶν και σφαιρῶν, και καταμελίζοντες
αὐτοὺς μετὰ τὰς κοπτεράς ῥομφαίας των· ἄλλο δὲν
ἤκουες παρὰ φωνὰς και γοεροὺς στεναγμοὺς ἀνθρώ-
πων φονευμένων. Ὁ στρατηγὸς Κλύβερ, ὁ ἀδά-
μαστος και βρυχώμενος αὐτὸς λέων, ἐξέπεμπε φω-
νὰς ὁμοίας καμήλου, και δὲν ἔπαυε παρορμῶν τοὺς
γενναίους στρατιώτας του· « ἡ μάχη αὕτη, ἔλε-
γεν, ἔστω μέχρι θανάτου· μὴ λυπηθεῖτε κανένα. »
Και τῶντι τὸ πῦρ τῶν Γάλλων ἦτο ἀκατάπαυ-
στον, και οἱ ἄνθρωποι ἐπιπτον ὡς φύλλα δένδρων.»

Και ὅμως περὶ τὴν αὐγὴν, παρ' ὀλίγον ἐνικῆτο
ὁ Κλύβερ, διότι ἐν τῇ θερμῇ τῆς πάλης οἱ στρα-
τιωταὶ του εἶχον διασκορπισθῇ. Μόνοι δύο χιλιά-
δες, αἱ τῆς ἐπικουρίας, ἴσταντο ἀκίνητοι και συμ-
πεπικνωμένοι πλησίον τῆς Ματαριέ. Ὁ μέγας βε-
ζύρης ἔστειλε λοιπὸν κατ' αὐτῆς ὅλους τοὺς στρα-
τιώτας του, και ὁ σωρὸς αὐτὸς θὰ ἐξωλόθρευε τοὺς
ὀλίγους ἐκείνους Γάλλους, και θ' ἀνερρίπιζε τὸ θάρ-
ρος τῶν ἐχθρῶν, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς, και μετὰ
τὴν φονικωτάτην μάχην τῆς νυκτός, ἦτο πολὺ ἀ-
νώτερος τῶν Γάλλων. Ἀλλὰ συνέβη τι τὸ ὁποῖον
και αὐτοὶ οἱ ἀπίστοι ὀνομάζουσι θαῦμα· μία σφαῖρα
γαλλικὴ ἔκοψεν εἰς δύο τὸν ἀρχηγὸν τῶν Μαμε-
λούκων. Καὶ εὐθὺς φωνὴ τρόμου ἠκούσθη μεταξὺ
τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ λέγουσα· *Τὸ Σιγὰρ ἐλ Μα-
ριάμ!* Ἡ Παρθένος βοηθεῖ τοὺς χριστιανοὺς! Εἰς
μάτην οἱ ἀρχηγοὶ των ἠγωνίζοντο νὰ κρατήσωσι
τοὺς στρατιώτας· οὗτοι ἰδόντες ὅτι οἱ Γάλλοι ἐ-
προστατεύοντο ὑπὸ τοῦ δένδρου ἔφρευγον ὡς ἀ-
στραπή. Ἐὰν δὲ τις ἐπλησίαζεν εἰς τὴν συκομω-
ρέαν οὔτε μίαν βολὴν ἔρριπτεν, οὔτε τὸ ξίφος
του δὲν ἔσειεν. Ὁ Κλύβερ ἔδωκε τότε τὸ σημεῖον τῆς
ἐφόδου, και ἡ ὀπισθοφυλακία, ὀρμήσασα ὡς θάλασ-
σα μανιώδης, διεσκόρπισε τὸν ἐχθρόν. Ὅλοι οἱ Μου-
σουλμάνοι ἐτράπησαν κρᾶζοντες· « Ἄς φύγωμεν,
δὲν ἔχομεν σωτηρίαν. »

« Ὁ μέγας βεζύρης, λέγει ὁ αὐτὸς ἱστορικός, ἔ-
φυγεν ὡσάυτως διὰ νὰ σωθῇ, καταδιωκόμενος ἀκα-
τασχέτως ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ὅτε δὲ ἐφάνη ἡ ἡμέρα
και ἔλαμψεν ὁ ἥλιος, τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἦτο
κατεσκεπασμένον ὑπὸ νεκρῶν. Ὁ στρατηγός, ὁμοῖος
μετὰ καταστρεπτικὸν λέοντα και μετὰ αἰμοδόρον ἀετόν,

ἤρχετο ἔφιππος ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ στρατοῦ του, και
ἐδίασσε τοὺς Τούρκους νὰ ἐμβῶσιν εἰς Βελβεῖδα. Οἱ
Γάλλοι ἦλθον και αὐτοὶ μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεων
των, προηγουμένῳ πάντοτε τοῦ ἀτρομήτου ἀρχηγοῦ
των, ἀπέκλεισαν τὴν πόλιν, και ἐμήνυσαν εἰς τὸν
βεζύρην ἡ νὰ ἀναχωρήσῃ, ἡ θὰ τὴν καύσωσι μεθ' ὅ-
λων τῶν ἐν αὐτῇ. Μετὰ πολλὴν δὲ ἀλληλογραφίαν
ὁ βεζύρης ἐξῆλθε, και κατήντησεν εἰς Γάζαν. Τὸ
ἐπίλοιπον τοῦ μουσουλμανικοῦ στρατοῦ διασκορπι-
σθὲν εἰς τὰ δάση, ἐξωλοθρεύθη ὑπὸ τοῦ κόπου, τῆς
πείνης και τῆς δίψης. Οἱ Γάλλοι ἐκυρίευσαν ἵππους,
καμήλους, κανόνια, πολεμφοδία, πολυτίμους σκη-
νὰς και μεγάλα πλοῦτη.

« Ἡ εἶδησις τῆς μεγάλης αὐτῆς συμφορᾶς διε-
δόθη ἀμέσως πανταχοῦ, και τρόμος κατέλαβεν ὅλους
τοὺς τόπους τοῦ Ἰσλαμισμού· διότι σπανίως συν-
έβη τοιοῦτο πρᾶγμα, δηλαδὴ ὀλίγοι στρατιῶται νὰ
νικῶσιν και νὰ καθυποτάξωσι πολλὰ ἑκατομμύρια
ἀνθρώπων. Ὁ νοῦς δὲν τὸ χωρεῖ, οἱ ὀφθαλμοὶ και
τὰ ὦτα ἐξίστανται· ἀλλ' ἡ δόξα ἀνήκει εἰς τὸν
Θεόν, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ ἰσχυρὸς και ἀληθὴς νι-
κητής. »

Τὸ ἑσπέρας αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἡμέρας ὁ Κλύβερ,
καθήμενος ἐντὸς τῆς σκηνῆς τοῦ βεζύρου, ἐν μέσῳ
πολυτελείας ἀσιατικῆς, ἔφρεν ἐμπροσθεν του τὴν
νέαν Ἀραβὰ τοῦ *Σιγὰρ*, και διηγῆθη πῶς ἐξωλό-
θρευσε τοὺς ἀπίστους.

— Τί ἀνταμοιβὴν θέλεις ; ἠρώτησε τὴν γυναῖ-
κα, δείξασα πρὸς αὐτὴν χρυσόν, ἀδάμαντας και
ἄλλα πολυτίμα.

Ἐκείνη δὲ γονυπετήσασα πρὸ αὐτοῦ ἠσπά-
σθη τὸν σταυρὸν τοῦ ξίφους του, και τὸν παρεκά-
λεσε νὰ τῇ χαρίσῃ τὸ νικηφόρον ἐκεῖνο ὄπλον.

— Καὶ τί θὰ τὸ κάμῃς ; ἠρώτησεν ἀπορῶν ὁ
Κλύβερ.

— Ὅθι τὸ δώσω εἰς τὸν υἱόν μου ὅταν θὰ με-
γαλώσῃ διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Γαλλίαν.

Καὶ ὁ Κλύβερ ἔδωκε τὸ ξίφος, και ἀνέλαβε τὴν
ἀγωγὴν τοῦ παιδίου.

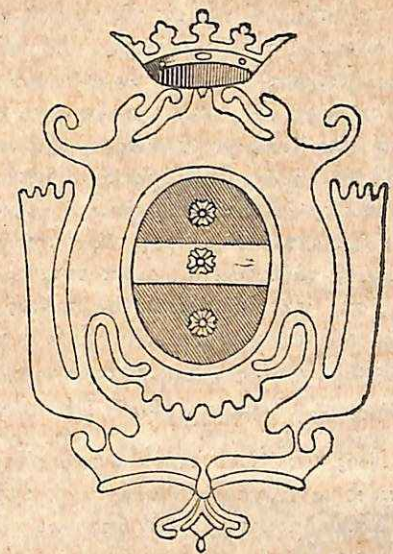
Ἡ χριστιανὴ ἐκείνη Ἀραβὴ ζῇ σήμερον εἰς Καῖ-
ρον ἡλικίαν ἔχουσα 79 ἐτῶν, και ἐπισκέπτεται συν-
εχῶς τὸ δένδρον τῆς Παρθένου.

Ὁ υἱὸς τῆς ἀνατραφεῖς εἰς Γαλλίαν ἔγεινεν εἰς
τῶν πρώτων ἀξιωματικῶν τοῦ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου,
εἰς δὲ τὴν Σεβαστούπολιν ὠνομάσθη ἀνώτερος ἀ-
ξιωματικός, και ἐβραβεύθη μετὰ τὴν λεγεῶνα τῆς τι-
μῆς.

Οἱ Μουσουλμάνοι τὸν ὀνομάζουσι *Κλύβερ* τοῦ
Σιγὰρ ἐλ Μαριάμ.

Ὅτε ὁ γαλλικὸς στρατός ἀνεχώρησεν εἰς Κρι-
μαίαν, ὀγδοκοντούτης γυνὴ μετέβη μετὰ τῶν τεσ-
σάρων υἱῶν της, τῶν μὲν στρατιωτῶν, τῶν δὲ ἀξιο-
ματικῶν εἰς Αἰγύπτον. Ἐλθοῦσα εἰς Ματαριέ, τῆς
ὁποίας δὲν εἶχε λησμονήσει τὴν ὁδόν, διεβύβη
πρὸς τὴν ἀκμάζουσαν πάντοτε συκομωρέαν· ἀπήν-
τησε δὲ ἐκεῖ γυναῖκα δμηλικά της, και νέαν κό-
ρην φέρουσαν ἐνδυμα ἀδελφῆς τοῦ ἐλέους. Καὶ αἱ
τρεῖς, καθήσασαι ὑπὸ τὸ ἱερὸν δένδρον διηγῆθησαν

τὴν μάχην τῆς Ἡλιουπόλεως. Ὅτε δὲ ἀνέφρασαν τὸ
ἐπεισόδιον τοῦ *Σιγὰρ ἐλ Μαριάμ*, ἐγνωρίσθησαν
μετὰ ἡμισυν αἰῶνα, και ἐδάκρυσαν· ἦσαν δὲ αὐταὶ
ἡ ὀψοπώλαινα τοῦ 1800 ἔτους, ἡ παρ' αὐτῆς σωθεῖσα
Ἀραβὴ, και ἡ ἐγγόννη αὐτῆς, ἡτις ἐλάμβανε τὴν εὐ-
λογίαν τῆς μάμης της πρὶν ὑπάγῃ εἰς Κριμαίαν,
διὰ νὰ περιποιηθῇ τοὺς τραυματίας εἰς τὸ πεδῖον
τῆς μάχης.

ΟΙΚΟΣΙΜΟΝ ΓΙΡΑΡΔΗ

—ooo—

Τὸ παρατιθέμενον οἰκίστημον ἀνήκει τῇ ἐξ Ἑνετίας
καταγομένη οἰκογενεῖα Γιράρδη (Girardi). Ἀρχη-
γέτης δὲ αὐτῆς ὑπῆρξε Νικόλαος τις ἱππότης, ἀ-
γνοῦ ποίου τάγματος, ὅστις τὸ 1550 ἔτος ἀπο-
κατεστάθη ἐν Νάξῳ, ἐνυμφεῖται τὴν τοῦ Μαρκεσίου
Βάφου (Marchese Baffo) θυγατέρα, και ἔσχε τέσ-
σαρας υἱούς, ἐξ ὧν κατὰγονται οἱ νῦν Γιράρδοι.

Τὸν μνησθέντα Νικόλαον ἐτίμησεν ὁ τότε Δουὴς
τῆς Νάξου Ἰάκωβος Κρίσπης μετὰ τὸ τιμᾶριον δ' πρό-
τερον κατεῖχεν ὁ Χρυσάνθος Βάφος, ὡς ἀποδεικνύ-
εται ἐκ τινος διπλώματος τοῦ εἰρημένου Δουκὸς,
χρονολογουμένου τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1553.

I. ΔΕΚΙΓΓΑΛΑΣ.

ΙΟΝΙΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ.

—ooo—

Ἀναγινώσκουμεν εἰς τὰς τελευταίας ἐφημερίδας
τῆς Κερκύρας ὅτι, κατὰ πρότασιν τοῦ γραμματέως
τοῦ ἄρμουςτοῦ Κ. Δρούμον Ουόλφ, συνεστάθη ἐται-
ρία σκοπὸν ἔχουσα τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν
και τεχνῶν. Επειδὴ δὲ δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν και τὸν

κανονισμόν αὐτῆς, ἀδυνατοῦμεν νὰ εἰπωμέν τι λεπτομερέστερον.

Τῆς εταιρίας ταύτης μέλη κατεγράφησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἄνδρες ὀνομαστοὶ ἐπὶ παιδείᾳ, οἱ οὗ Μουστοξείδης, καὶ Βράϊλας, καὶ Ναπολέων ὁ Ζαμπέλιος. Σπουδαῖον ἄρα τὸ θεσμοθέτημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον εὐχόμεθα ὑπὲρ τῆς εὐδότητος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ προσδοκῶμεν καρποὺς ἀξίους λόγου. Τοῦτο μόνον ἐξέπληξεν ἡμᾶς ὅτι οἱ λαβόντες τὸν λόγον κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν ὠμίλησαν ἰταλιστί, δηλαδὴ εἰς γλώσσᾳ ξένῃ, τὴν ὁποίαν ὁ Ἕλληνικὸς τῆς Ἑπτανήσου λαὸς μετ' ἀγανακτήσεως ἀπεσκορράκισε πρὸ τινων ἐτών. Ἐρημερὶς τις δὲ τῆς Κερκύρας βεβαίως ὅτι καὶ τὰ πρακτικὰ αὐτὰ τῆς Εταιρίας θέλουσι συντάττεσθαι ἰταλιστί. Τὸ καθ' ἡμᾶς, δὲν συγκατανεύμεν νὰ πιστεύσωμεν ταῦτα· διότι πρὸ πολλοῦ ἐπέσιθμεν ὅτι ὅπου εὐρίσκονται οἱ ἄνδρες τῶν ὁποίων προσημνημεύσαμεν τὰ ὀνόματα, συμπαθεῖ καὶ ἀδολος πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως. Τοῦ ἔρωτος δὲ τοῦτου ἐκ τῶν πρώτων γνωρισμάτων εἶναι ἡ γλῶσσα, καὶ μάλιστα ὅταν αὕτη ὀνομάζεται ἑλληνική,

φωνὴ δένναος, ἔνθεος ἀρμονίῃ·

ἀλλ' οὔτε ἔθνος, ἀπολέσκει τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, κατάρθωσέ ποτε νὰ τηρήτῃ τὸν ἴδιον χαρακτήρα. Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὁμογενεῖς ἡμῶν ὑπάρχουσιν ἕως ἡ μόνῃ ἐξαίρεσις ἐν τῇ βίῃ τῶν ἐθνῶν, καὶ τοῦτο διότι ἡ θρησκεία τῶν κρατούντων δὲν εἶναι χριστιανική.

ΠΑΝΔΩΡΑ

ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΙ Τῇ 1851 κατεσκευάσθη ὁ πρῶτος ὑποβρύχιος τηλεγράφος, δι' οὗ ἐτέθη εἰς συγκοινωνίαν ἡ Ἀγγλία μετὰ τῆς Γαλλίας· ἐσῆλκετο δὲ οὗτος ἐκ 4 συρμάτων ἐχόντων μῆκος 32 χιλιομέτρων. Κατὰ τὰ δὲ τέλη τοῦ 1853 ὑπῆρχον ἐν ἐνεργείᾳ 18 ὑποβρύχιοι τηλεγράφοι φέροντες 47 σύρματα, ἔχοντα ὅλα ὁμοῦ μῆκος 665 χιλιομέτρων.

Κατὰ τὴν ἀγγλικὴν ἐφημερίδα «Practical mechanic's Journal» μόνῃ ἡ Εὐρώπη εἶχε κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1858, 58,054 χιλιομέτρων ἐνεργῶν τηλεγραφικῶν συρμάτων, δηλαδὴ ἡ Γαλλία 42,000, ἡ Ἀγγλία 15,000, τὸ Βέλγιον 750, ἡ Αὐστρία μετὰ τῆς Γερμανίας 15,000, ἡ Ἰσπανία μετὰ τῆς Πορτογαλλίας 900, ἡ Ολλανδία 900, ἡ Ἑλβετία 2, 250, ἡ Ἰταλία 3,750, καὶ ἡ Ρωσία 7,500.

Εἰς δὲ τὰς ὁμοσπονδίας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ὑπῆρχον 49,500· ἐν τῇ Μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ 2,250, εἰς τὰς Ἰνδίας 7,500· καὶ ἐν Αὐστραλίᾳ 4,990, ἥτοι καθ' ὅλην τὴν ὑφήλιον 119,344 χιλιομέτρα ἢ 29,836 λεύγας.

Κατὰ δὲ τὴν γαλλικὴν ἐφημερίδα τὰ Τηλεγραφικὰ χρονικά, ἐκστῆθησαν ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ 1 Μαΐου 1851 μέχρι 1 Ἰαννουαρίου 1858, 171 τηλεγραφικοὶ σταθμοί, ἐξ ὧν 12 ἐν μόνῃ τῇ πόλει τῶν Παρισίων. Ἐν τούτοις ἐν τῷ διαστήματι ἐπτά ἐτῶν καὶ ὀκτὼ μηνῶν εἰσπράχθησαν ἐξ ἰδιωτικῶν τηλεγραφικῶν ἀνταποκρίσεων 13,208,456 φράγκα, ἐξ ὧν τὰ 5,617,870 φράγκα παρὰ τῶν ἐν Παρισίοις σταθμῶν. Ὁ μέσος ὅρος τῆς δαπάνης ἐκάστου τηλεγραφήματος ὑπολογίζεται εἰς 8 περίπου φράγκα.

Πρὸ τινων ἐτῶν διενεμήθησαν νὰ συστήσῃ τηλεγραφικὰς συγκοινωνίας διὰ μουσικῶν ἤχων διαφόρων ὀργάνων, ὡς καὶ διὰ τῆς ἀκτινοβολίας δυνάμειν τοῦ ἡλίου κατόπτρων. Ἀμφοτέρων τῶν μέσων τούτων ἐγένετο ἡ δοκιμὴ μετ' ἐπιτυχίας ἐν Γαλλίᾳ, καὶ φρονούμεν ὅτι ἡ διὰ τῶν κατόπτρων, ἥτις μεταδίδει ἐφ' ἱκανὸν διάστημα μιλίων τὴν ἀντανάκλασιν, ἡδύνατο ὡς εὐκαλως καὶ ἀνέξοδος νὰ εἰσαχθῇ καὶ παρ' ἡμῖν. . . . Ἀλλὰ τίς νὰ κινήσῃ τὸν μοχλόν; . . . ! Παρ' ἡμῖν ἀρμόζει τὸ ἰταλικόν· «il mondo va da se.»

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ. Κατὰ τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν ἔτει 1856 ὑπὸ Στεφενσῶνος στατιστικὴν τῶν σιδηροδρόμων τῆς Ἀγγλίας, τὸ ἠνωμένον βασιλεῖον τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας ἔχει 3,342 λευγῶν σιδηροδρόμους, ἥτοι τὴν αὐτὴν ἑκτασιν, ἣν ἔχουσιν οἱ πέντε κυριώτεροι τῆς Εὐρώπης ποταμοί. Πρὸς κατασκευὴν δὲ αὐτῶν ἐδαπανήθησαν 286 ἑκατομμύρια λίρῶν στερλινῶν, ποσὸν ἀναλογεῖν πρὸς τὸ τρίτημόριον τοῦ ἐθνικοῦ τῆς Ἀγγλίας χρέους. Κατὰ τὴν κατασκευὴν ταύτην ἔγινε κατ' ἔτος χρήσις, καθ' ὑπολογισμόν, 5000 μηχανῶν καὶ 150,000 ἄλλων ἐργαλείων· ἐπηρεχολοῦντο δὲ πρὸς τοῦτο κατ' ἔτος 90,400 ἄτομα. Εἰς τοὺς σιδηροδρόμους τούτους καταναλίσκονται ἐτησίως δύο ἑκατομμύρια τόνοι γαιανθράκων, ἥτοι τὸ ἡμισυ μόνον καταναλίσκει ἐτησίως ἡ πόλις τοῦ Λονδίνου. Κατὰ τὸ ἔτος 1854 περιηγήθησαν διὰ τῶν σιδηροδρόμων τούτων, 111,000,000, περιηγητῶν, ἑκάστος τῶν ὁποίων ὤδευσε κατὰ μέσον ὅρον 12 μίλια. Οὗτοι ἄλλοτε ἤθελον ἐπασχολῆσαι 10,000 ἄμαξων καὶ 120,000 ἵππων. Αἱ τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1854 εἰσπράξεις ἀνέβησαν εἰς 20,215,000, λίρας στερλίνας. Εἰς τὰς διαφόρους δὲ ὑπηρεσίας τῶν αὐτῶν σιδηροδρόμων ἐπασχολοῦνται ἀμέσως μὲν 90,000 ἄτόμων, ἐμμέσως δὲ 40,000, ἥτοι τὸ ὅλον 130,000.

ΠΕΡΙ ΓΑΙΑΝΘΡΑΚΩΝ. Κατὰ τὸν ἐν Ἀμερικῇ καθηγητὴν Κ. Ἐρρίκον Ρογέρον, ἡ βόρειος Ἀμερικὴ ἔχει γῆν ἐμπεριέχουσαν γαιάνθρακας ἐκτάσεως 500,000, τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἐνθ' ἐν Εὐρώπῃ ἡ τοιαύτη γῆ ἔχει τὴν ἐξῆς ἀναλογίαν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ	13,000	τετραγ. χιλιομ.
Γαλλίᾳ	2,000	»
Βελγίῳ	1,275	»
Πρωσίᾳ	2,400	»

Οὐεσφαλία	950	»
Βοεμία	4,000	»
Σαξωνία	75	»
Ἰσπανία καὶ Ἀστουρ.	500	»
Ρωσίᾳ	250	»

Ἰστε ἡ Ἀμερικὴ ἐμπεριέχει ἀνθρακῶδη γῆν μυριάκις ἀνωτέραν τῆς Εὐρώπης, καὶ κατ' ἀναλογίαν ἐν τετραγωνικῶν χιλιομέτρων γαιανθρακικοῦ ἐδάφους ἐπὶ 15 τετραγ. χιλιομέτρων ἐπιφανείας. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ κατ' ἔτος ἐξορυττομένη ποσότης.

Ἐν Ἀγγλίᾳ	65,000,000.	τόνων
Ἀμερικῇ	9,000,000	»
Βελγίῳ	5 000,000	»
Γαλλίᾳ	4,000,000	»

Ἐν τοῖς ἀνθρακωρυχείοις τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἐργάζονται συνήθως 230,000 ἐργάται. Τὸ 1856 ἔτος συνέβησαν 801 δυστυχήματα, καθ' ἃ ἐφονεύθησαν 4027 ἄνθρωποι. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξωρύχθησαν 66 1/2 ἑκατομμυρίων τόνων γαιάνθρακες. Ἰστε ὅτι ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἀναλογία τῶν φονευθέντων, ὡς μὲν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐργαζομένων ἐνδὲς ἐπὶ 224. Ὡς δὲ πρὸς τὸ ἐξορυχθὲν ποσὸν τῶν γαιανθράκων ἐνδὲς φονευθέντος ἐπὶ 64,751, τόνων. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1857 συνέβησαν 760 δυστυχήματα καθ' ἃ ἐφονεύθησαν 4119 ἄνθρωποι. Τὸ δὲ ποσὸν τῶν ἐξορυχθέντων γαιανθράκων ἀνέβη ἕως 68 ἑκατομμύρια τόνων, ὥστε ἡ ἀναλογία τῶν φονευθέντων ὡς πρὸς τοὺς ἐξορυχθέντας γαιάνθρακας ἔχει ὡς 4, πρὸς 60,766 τόνους.

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ. Ὁ Κ. Α. Βεριγγὺς παρουσίασεν ἐν τῇ ἀπὸ 12 Σεπτεμβρίου 1859 συνεδριάσει τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν πίνακα μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων, ἃς ἔκαμε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ κατὰ τὸν λῆξαντα Αὐγούστου παρουσιασθέντος βορείου σέλατος. Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων ἐξάγεται ὅτι διαρκούντος τοῦ βορείου σέλατος ἡλεκτρικὴ τῆς ἀτμοσφαιρας κατάστασις ἦτο μεγαλύτερα τὰς νύκτας ἢ τὰς ἡμέρας, ἡ δὲ ποσότης τοῦ ὄζοντος (ozone) ὑπῆρξεν ἡ ἀκόλουθος·

Αὐγούστος	Αὐγὴ ἑσπέρα
Ἀπὸ τῆς 4 μέχρι 10. ν. ἔ.	64,0 55,0
10	16 87,0 59,0
16	22 82,0 60,0
22	28 65,0 55,0
28	27 ἔ. ν. ἔ. 97,0 64,0
2	8 81,0 58,0

Ι. ΔΕΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Παραιωθείσης τῆς ἱστορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διαδέχεται αὐτὴν ἡ Θεοδώρα Φραντζῆ, ἡ ἡρώς τῆς Κωνσταντινουπόλεως (*). Τῆς ἱστορικῆς

(*) Ἡ δημοσίευσίς ἀρχεῖται τὴν 1 Ἀπριλίου 1860, ἥτοι ἀπὸ τοῦ πρώτου φυλλαδίου τοῦ δεκάτου πρώτου ἔτους.

ταύτης μυθογραφίας δημοσιευθείσης ἀγγλιστὶ πρὸ δύο περίπου ἐτῶν, συγγραφεὺς εἶναι ὁ αἰδέσιμος Κ. Μ. Neale, ὅστις ἔγραψε τόμους ὁλοκλήρους περὶ τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ ἰδίως τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καταδεικνύων πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ἀρχαιότητα τῶν παραδόσεων τῆς ἐκκλησίας ταύτης.

Καὶ ἐκ τούτων τῶν συγγραμμάτων ὡς καὶ ἐκ τῆς Θεοδώρας Φραντζῆ φαίνεται ὅτι ὁ σοφὸς Ἀγγλος ἐμελέτησε τὰ τῆς ἡμετέρας μέσης ἱστορίας. Ἡ Θεοδώρα περιέχει σκηνὰς εἰκονίζουσας ἡθὴ καὶ ἔθιμα βυζαντινὰ καὶ περιπετειὰς ἀξίας τῆς περιεργείας τοῦ Ἕλληνος ἀναγνώστου· εἶναι πραγματεία ἱστορικὴ τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς ἐξύφανε μετὰ μύθου ἵνα καταστήσῃ μᾶλλον ἐπαγωγόν. Ὁ τρόπος οὗτος, γενόμενος πρὸ τινων ἐτῶν δεκτὸς ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ἐκαρποφόρησε, διότι καὶ ἡκούσαμεν καὶ ἀνέγνωμεν πολλοὺς ὁμολογοῦντας ὅτι πλείστα τῶν κατὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν ἔμαθον ἐκ τῶν τοιούτων συγγραμμάτων τοῦ Δισραέλη, καὶ Δουμά, καὶ ἄλλων.

Ἐπὶ τοιούτῳ σκοπῷ ἐδημοσιεύσαμεν καὶ ἡμεῖς τὸν *Αὐθέντην τοῦ Μωρέως* τοῦ Κ. Α. Ρ. Ραγκαζῆ, τὸν *Πιέρην* τοῦ Βούλουερ, τὸν *Κυρηγὸν* καὶ τὸν *Κώστα* τοῦ Βελιάρ, τὰ *Χρονικά Καρόλου τοῦ Θ'* τοῦ Μεριμέ, καὶ ἄλλα.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τὸ διεξοδικώτερον παραταθείσα, πολλοὺς τῶν ἀναγνώστων ἐστενοχώρησε, ἀλλὰ θέλουσιν, ἐλπίζομεν, ἀξιώσαι ἡμᾶς συγγνώμης ἐὰν ἐνθυμηθῶσιν ὅτι τὸ κλασικὸν τοῦτο ἔργον, εἰς μεταφράσιν καὶ τύπωσιν τοῦ ὁποίου ἐδαπανήθησαν πλέον τῶν ἐπτά χιλιάδων δραχμῶν, ἦτο εἰμὴ ἀδύνατον, τοῦλάχιστον δυσκολώτατον νὰ πλουτίσῃ τὴν ἡμετέραν φιλολογίαν ἀνευ τοῦ περιοδικοῦ τούτου τρόπου.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

—000—

Δὲν ἀνταλλάσσω τὸν κισσὸν
Καὶ τὴν ἀπλὴν μου λύραν
Μὲ τὸν ἀμέτρητον χρυσὸν
Καὶ μεγαλείων μοῖραν.
Διότι πλοῦτον ἔχω τὴν ἀνθρώπιν φιλοῦραν
Καὶ μόνον μεγαλεῖον τὴν ταπεινὴν μου θύραν.

—0—

Δὲν ἀνταλλάσσω μὲ ψυχρὸν
Τῶν μεγιστάνων δειπνόν
Τὸν ἄρτον μου τὸν πενήτην
Καὶ τὸν γλυκύν μου ὕπνον.
ὑπὸ τὴν δροσερὰν σκιάν πλατάνων πυκνοφύλλων
Καὶ τὴν ὥριαν μουσικὴν τῶν νυκτιλάων γρύλλων.

—0—

Στοῖς δὲν θέλω χρυσὰς
Μὲ στόλους μαρμαρίνους,
Ἀλλὰ κοιλάδας σκιερὰς
Μὲ καταλεύκους κρίνους
Καὶ μὲ πηγὰς βαθεῖας,
Ὅπου λαλεῖ ἡ ἀηδὼν μεστὴ ἡδυπετίας.

—0—

Ἄντι στέφανων δὲ χρυσῶν
 Στολῶν χρυσοῦψάντων
 Ματαιότητων περισσῶν.
 Στιλβόντων ἀδαμάντων,
 Ἐγὼ καὶ δάφνην στέφονται καὶ τὴν γλωρὴν μωρσίνην
 Μ' ἀθῶαν εὐφροσύνην.

—ο—

Καὶ τὸν λευκὸν ἀπλούστατον ἐνδύομαι χιτῶνα
 Εἰς τὸν τερπνὸν ἀνθῶνα.
 Μισῶν πολυτελείας
 Θηρεύων δὲ αἰέποτε τῆς Μούσης τὰς φιλίας.
 Καὶ τὰς ἀμέμπτους καλλονὰς τῆς θείας ἀφελείας.
 Ἀπριλίου 22, 1859.

ΧΡ. ΣΑΜΑΡΣΙΑΔΗΣ (ὕψος)

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

—οοοοοοοο—

Ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητὴς καὶ ἡμέτερος συνεργάτης Κ. Κ. Παπαρρόηγόπουλος ἐπιχειρεῖ ἔργον ὄντως κοινωφελές, τὸ ὁποῖον κοινωφελέστερον θέλει βεβαίως ἀποδείξει διὰ τῆς γλαφυρότητος καὶ τῆς σαφηνείας τοῦ λόγου αὐτοῦ, τὴν ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον λέγομεν διδασκαλίαν τῆς πατρίου ἱστορίας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν θέλει παραδῶσει ἕξ μαθήματα, ὡς διαλαμβάνει ἡ ἐπομένη ἀγγελία* μετὰ ταῦτα δέ, ἐάν, ὡς δὲν ἀμφιβάλλομεν, ἐπιδοκιμασθῇ ὑπὸ τοῦ κοινῆς τὸ πρῶτον τοῦτο δοκίμιον, θέλει ἐπιχειρήσει τὴν παράδοσιν τῆς ὅλης ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

« Ἡ διάδοσις τῆς ἐπιστήμης εἰς τοὺς πολλοὺς, δὲν ἐπιτυγχάνεται τόσον διὰ τῆς ὑψηλῆς πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας ὅσον διὰ παραδόσεων τινων ἀφελεστέρων, καὶ εἰς πάντας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον προσιτῶν· μάλιστα δὲ ἀναγκαῖαι εἶναι τοιαῦται, οὕτως εἰπεῖν δημῳδεῖς, παραδόσεις τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας, ἥτις ἐνισχύει τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην, διδάσκει τὰ ἀληθῆ αὐτῆς συμφέροντα καὶ ἐν γένει συντελεῖ, ὡς οὐδὲν ἄλλο, εἰς τὴν μόρφωσιν καλῶν καὶ ἀγαθῶν πολιτῶν.

» Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναγγείλωμεν ἔτι σειρὰν πλήρη τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν παραδιδομένην· ἀλλὰ, ἐν εἵδει προδρόμου τῆς τοιαύτης διδασκαλίας, προτιθέμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν, καθ' ὅλας τὰς Κυριακὰς τῶν προσεγγιζουσῶν ἀγίων νηστειῶν, ἀκροάσεις τινάς, ὧν ἰδοὺ αἱ ὑποθέσεις:

» ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΩΤΗ, ἥτις εἶναι ἡ τῆς ὁρθοδό- { Ἱστορία τῶν γεγονότων τὰ ὅποια ἐπέφερον
 ξίας Κυριακῆ. { τὴν ἰδρυσιν τῆς ἐορτῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

» ΚΥΡΙΑΚΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

{ Ἱστορία τῆς πρώτης σταυροφορίας μέχρι τῆς
 ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ.

» ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΡΙΤΗ.

{ Ἱστορία τῆς πρώτης σταυροφορίας, ἀπὸ τῆς
 ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τέλους.

» ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΕΤΑΡΤΗ.

{ Βίος Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωριάτου, ἀρ-
 χιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ἥτοι ἡ ὑπὸ τῶν Φράγκων
 ἀλώσις τῆς πόλεως ταύτης.

» ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΕΜΠΤΗ, ἥτις εἶναι καὶ ἡ Κυρια- { Ἱστορία τῶν γεγονότων τὰ ὅποια ἐπέφερον τὴν
 κὴ τῆς ἐβδομάδος τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου. { καθιέρωσιν τῆς τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου ἀκολουθίας.

» ΚΥΡΙΑΚΗ ΕΚΤΗ.

{ Βίος Γεωργίου Καραϊσκάκη, ἥτοι ἡ ὑπὸ τῶν
 Τούρκων τελευταία ἀλώσις τῶν Ἀθηνῶν.

» Ἐάν τὸ Κοινὸν ἐπιδοκιμάσῃ τὸ πρῶτον τοῦτο δοκίμιον (*) θέλομεν ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Ὀκτωβρίου ἐπιχειρήσει σειρὰν πλήρη τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, εἰς 40 ἢ 50 τὸ πολὺ ἀκροάσεις παραδιδομένην. »

(*) Διὰ τὰς ἑξ ἀνωτέρω παραδόσεις δίδεται εἰσιτήριον τιμώμενον δρ. 10.